

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 08356

YIDISHE GESHIKHTTE FAR
KINDER

Yaakov Levin

•

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

יעקב לעווין

יידישע געשיכטע

פאר קינדער.

(פון אברהמען ביו עראן)

טייל 1

פארלאג „יידישע שול“

הויפט-פארקויף ביו

HEBREW PUBLISHING CO.

77-79 Delancey St. New York

Copyright, 1946

by JACOB L. LEVIN

אינהאלט :

זייט

- 60 ————— משהם בילד.
- 62 ————— משהם טויט.

3. די שופטים :

- יהושוע שיקט אויסקוקער
- 65 ————— אין יריחו.
- די בניישראל נעמען יריחו. — 67
- די גבעונים נארן אָפּ יהושוען. — 68
- יהושוע הערפט די גבעונים. — 70
- יהושוע צעטיילט דאָס לאַנד. — 71
- דבורה. — 73
- גידעון. — 75
- שימשון. — 77
- שימשונס טויט. — 80
- עלי און שמואל. — 82
- דער אָרון ווערט געפאַנגען. — 85
- שמואל באַשטימט שאולן פאַר קעניג פון די בניישראל. — 87

4. די קעניגן :

- שאול קעמפט מיט די פלישתים. — 91
- שמואל צעקרויגט זיך מיט שאולן. — 92
- דוד שפילט פאַר שאולן. — 93
- דוד באַזיגט גליתן. — 94
- שאול באַקומט פיינט דודן. — 97
- שאול יאָגט זיך נאָך דודן. — 99
- דוד נעמט צו ביי שאולן די שפיו. — 100
- שאולס טויט. — 102
- דוד ווערט קעניג. — 103
- דוד ברענגט דעם אָרון קיין ירושלים. — 105
- דוד און בת־שבע. — 106
- אַבשלוםס אויפשטאַנד. — 108
- דוד ווערט צוריק קעניג
- איבער ישראל. — 112
- שלמה דער קלוגער קעניג. — 113
- שלמה בויט דעם מעמפל. — 116
- די מלוכה ווערט צעשפאַקטן. — 118

זייט

1. אַכות :

- 1 — אַברהם צעברעכט די געטער.
- 2 — אַברהם אין כנען.
- 4 — אַברהם נעמט אויף געסט.
- 5 — די מענטשן פון סרוים.
- 6 — סרוים קערט זיך איבער.
- 8 — שרהס טויט.
- 9 — יצחק און רבקה.
- 12 — יעקב און עשו.
- 13 — יצחק בענטשט יעקבן.
- 17 — יעקב ביי לבנען.
- 19 — יעקב גייט אַוועק פון לבנען.
- 20 — יעקב באַגעגנט עשון.
- 23 — די ברידער פאַרקויפן יוספן.
- 26 — יוסף אין מצרים.
- 27 — יוסף ווערט הערשער פון מצרים.
- 29 — יוספס ברידער אין מצרים.
- 32 — די ברידער קומען מיט בנימינען.
- יוסף לאָזט זיך דערקענען
- 34 — צו די ברידער.
- 36 — יעקב אין מצרים.
- 37 — יעקבס טויט.

2. אין מצרים און אין מדבר :

- די קינדער פון ישראל
- ווערן אונטערדריקט. — 39
- משהס געבורט. — 40
- משה אַנטלויפט פון מצרים. — 42
- משה אין מדבר. — 44
- משה און אהרן ביי פרעהן. — 45
- די צען פּלאַגן. — 47
- די קינדער פון ישראל
- גלייען אַרויס פון מצרים. — 49
- די קינדער פון ישראל
- גלייען אַריבער דעם ים. — 49
- די קינדער פון ישראל אין מדבר. — 52
- די צען געבאָט. — 53
- דאָס גאָלדענע קאַלב. — 54
- די מרגלים. — 57

זייט

7. אין בבל :

- 159 — — — די יידן אין בבל.
- 160 — — — יחזקאל און זיין נבואה.
- 161 — — — דניאל.
- 165 — — — כורש און ישעיה דער צווייטער.
- 166 — — — די שריפט אויף דער וואנט.

8. צוריק אין יהודה :

- — — כורש דערקויבט די יידן
- 168 — — — צוריקצוקערן זיך.
- 169 — — — די מסירה.
- — — עזרא דער סופר
- 171 — — — קומט קיין ירושלים.
- 173 — — — נחמיה קומט קיין ירושלים.
- — — עזרא מאכט די תורה
- 175 — — — פארן געזעץ פון די יידן.

9. די מעשה פון פורים :

- 178 — — — אסתר און מרדכי.
- 179 — — — המן וויג אומברענגען די יידן.
- — — אסתר לאדט דעם קעניג
- 180 — — — צו א מאַלצייט.
- 181 — — — המן פירט מרדכי־אויף אַ פּערד.
- — — די יידן געראַטעוועט.
- 183 — — — דער יום־טוב פורים.

זייט

5. דאָס קעניגרייך ישראל :

- 122 — — — ירבעם ווערט קעניג פון ישראל.
- 123 — — — דער נביא ביי ירבעמען.
- 125 — — — אַחאַב און אַליהו.
- — — אַליהו הרגעט אויס די נביאים
- 127 — — — פון בעל.
- — — אַליהו פאַרשפּרייט דעם גלויבן
- 128 — — — אין יאַהאַווען.
- 130 — — — אַחאַב און נבות.
- 133 — — — אַליהו פאַרשווינדט.
- 135 — — — יהואס אויפשטאַנד.
- 136 — — — ירבעם דער צווייטער.
- 137 — — — עמוס.
- 140 — — — ישראל פאַלט.

6. דאָס קעניגרייך יהודה :

- 142 — — — דאָס לאַנד פון יהודה.
- 143 — — — חזקיהו.
- 144 — — — ירושלים כאַפּרייט.
- 145 — — — ישעיהו און זיינע נביאות.
- — — יאשיהו און דאָס בוך
- 147 — — — פון דער תורה.
- 150 — — — יהודה אונטער בבל און צדקיהו.
- 151 — — — ירמיהו.
- — — ירושלים כאַפּאַגערט
- 152 — — — פון נבוכדנאצרן.
- 153 — — — ירושלים געפאַלן.
- 156 — — — גדליהו.

פאָררעדע.

אין דעם דאָזיקן בוך ווערט געגעבן אַ יידישע געשיכטע פֿאַר
קינדער.

און אזוי ווי קינדער קאָנען ניט באַנעמען קיין פּראָגמאַטישע געשיכטע
מיט אַן אַרזאָבלעכער דערקלערונג פון די געשעענישן און מיט אַ קריטישן
אַנאַליז פון די אַלטע דערציילונגען, ווערט דאָ פֿאַר זיי געגעבן אַ געשיכטע
אַ פֿאַקטועלע, וואָס באַשטייט פון מעשות וועגן „געשעענישן און
פּאַסירונגען“ אינם לעבן פון פּאַלק. און אפילו אַט די געשיכטע איז אין אַ
גרויסער מאָס אַ לעגענדאַרע, באַזונדערס ווען עס האַנדלט זיך וועגן די אור-
אַלטע עפֿאַכעס פונם לעבן פון פּאַלק.

דער אמת איז, אז פֿאַר אונדזערע עלטערן און אורעלטערן האָט עקזיס-
טירט בכּוּז אַזאַ לעגענדאַריש-פּאַקטועלע יידישע געשיכטע, ווי זי ווערט
איבערגעגעבן אינם תּנך און אין די ווייטערדיקע אגדה-טיילן פון תּלמוד און
מדרש. דער איינציקער פּראָגמאַטיזם, וואָס האָט געגאַלטן פֿאַר זיי, איז
געווען דער, וואָס ווערט אָנגעגעבן אין די ביכער פון תּנך: אַז ווען די יידן
זיינען געגאַנגען אין די וועגן פון יאַהאווען, איז זיי געווען גוט. ווען אָבער
דאָס פּאַלק אָדער זיינע קעניגן האָבן זיך אָפּגעקערט פון יאַהאווען, זיינען
אויף זיי אָנגעקומען אַלערליי צרות.

מיר קאָנען אונדזערע קינדער אַט די דערקלערונג נאַטירלעך ניט געבן,
און דערפֿאַר מוז פֿאַר זיי די געשיכטע געגעבן ווערן אַן אַן אַרזאָבלעכער
דערקלערונג.

פאר קינדער איז פיל לייכטער צו באנעמען און צו געדענקען געשעענישן, ווען זיי זיינען פארבונדן מיט א פערזאן. די פערזאן קאנקרעטיווע די געשעענישן און מאכט זיי בידלעכער. דערפאר דרייט זיך דא אינם בוך די גאנצע געשיכטע ארום געוויסע פערזאנען, ארום העלדן פון דער געשיכטע. מער נישט, וואס צוזאמען מיט די מעשות וועגן דעם לעבן פון די העלדן ווערט, אויף וויפיל מעגלעך, אויך געגעבן זייער סביבה, דער אופן פון לעבן פון פאָלק און א צאָל געשיכטלעכע פאָקטן.

דער ציל פון לערנען געשיכטע מיט קינדער איז הויפטזעכלעך העלפן צובינדן זיי צום פאָלק. זיי דארפן דורך געשיכטע דערזען די גרויסקייט פונם פאָלק און די שיינקייט פון זיינע העלדן. דעריבער ווערן דא אין דער געשיכטע הויפטזאכלעך ארויסגעבראכט די פאָזיטיווע העלדן. די נעגאטיווע העלדן ווערן געבראכט בלויז דאן, ווען עס קומט פאר א קאמף ארום זיי, און עס זיגט דאס גוטע, דאס געהויבענע, ניט דאס שלעכטע, וואס איז אפילו שטארק, ווי אין די פאָלק פון אהאבן און אליהו, אמציהו, און עמוסן א. ד. ג.

די יידישע געשיכטע איז צו לאנג, מ'זאל זי קאָנען געבן אין גאנצן פאר די קינדער פון דער עלעמענטאר־שול. מ'מוז דעריבער די געשיכטע קירצן. מ'מוז פון איר אויסקלייבן טיילן און געבן און דורכלאָזן אנדערע טיילן. כ'האָב דעריבער זיך באַמיט צו געבן דאס וויכטיקערע, דאס שעד נערע און האָב דורכגעלאָזן א סך געשעענישן, וואס ווארפן בלויז א שאַטן אויף די העלדן פון דער געשיכטע. דערביי אָבער האָב איך זיך באַמיט, עס זאָלן ניט אַרויסגעלאָזן ווערן די העלדן און די געשעענישן, וואס זיינען וויכטיק פאר דער אומאיבערגעריסנקייט פון דער קייט פון פאסירונגען, וואס בילדן די געשיכטע פונם פאָלק; איך האָב געשטרעבט, אז די גאנצע געשיכטע זאָל פאר די קינדער דערשיינען, ווי א גאנצע קייט, וואס הייבט זיך אָן מיט אברהמען און ציט זיך ביז היינט.

עס איז, נאטירלעך, וויכטיק צו געבן די קינדער די געשיכטע און לעד גענרעס אין וואס א לייכטערער שפראך. אָבער ניט ווייניקער וויכטיק איז צו געבן זיי אין וואס א קינסטלערישערער פאָרם. און אין הינזיכט פון קינסטל גערישקייט קאן זיך דערווייז קיין זאך נישט פארגלייבן מיט דער שפראך און פאָרם פון דער ביכל. איך האָב דעריבער געזען צו געבן די אלע מעשות פון דער ביכל אזוי פיל וויפיל מעגלעך אין דער וואונדערבארער פשוטער שפראך פון דער ביכל און דאסזעלבע אויך מיט די לעגענדעס פון די מדרשים אין דער שפראך פון מדרש.

גויט דער יידישער לעגענדע איז אברהם דער ערשטער ייד. דערפאר

הייב איך אָן די יידישע געשיכטע מיט אברהמען. אָבער די יידישע געשיכטע ציט זיך ביז היינטיקן טאָג. עם איז דערפאַר נייטיק צו באַקענען די קינדער אפילו אין דער עלעמענטאַרער שול מיט דעם גאַנצן לויף פון דער יידישער געשיכטע, ווען אפילו נאָר אין אַ זייער פאַרקירצטער פאָרם, כדי די קינדער זאָלן האָבן אַ באַגריף פונם יידישן פאָלק ניט נאָר ווי וועגן אַ פאָלק פון אַלטן אַמאָל, נאָר אויך ווי וועגן אַ פאָלק פון די לאַנגע שפעטערדיקע צייטן און פון דער גאָר נאָענטער פאַרגאַנגענהייט ביז דעם נעכטן און דעם היינט.

איך דערפיר אין דעם איצטיקן בוך די געשיכטע ביז דער צייט, ווען די יידן פאַרפעסטיקן זיך צוריק אין דעם לאַנד יהודה און ווערן אַ רעליגיעז פאָלק אין פאַרבינדונג מיט דער תורה, וואָס עזראַ האָט זיי געבראַכט. און אין דעם צווייטן בוך, וואָס וועט, האָף איך, דערשיינען דאָס קומענדיקע יאָר, וועט זי, הגם אין גאָר אַ פאַרקירצטער פאָרם, דערפירט ווערן ביז היינטיקן טאָג. כדי צו געבן די קינדער אַ מעגלעכקייט איבערצוזוהרן דאָס, וואָס זיי האָבן געלערנט, האָב איך אין סוף פון יעדער עפאָכע געגעבן פראַגעס. זאָל דער לערער שטעלן די קינדער די פראַגעס וואָס אָפטער, און זאָל ער זען, אז די קינדער זאָלן געבן וואָס גענויערע ענטפערס. פון איין מאָל לייענען אַ מעשה וועט דאָס קינד עס ווי געהעריק ניט פאַרגעדענקען.

אין מעקסט זיינען אויך אַריינגעגעבן אַ היבש ביסל בילדער, דאָס רוב קינסטלערישע. כמעט וועגן יעדן וויכטיקן העלד איז פאַראַן אַ בילד. זאָל דער לערער וואָס מער אויסנוצן אָט די בילדער, כדי צו שאַפן ביי די קינדער אַ לעבעדיקע פאַרשטעונג סיי וועגן די העלדן, סיי וועגן זייער סביבה. אַ סך קינדער פאַרשטייען ניט גענוג יידיש אפילו אין דעם דריטן לערן יאָר, און עס קומט אָפט אויס צו פאַרטייטשן זיי די ווערטער אין ענגליש. איך האָב דעריבער אין סוף פון יעדן קאפיטל געגעבן די ענגלישע פאַרטייטשונג פון די שווערערע ווערטער. די דאָזיקע פאַרטייטשונגען וועלן אַגב העלפן אויך די עלטערן, וואָס וועלן לייענען דאָס בוך מיט די קינדער, און אפילו די לערער גופא, ווען זיי וועלן פאַר די קינדער דאַרפן פאַרטייטשן די ווערטער אין ענגליש.

איך האָב באַשטאַסן אַרויסצוגעבן דאָס דאָזיקע בוך, ווייל איך האָב זיך צוגעקוקט צו מיינע דריי ביכלעך „מעשות און לעגענדעס פון דער יידישער געשיכטע“ און געזען, אז זיי זיינען פאַרעסטערט; אז זיי זיינען צו שווער פאַר דעם „יידיש“־שוואַכערן דור היינטיקע יידישע קינדער, און אז זיי גיבן די געשיכטע צו דעטאַלירט, די קינדער זאָלן אין דער עלעמענטאַרער שול שווער שווער אָפן און קאָנען דורכגיין די געשיכטע ביז היינטיקע צייטן.

איך האָב אויך געזען, אז אויף דער יידישער שול-גאַס איז פאַקטיש נישטאָ קיין
איינציג אנדער דערנביכל פֿון דער יידישער געשיכטע, וואָס
מ'זאָל מעגן געוויסנהאַפט רעקאָמענדירן לערער צו באַנוצן אין די יידישע
שולן.

איך האָו דעריבער אַרויס אָט דאָס דאָזיקע בוך. אויף וויפּיך עס וועט
באַפּרייקן די גוואַדריקע באַדערפּעניש אין אַ לערנבוך פֿון יידישער געשיכטע
אין אונדזערע שולן, וועט באַווייזן דער אַפרוה פֿון די לערער. יעדע ערלעכע
קריטיק, פֿון וועמען זי זאָל נישט קומען, וועט האַרציק אָפּגעשאַצט ווערן פֿונם
מחבר.

יעקב לעווין.

ניו-יאָרק, יוני, 1946.

די אבות.

אברהם צעברעכט די געטער.

דער ערשטער ייד איז געווען א מאן מיטן נאמען
אברהם (אבוראָהאָם).

אברהם איז געבוירן געוואָרן אין דער שטאָט אור,
אין דעם לאַנד, וואָס הייסט איצט איראַק. זיין פאָטער,
טעראַך, האָט געמאַכט געטעלעך, אָדער סטאַטועס פון
האַלץ און פון שטיין. איז יענער צייט פלעגן מענטשן
דינען צו אַזעלכע געטעלעך. דאָס הייסט: זיי פלעגן זיך
בוקן צו זיי, בעטן, זיי זאלן העלפן, און ברענגען זיי אַלער-
ליי מילונות (מאַטאַנעס).

ווען אברהם איז עלטער געוואָרן, האָט ער אָנגע-
הויבן צו פאַרשטיין, אז עס איז נאָריש צו בעטן צו געטע-
לעך פון האַלץ אָדער שטיין.

אוינמאָל איז ער, אברהם, געבליבן אלליין אין דער
הויב. קומט א פרוי און ברענגט א געשאַנק פאַר זיין טאַטנס
געטעלעך, א שיסל מיט מעל. געמט אברהם די שיסל
און שטעלט זי אוועק אין מיטן צימער. דערנאָך געמט ער
א גרויסן שטעקן און צעברעכט מיט אים אַלע געטעלעך.
נאָר אוינעם, דעם גרעסטן, האָט ער איבערגעלאָזן און האָט
אים אין האַנט אריינגעשטעקט דעם שטעקן.

קומט אריין טעראַך און דערזעט — די געטעלעך
ליגן צעבראַכן אויף דער ערד. פרעגט ער ביזו
אברהם: „ווער האָט דאָס צעבראַכן אַלע מיניע
געטעלעך?“

ענטפערט אברהם: „איך וועל דיר, טאטע, זאגן, ווי דאס איז געשען: א פרוי איז געקומען און געבראכט א שיסל מיט מעל פאר די געטער. געם איך און שטעל אוועק די שיסל מיט דעם מעל אין מיטן צימער און זאג צו די געטער: גיט, נעמט און עסט. האבן זיך די געטער אנגעהויבן קריגן, ווער עס זאל נעמען פריער. איז אט דער גרויסער גאט אריין אין צארן, געכאפט א שטעקן און זיי אלעמען צעבראכן.“

צעשרייט זיך טעראך נאך שטארקער: „וואס לינגסטו, וואס? פון וועמען מאכסטו שפאס? קאנען זיי דען אוועלכעס טאן?“

— וואס, גיין? — זאגט אברהם — זיי קאנען נאר נישט טאן? טא וואס פאר א געטער זיינען זיי? וואס דארפסטו זיי?

איז טעראך געווארן זייער בייז אויף אברהמען און אים געוואלט איבערגעבן אין די הענט פונם קעניג, ער זאל אברהמען טויטן.

געטעלעך—idols. בוקן זיך—to kneel. אלערליי—all kinds.
מתנות—gifts, presents. אריינגעשטעקט—put in. זיך קריגן—
to quarrel. צארן—anger. שפאס—fun.

אברהם איז כנען.

איז אברהם אנטלאפן פון דער שטאט אור. ער האט גענומען פאר א ווייב די טאכטער פון זיין ברודער — שרה האט זי געהויסן — און ער איז געווארן א פאסטור און געפיטערט שאף — שעפסן און ציגן. ווען די שאף פלעגן אפעסן דאס גראז אין איין ארט, פלעגט ער זיי אריבערפירן אין אן אנדער ארט.

אזוי איז א בר הים געגאנגען ווייטער און ווייטער
פון זיין געבורט-לאנד, ביז ער איז געקומען אין דעם
לאנד כנען (כנען). מיט אים צוזאמען איז אויך געגאנגן
גען זיין ווייבס ברודער — לויט.

און א בר הים איז געווארן רייד. ער האט געהאט
גרויסע סטאדעס מיט שאף און געצעלטן פאר זיך און פאר
זיינע פאסטוכער. און לויט, וואס איז געגאנגען מיט
א בר הים, האט אויך געהאט שאף און געצעלטן.
פלעגן א בר הים פאסטיכער און לויטס פאס-
טיכער זיך אפט קריגן פאר פלעצער צו פיטערן די שאף
און פאר קוואלן וואסער.

האט א בר הים גערופן לויטן און אים געוואגט:
„לאמיר זיך ניט קריגן, ווייל מיר זיינען ברודער. דאס
לאנד פאר אונדז איז ברייט. לאמיר זיך צעשניידן. ווילסטו
— גיין רעכטס, וועל איך גיין לינקס; און וועסטו גיין
לינקס, וועל איך גיין רעכטס.“

האט לויט אויסגעקליבן דעם פלאץ ביי דער שטאט
סדוים, ביים טייך ירדן, וואס איז געווען רייד מיט ווא-
סער. און א בר הים האט זיך באזעצט ביי דער שטאט
הברון (כעוורון).

זי האט געהויסן—her name was. פאסטוך—shepherd.
פיטערן—to tend, to feed. שאף—sheep. געבורט-לאנד—
native land. סטאדעס—flocks. געצעלטן—tents. קוואל—
spring, well. זיך צעשניידן—to part. רעכטס—to the right.
לינקס—to the left. זיך באזעצט—settled.

אברהם נעמט אויף געסט.

אברהם האט זייער ליב געהאט אויפגעמען געסט. ווער עס פלעגט דורכגיין פאר בני זיין געזעלט, פלעגט אים אברהם לארן צו זיך. ער האט אים געגעבן עסן און טרינקען און געבעטן געכטיקן. און אויף מארגן פלעגט נאך אברהם באגלייטן זיין גאסט.

אוינמאל איז אברהם געווען בני דער טיר פון זיין געזעלט. האט ער דערזען, ווי דרין מענטשן שטייען נישט ווייט פון אים. איז ער געגאנגען צו זיי, פארנייגט זיך און געזאגט: „איך בעט איך, מיניע הארן, גייט נישט פאר בני. קומט, שפארט זיך דא צו אונטערן בוים, עסט עפעס, און דערנאך וועט איר גיין ווייטער.“

זיינען די מענטשן געגאנגען צו אברהם ען.

און אברהם האט געהייסן שרה, זי זאל אפן באקן קיבלעך. און אליין האט ער געאייגלט און געבראכט פרויש און פוטער און מילך און דערלאנגט די געסט. און ער איז געשטאנען אונטערן בוים און באדינט די געסט, און זיי האבן געגעסן.

נאכן עסן האט איינער פון די געסט געזאגט צו אברהם ען: „איך יאר ארום וועט בני דיין ווייב שרה געבוירן ווערן א זון.“

און אברהם און שרה זיינען ביידע געווען זייער אלט, און שרה האט קיין קינדער נישט געהאט.

און שרה האט געהערט, וואס דער גאסט האט געזאגט, האט זי געלאכט און געטראכט: „נאכדעם ווי איך בין אזוי אלט, וועל איך נאך געבוירן א קינד?“

און די געסט זיינען אוועק, און א בר הם איז געגאנגען
מיט זיי צו באגלייטן זיי.

לאדן—to invite .to stay overnight—נעכטיקן .באגלייטן—
פארנייגט זיך—bowed .צושפארן זיך—to lean .
האָרניגט—hurried .באדינט—served .

די מענטשן פון סדוים.

די מענטשן פון סדוים, וואו לויט האָט געוואוינט,
זיינען געווען זייער רייך. זייערע פעלדער זיינען געווען
פעט. האָבן זיי נישט געדארפט שווער ארבעטן, און זיי
האָבן געהאט אַ סך ברויט, ווי אויך זילבער און גאלד.
אַבער ווי רייך זיי זיינען געווען, אזוי שלעכט זיינען זיי
געווען. זיי האָבן קיינמאל קיינעם נישט ארויסגעהאלפן און
נישט געגעבן אַ פרעמדן צו עסן. אז אַ פרעמדער איז גע-
קומען קיין סדוים און געוואָלט דאָרט נעכטיקן, האָט אים
קיינער צו זיך אין שטוב נישט אריינגענומען. נאָר זיי האָבן
געהאָט איין בעטל פאַר געסט, אויף וועלכן דער גאָסט
האָט זיך געדארפט לייגן שלאָפן. איז דער גאָסט געווען
צו לאַנג פאַרן בעטל, האָט מען אים אונטערגעהאַקט די
פּיס. איז ער געווען צו קורץ, האָט מען אים אויסגעצויגן.
אוינמאָל האָט אַ מיידל אין סדוים געגעבן אַן אַרימאָן,
וואָס איז געקומען אין שטאָט, אַ שטיקל ברויט. האָבן דאָס
די מענטשן פון סדוים אויסגעפונען. האָבן זיי גענומען די
מיידל, אויסגעשמירט זי מיט האָניק, געבונדן און אוועק-
געלייגט אויפן דאָך. זיינען געקומען בינען און זי צעביסן
אויף טויט.

אוינמאָל האָבן צוויי מיידלעך, גוטע פריינט, זיך
באגעגנט ביי אַ ברונעם אין סדוים.

פרעגט איינע די אנדערע: „וואָס זעסטו עפעס אויס
אזוי שלעכט?“

ענטפערט יענע: „מיר האָבן נישט קיין ברעקל ברויט
אין שטוב.“

זאָגט די ערשטע: „קום שפעטער ווידער צום ברוגעם,
און איך וועל זען, וואָס איך קאָן טאָן.“

שפעטער זיינען ביידע מוידלעך ווידער געקומען צום
ברוגעם. די ערשטע האָט געבראכט אַ קרוג מיט מעל
און די אנדערע אַ ליידיקן קרוג, און זיי האָבן זיך צעביטן
מיט זייערע קרוגן.

אז די סדוים-לייט האָבן זיך דערפון דערוואוסט, האָבן
זיי געכאַפט די גוטע מוידל און זי פאַרברענט.

פאַר אזעלכע שלעכטע און מיאוסע (מיעסע) טאַטן
פון די איינוואוינער האָט די ערד שוין מער נישט געקאַנט
פאַרטראַגן די שטאַט סדוים, און זי האָט געדאַרפט זיך
איבערקערן און פאַרשווינדן.

אונטערגעהאַקט—chopped off. אויסגעצויגן—stretched.
אויסגעפונען—found out. אויסגעשמירט—smearcd. ברוגעם—well.
ליידיק—empty. צעביטן—changed. מיאוסע—ugly. טאַטן—deeds.
פאַרטראַגן—to stand, to bear. איבערקערן—to overturn. פאַר-
שווינדן—to disappear.

סדוים קערט זיך איבער.

צוויי פון די מענטשן, די געסט, וואָס זיינען אוועק פון
א ב ר ה מ ע , זיינען אָונט-צייט געקומען קיין סדוים.
אין טויער פון שטאַט איז געזעסן לויט. אז ער האָט דער-
זען די צוויי פרעמדע מענטשן, האָט ער זיך פאַרנייגט
פאַר זיי און געזאָגט: „קומט אַריין צו מיר אין הויז און

געכטיקט איבער, און מארגן וועט איר גיין אייער וועג." זיינען די צוויי מענטשן אריין צו לויטן אין הויז, און ער האט זיי געגעבן צו עסן.

אבער איידער זיי האבן זיך געלוינט שלאפן, זיינען די מענטשן פון סדוים — יונג און אלט — געקומען צו לויטן הויז און געפאדערט פון לויטן, ער זאל זיי ארויסגעבן די פרעמדע מענטשן.

האט לויט געבעטן זיך בני די סדוים-לויט: „ברידער, מוט ניט קיין שלעכטס די צוויי מענטשן, ווייל זיי זיינען פארגאנגען צו מיר אין הויז“.

האבן די סדוים-לויט בייז געזאגט: „דו אליין ביסט דא א פרעמדער, און דו ווילסט אונדז זאגן, וואס מיר זאלן טאן. איצט וועלן מיר דיר שלעכטס טאן צוזאמען מיט דינע געסט“.

איז לויט אריין אין הויז און פארשפארט די טיר. און די סדוים-מענטשן האבן געקלאפט אין טיר און אין די ווענט פון הויז, ביי זיי זיינען מיר געווארן.

אז עס איז געווארן זייער שפעט, האבן די צוויי געסט געזאגט צו לויטן: „נעם צונגוף דיין גאנצע פאמיליע און פארלאז די שטאט, ווייל דאס גאנצע ארט וועט זיך איבערקערן“.

אז עס האט אנגעהויבן טאגן, האט לויט גענומען זיין ווייב און זיינע צוויי טעכטער, און זיי זיינען ארויס פון סדוים. און די צוויי מענטשן האבן זיי אונטערגעאייילט: „לויפט שנעל אוועק, איר זאלט זיך ניט אפשטעלן און ניט ארומקוקן זיך אהינטער“.

און ווען לויט איז שוין געווען ווייט פון שטאט, האט א גאס געטאן א רעגן מיט שוועבל און מיט פייער. און די שטאט סדוים מיט דעם גאנצן פלאץ ארום האט זיך איבערגעקערט און איז אינגעוונקען.

און לויטס ווייב האָט אַ קוק געטאָן אַהינטער, איז זי
 געוואָרן ווי אַ שטיק זאַלץ. האָט לויט גענומען זיינע צוויי
 טעכטער, איז אַוועק מיט זיי אין די בערג און זיך דאַרטן
 באַזעצט אין אַ הויז.

טויער—gate. פרעמדער—stranger. געפאָדערט—demanded.
 זאָגן—to tell. פאַרשפּאַרט—locked. טאָגן—to dawn.
 אַהינטער—backward. אונטערגעאויילט—hurried. שוועבל—sulphur.
 אינגעוואַנקען—sank. הויז—cave.

שרתם טויט.

אין אַ יאָר אַרום נאַכדעם, ווי די געסט זיינען געווען בני
 אַברהם'ס, האָט שרה געבוירן אַ זון. און אַברהם
 האָט אים אַ נאָמען געגעבן יצחק (יִצְחָק). אַברהם
 איז אַלט געווען הונדערט יאָר, ווען יצחק איז געבוירן
 געוואָרן, און שרה נינציק.

אַברהם האָט געוואוינט בני דער שטאָט חבֿרון.
 ער איז געווען זייער אַ פיינער מאַן און איז געווען אַנגע-
 נומען בני אַלע איינוואוינער אַרום. אַלע האָבן זיך באַצויגן
 צו אים מיט גרויס רעספעקט.

ווען שרה איז אַלט געוואָרן הונדערט מיט זיבן און
 צוואַנציק יאָר, איז זי געשטאַרבן. האָט אַברהם אָפּגע-
 קויפט בני דעם פירשט פון חבֿרון אַ הויז און דאַרטן
 באַערדיקט שרה.

אַנגענומען—respected. באַצויגן—treated. פירשט—prince.

יצחק און רבקה.

און יצחק איז געוואקסן און איז געווארן א פינער
און אן ערלעכער מאן.

האט אברהם גערופן צו זיך דעם עלטסטן איבער
זיין הויז, א ליעזר, און אים געזאגט:

„איך וויל נישט, אז מיין זון יצחק זאל זיך נעמען א
ווייב פון די טעכטער פון דעם לאנד כנען. גיי אין מיין
געבורט-לאנד און געם דארט פון מיין משפחה א פרוי
פאר מיין זון.“

האט א ליעזר גענומען צען קעמלען מיט א סך
פון זיין הארם גוטסערני און איז אוועק אין דעם לאנד, וואו
עס האט געוואוינט אברהם מסמשהת. ער איז
אנגעקומען אהין אין אונט און האט זיך אפגעשטעלט ביי
א ברנעם. און ער האט געטראכט: „באלד קומען אהער
די מוידלעך שעפן וואסער. אז איך וועל בני א מוידל בעטן
א טרונק, און זי וועט מיר נישט נאר געבן א טרונק, נאר זי
וועט אויך פארלינגן אנטרינקען מינע קעמלען, איז א
סימן, אז אט די מוידל איז גוט גענוג צו זיין א ווייב פאר
יצחק.“

ווי ער טראכט אזוי, קומט אן א מוידל מיט איר קרוג
אויפן אקסל. און די מוידל איז א שווינע. גייט צו איר צו
א ליעזר און זאגט: „גיב מיר א טרונק וואסער!“ האט
די מוידל אנגעשעפט איר קרוג און געגעבן א ליעזר
א טרונק. און ווען ער האט געענדיקט טרינקען, זאגט זי:
„איך וועל אויך אנשעפן פאר דינע קעמלען, און זאלן זיי
טרינקען.“ און זי האט א פאר מאל אנגעשעפט איר קרוג
און אויסגעזאסן אין טרינק-קארעטע פאר די קעמלען.

שטויט אליער און וואונדערט זיך: אזוי שנעל
האָט עס אים באַגליקט? האָט ער אַרויסגענומען אַ
גאָלדענעם נאַזבאַנד און צוויי גאָלדענע אַרעם־בענדער
און געגעבן דער מיידל און זי געפרעגט: ווי הייסטו?
וועמעס טאָכטער ביסטו? און איז בני אַיך פאַראַן פּלאַץ
אויף איבערצונעכטיקן?

אליעזר און רבקה בנים ברונעם.
ענטפערט די מיידל: „מיין נאָמען איז רבקה. מיין
פאָטערס נאָמען איז בסועל; ער שטאַמט פון דער

משפתה, פון וועלכער עס קומט אויך מיין גרויסער
פעטער אברהם, און מיר האבן גענוג פלאץ אויף איבער-
געכטיקן".

האט איר אליעזר געזאגט, אז ער קומט טאקע פון
איר פעטער אברהמען. איז רבקה געלאפן אהיים
און דארטן דערציילט, וואס פאר א גאסט עס איז געקומען.
אז רבקהס ברודער לבן האט דערווען די גאלדענע
צירונג אויף זיין שוועסטערס הענט, איז ער געלאפן צום
ברונעם און געבראכט אליעזרן צו זיי אהיים.
דארטן האט זיי אליעזר דערציילט, אז ער איז גע-
קומען זוכן א ווייב פאר זיין האר יצחקן. און ער האט
געבעטן, מ'זאל אים געבן רבקהן.

האט רבקהס טאטע געזאגט: „מ'דארף פרעגן די
מוייל, צי זי וויל גיין מיט דיר".

האט מען געפרעגט רבקהן. האט זי געענטפערט,
אז זי וויל גיין מיטן מאן.

האט אליעזר דארטן איבערגעגעבען מיטן מאן. און אויף
מארגן אין דער פרי האט ער געגעבן שיינע מתנות
רבקהס ברודער און איר מאמען, גענומען רבקהן
מיט זיך און איז אוועק צוריק צו אברהמען.
רבקה איז שטארק געפעלן געווארן יצחקן, און
ער האט זי געמאכט פאר זיין ווייב, און ער האט זי ליב
געהאט.

און אברהם האט געלעבט הונדערט מיט פינף און
זיבעציק יאר און איז געשטארבן. האט אים זיין זון יצחק
באערדיקט אין דער זעלבער הוייל, וואו מ'האט אמאל
באערדיקט זיין מוטער שרהן.

משפחה—family. גוטסעריי—wealth. שטעפן—fetch.
פארלייגן—offer. אנטרינקען—water. סימן—sign. קרוג—

pitcher, jug . קארעטע—trough . באגליקן—to be lucky .
 נאזבאנד—nose ring . ארעם-באנד—bracelet . צירונג—jewelry .
 האר—master . באערדיקט—buried .

יצחק ברענגט רבקהן צו אברהמען.

יעקב און עשו.

ר ב ק ה האט געבוירן צוויי זין — א צווילינג. דעם
 עלטערן האט זי א נאמען געגעבן ע ש ו (אויסאון) און דעם
 יינגערן — י ע ק ב (יאנקיף).

ווען די קינדער זיינען אויסגעוואקסן, איז ע ש ו גע-
 ווארן א יעגער, און י ע ק ב א פאסטור. י צ ח ק האט
 מער ליב געהאט ע ש ו ון און ר ב ק ה — י ע ק ב ו.
 אוינמאל האט י ע ק ב אפגעקאכט א טאפ מיט
 רויטע לינדזן, און ע ש ו איז געקומען אהיים א מידער פון
 געיעג.

זאגט עשו צו יעקב: „גיב מיר פון דיין רויטן געקעכץ“.

זאגט אים יעקב: „פארקויף מיר דיין עלטערשאפט, וועל איך דיר געבן פון מיין געקעכץ“.

זאגט עשו: „צו וואס דארף איך די עלטערשאפט? מ'זאגט, אז ווען מען איז דער עלטערער, טאר מען ניט טרינקען קיין וויין. און איך האב ליב א טרונק. נא, איך פארקויף דיר מיין עלטערשאפט“.

האט יעקב געגעבן עשו דאס געקעכץ פון לינדזן, און עשו האט אים פאר דעם פארקויפט די עלטערשאפט.

צווילינג—twins. יעגער—hunter. לינדזן—lentils. מיד—tired.
געקעכץ—pottage, soup. געיעג—hunting.
—לעטערשאפט—birthright.

יצחק בענטשט יעקב.

אז יצחק איז אלט געווארן, איז ער בלינד געווארן. אוינמאל רופט ער צו זיך עשו און זאגט אים:

„גי, פאנג עפעס ווילדס, מאך מיר א געשמאק געריכט און ברענג מיר, וועל איך עסן און דיר בענטשן פאר מיין טויט“.

און רבקה האט געהערט, וואס יצחק האט געד בעטן עשו. האט זי גערופן יעקב און אים געזאגט: „דיין פאטער האט געבעטן דיין ברודער עשו, ער זאל אים ברענגען א געשמאקע זאך צו עסן, כד' ער זאל אים בענטשן. איצט גיי, ברענג מיר א ציגעלע; וועל איך צוגרייטן פאר דיין טאטן א געריכט, ווי ער האט ליב. און

דו וועסט עס ברענגען דעם טאטן, וועט ער עסן און דיר
בענטשן."

זאגט יעקב: "אבער עשו איז האריקער און איך
בין א גלאטער. אויב דער טאטע וועט מיר א טאפ טאן,
וועט ער זען, אז איך נאר אים אפ; און ער וועט מיר
שילטן, גיט בענטשן."

זאגט רבקה: "איך וועל שוין דאס באזארגן. גיט און
טו, ווי איך זאג דיר."

האט יעקב געבראכט א ציגעלע, און רבקה
האט געמאכט פאר יצחק א געשמאק געריכט. דער-
נאך האט זי אנגעטאן יעקבן עשום קליידער, און
אויף די הענט און אויף דעם האלדז פון יעקבן האט
זי אנגעטאן פון דעם פעלכל פון ציגעלע, עס זאל אויסזען
האריק. איז יעקב געגאנגען און האט געבראכט
יצחקן דאס עסן און געזאגט:

"זי אזוי גוט, פאטער, שטיי אויף און עס, וואס איך האב
דיר געבראכט."

האט יצחק געפרעגט: "ווער ביסטו?"

זאגט יעקב: "איך בין דיין עלטערער זון יעשו."

האט יצחק א טאפ געטאן יעקבן און געזאגט:

"דיין שטימע איז ווי יעקב'ס און די הענט ווי עשו'ס.
דערלאנג מיר, און איך וועל עסן."

האט יעקב דערלאנגט. און יצחק האט געגעסן,
און עס איז אים געפעלן געווארן. האט ער געבענטשט
יעקבן און געזאגט:

זאלסט האבן פון מוי פון הימל

און פעטע ערד,

און פיל ברויט און בוימל

דו זאלסט זיין א האר איבער דיין ברודער.

דער וואס וועט דיר שילטן,

זאל זיין פארשאלטן,
און דער וואָס וועט דיר בענטשן,
זאל זיין געבענטשט.

י צ ח ק בענטשט י ע ק בן.

ווען י ע ק בן איז ארויס פון י צ ח ק, איז אין א וויילע
ארום אנגעקומען ע ש ו, און ער האָט געזאָגט: „טאָטע,
שמו! אויף, עס, וואָס איך האָב דיר געבראַכט.“
פרעגט אים י צ ח ק: „און ווער ביסטו?“

זאגט ע ש ו : „איך בין דיין זון, ע ש ו!“
 איז י צ ח ק פארציטערט געווארן. ער האט פאר-
 שטאנען, אז מ'האט אים אפגענארט. אבער ער האט
 געזאגט : „דא איז ערשט געווען דיין ברודער און האט
 צוגענומען דיין ב ר ב ת. נאר זאל ער זיין געבענטשט.“
 ווען ע ש ו האט דאס דערהערט, האט ער זיך צעוויינט
 און געזאגט : „דאס איז שוין דאס צווייטע מאל, וואס מיין
 ברודער נארט מיך אויס. אבער בענטש מיך אויך, פא-
 טער!“

האט י צ ח ק אים געזאגט : „זאלסט לעבן אויף דיין
 שווער. דו וועסט דינען דיין ברודער. נאר אז דיר וועט
 ווערן צו שווער, וועסטו אראפווארפן זיין יאך.“
 האט ע ש ו פינט באקומען י ע ק ב ו, און ער האט
 געזאגט צו זיינע פריינט : „זאל נאר מיין פאטער שטארבן,
 וועל איך טויטן י ע ק ב ו.“

האט מען דערציילט ר ב ק ה ו, וואס ע ש ו האט
 געזאגט. האט זיך ר ב ק ה דערשראקן. איז זי אוועק
 צו י צ ח ק ו און געזאגט : „איך וויל ניט, אז י ע ק ב
 זאל זיך נעמען א פרוי פון די טעכטער פון דעם לאנד.
 זאל ער גיין צו מיין ברודער ל ב נ ע ו און דארטן זיך גע-
 פינען א ווייב.“

אזוי האט ר ב ק ה געוואלט ראטעווען י ע ק ב ו
 פון ע ש ו'ס צארן.

האט י צ ח ק צוגעשטימט און געשיקט י ע ק ב ו
 אין דעם לאנד, וואו עס וואוינט זיין פעטער ל ב ו, ער זאל
 דארטן נעמען זיך א פרוי פון ל ב נ ס טעכטער.

פאנגען—to catch. ווילדס—game. געריכט—dish. בענטשן—
 to bless. געשמאק—tasty. צוגרויטן—to prepare. האריקער—
 hairy. גלאטער—smooth. א טאפ טאן—to touch, to feel.
 אפנארן—to fool. שילטן—to curse. באזארגן—to take care of.

פעלכלל—skin. דערלאנגען—to serve. ס'איז אים געפעלן געווארן—
 .he liked it. טוי—dew. בוימל—oil. פארציטערט ווערן—
 .to shudder. יאך—yoke. ראטעווען—to save. צוגעשטימט—
 .agreed

יעקב ביי לבנען.

איז יעקב אוועק צו זיין פעטער לבנען.
 אין עטלעכע טעג ארום איז ער אנגעקומען איז יענעם
 לאַנד און איז געקומען צו אַ ברונעם. ביים ברונעם זינגען
 געלעגן סטאדעס שעפסן. און אויפן ברונעם איז געלעגן
 אַ גרויסער שטיין.

פרעגט יעקב ביי די פאסטיכער: „א פשר קענט
 איר דא אײנעם א מאן מיטן נאָמען לבנען?“
 זאָגן זײ: „געוויס קענען מיר אים. און זײן מאַכטער
 ד ה ל (ראַכל), וואָס פיטערט זײנע שעפסן, וועט באַלד
 אַהער קומען.“

ווי זײ רעדן אַזױ, ערשט ד ה ל קומט אָן. האָט
 יעקב אַראָפּגענומען דעם שטיין פונם ברונעם און
 אַנגעטרונקען ד ה ל ס שעפסן. דערנאָך האָט ער אַ קוש
 געטאָן ד ה ל ען און איר דערציילט, אַז ער איז איר מומע
 ד ב ק ה ס אַ זון.

איז ד ה ל געלאָפּן און עס דערציילט איר טאַטן.
 איז לבנען געקומען צום ברונעם, האָט זיך צעקושט
 מיט יעקבן און אים געזאָגט: „דו ביסט דאָך מײנער
 און אײגענער, וועסטו פאַרבלייבן בײַ מיר.“
 אין אַ קורצער צײַט אַרום האָט לבנען געזאָגט
 יעקבן: „דו אַרבעטסט בײַ מיר, ווײל אײך ווײסן, וואָס
 אײך זאָל דיר באַצאָלן.“
 און לבנען האָט געהאַט צוויי טעכטער: אײנע האָט

געהויסן רחל און די צווייטע, די עלטערע — לאה.
 רחל איז געווען זייער א שיינע, און לאה האט געהאט
 שוואכע אויגן. האט יעקב ליב באקומען רחל ען.
 זאגט יעקב צו לבנען: „איך וועל בני דוד ארבעטן
 זיבן יאר פאר דיין טאכטער רחל ען.“

יעקב בני לבנען.

איז דאס לבנען געפעלן געווארן.
 אז יעקב האט געענדיקט ארבעטן פאר רחל ען
 די זיבן יאר, האט ער געזאגט לבנען: „גיב מיר מיין
 ווייב.“

האַט ל ב ן געזאָגט: „בײַ אונדז פירט זיך נישט, און
א יינגערע שוועסטער זאל חתונה האָבן פאר דער
עלטערער. נאָ דיר איר שוועסטער לאָזן פאר אַ ווייב.
און אויב דו ווילסט אויך דעם פאר אַ ווייב, וועסטו
פאר איר דארפן אַרבעטן נאָך זיבן יאָר.
האַט יעקב אזוי געשאַן, און ער איז געבליבן אַרבעטן
בײַ ל ב ן נאָך זיבן יאָר.

און יעקב'ס ווייבער האָבן אים געבוירן קינדער.
לאָה — זעקס זין און אַ טאכטער, און רחל — איין זון,
יוסף. און צוויי אַנדערע ווייבער, וואָס יעקב האָט
גענומען, האָבן אים אויך געבוירן פיר זין.

אן אייגענער—relative. חתונה האָבן—to marry.

יעקב גייט אַוועק פון לבנען.

און רחל האָט געבוירן יוסף, האָט יעקב
געזאָגט לבנען: „גיב מיר מיניע ווייבער און קינדער,
און איך וועל גיין צוריק צו מיניע עלטערן.“

האַט אים ל ב ן געזאָגט: „זינט דו אַרבעטסט פאר
מיר, בין איך רייך געוואָרן. בלויב בײַ מיר ווייטער אַר-
בעטן, און איך וועל דיר באַצאלן, וואָס דו וועסט מיר
זאָגן.“

איז יעקב פארבליבן אַרבעטן פאר לבנען. און
ל ב ן האָט אים אַסך מאָל אָפגענארט און געביטן זיין
געזאַלט. אָבער ביסלעכווייז האָט אויך יעקב אָנגע-
לעבט סטאַדעס מיט שעפסן און מיט ציגן און איז געוואָרן
רייך.

אוינמאָל האָט יעקב דערהערט, ווי לבנען זיין

רעדן צווישן זיך, אז אלצדינג, וואס י ע ק ב פארמאגט,
קומט פון זייער טאטן, און אז מ'וואלט עס געדארפט
אפנעמען ביי אים.

האט י ע ק ב גערופן צו זיך אין פעלד ר ה ל ע ו און
ל א ה ו און זיי דערציילט, וואס זייערע ברודער רעדן.

האבן י ע ק ב ס ווייבער געזאגט: „אונזער פאטער
האלט אונדז איצט פאר פרעמדע, ווייל ער האט אונדז
פארקויפט. נעם אונדז און לאמיר פון דאנען אוועק.“

אינמאל איז ל ב ו אוועק שערן זינע שעפסן. האט
י ע ק ב גענומען זינע ווייבער און קינדער און זיין גאנץ
פארמעגן, וואס ער האט געהאט, און איז אוועק פון
ל ב נ ע ו צוריק צו דעם פלאץ, וואו עס האבן געוואוינט
זינע עלטערן.

אנגעלעבט—acquired. פון דאנען—from here. פארמאגט—
possesses, owns. פארמעגן—possessions, property.

יעקב באגעגנט עשו.

אויפן וועג האט מען דערציילט י ע ק ב ו, אז זיין
ברודער ע ש ו קומט אן אנטקעגן אים, און אז ער האט
מיט זיך פיר הונדערט מענטשן.

האט זיך י ע ק ב דערשראקן. האט ער גענומען פון
זינע שעפסן און ציגן און קעמלען און אייזלען און אקסן
און קי און געשיקט א מתנה צו ע ש ו ו.

י ע ק ב האט אויך צעטיילט זינע ווייבער און קינדער
און זינע מענטשן און די סטאדעס שאף אויף צוויי טיילן.
ער האט געטראכט: אויב ע ש ו וועט קומען און צע-
שלאגן איין טייל, וועט דער צווייטער טייל אנטלויפן.

אין א פאר טעג ארום האט י ע ק ב באגעגנט ע ש ון.
ער איז צוגעקומען צו אים און זיך פאר אים פארנייגט.
איז ע ש ו אומגעריכט געפאלן י ע ק ב ו אויפן האלדז
און זיך מיט אים צעקושט.

און ע ש ו האט געפרעגט: „וועמעס זיינען די אלע
שאף און רינדער, וואס איך האב באגעגנט?“

האט אים י ע ק ב געזאגט: „דאס האב איך דיר גע-
שיקט א מתנה“.

האט ע ש ו פארגעלייגט י ע ק ב ו: „לאז מיר דיר
באגלייטן אדער איבערלאזן מיט דיר פון מיניע מענטשן,
זיי זאלן דיר היטן אויפן וועג“.

האט י ע ק ב געזאגט: „צו וואס דארף מען דאס?
איך האב קליינע קינדער, און מיט די שאף דארף מען אויך
גיין פאמעלעך. וועט דאס פאר דיר זיין שווער. גיי זיך דיר
פארדייט, און איך וועל פאמעלעך נאכגיין“.

איז ע ש ו אוועק. און י ע ק ב האט געטריבן פא-
מעלעך זיינע שעפסן אויפן וועג צו זיין פאטערס הויז.

אויפן וועג, ביים שמעטל בייסלעכעם, האט ר ח ל
געבוירן י ע ק ב ו נאך א קינד, א יינגל. אבער ווען זי
האט אים געבוירן, איז זי געשטארבן. האט י ע ק ב
ביים וועג אויסגעגראבן א גרוב און דארטן באערדיקט
ר ח ל ע ו און אויף איר ק ב ר געשמעלט א שמוין. דאס
איז דער שמוין אויף ר ח ל ס ק ב ר ביי היינטיקן טאג.
און י ע ק ב האט א נאמען געגעבן דעם קינד
בנימין (בינאמין).

נאכדעם איז י ע ק ב מיט זיינע סטאדעס שעפסן גע-
גאנגען ווייטער, ביז ער איז געקומען צו זיין פאטער
יצחקן אין חברון.

און י צ ח ק האט געלעבט הונדערט מיט אכציק יאר
און איז געשטארבן. און זיינע זין האבן אים באערדיקט
אין דער הייל בני ח ברון.

אומגעריכט—unexpectedly. רינדער—cattle. גרוב—grave.
פארלייגן—to suggest. פאמעלעך—slowly. געטריבן—drove.

פראגעס:

ווער איז געווען אברהם?
פארוואס האט ער צעבראכן די געמער?
פארוואס האט זיך אברהם צעשיידט מיט לוימן?
פארוואס איז סדום איבערגעקערט געווארן?
וואו האט אברהם באערדיקט שרה?
פארוואס האט אברהם געשיקט אליעזרן אזוי ווייט
צו נעמען א ווייב פאר זיין זון?
פארוואס איז לבן געלאפן אנמקעגן אליעזרן?
פארוואס האט עשו ניט געוואלט האבן זיין עלטערשאפט?
ווי האט יעקב אויסגענארט בני עשון די ברכה?
פארוואס האט רבקה אוועקגעשיקט יעקבן צו איר
ברודער לבנען?
איז לבן געווען אן ערלעכער מענטש? וואו איז דאס קענטיק?
פארוואס איז יעקב אנמלאפן פון לבנען?
צו וואס האט יעקב געשיקט עשון אמתנה?
וואו איז געשטארבן רחל?

די ברידער פארקויפן יוספן.

יעקב האט געוואוינט בני דער שטאָט חברון, און זיינע גרויסע סטאדעס שעפסן האָבן זיך געפיטערט איבערן גאנצן לאַנד. די פיטערער פון זיינע סטאדעס זיינען געווען זיינע אייגענע זין.

פון אלע זין האָט יעקב באַזונדערס לייב געהאט דעם יונגערן, יוספן, און ער האָט אים געמאכט אַ זיידן העמדל. האָט דאָס די ברידער פארדראָסן, און זיי האָבן פיינט באַקומען יוספן.

אוינמאָל האָט זיך יוספן געהלומט, ווי ער מיט די ברידער שטייען אין פעלד און שניידן זאנגען און בינדן גארבן. פלוצלונג האָבן די גארבן פון די ברידער אַרומ גערינגלט זיין גארב און זיך געבוקט פאר אים. אַ צווייט מאָל האָט זיך אים געהלומט, אַז די זון, די לבנה (לעוואָנע) און ערפ שטערן האָבן זיך געבוקט פאר אים. האָט ער דערציילט די חלומות (כאַלומעס) זיינע ברידער.

האָבן די ברידער אים געזאָגט: „מיינסטו צו זיין אַ קעניג און הערשן איבער אונדז?“ און זיי האָבן אים נאָך מער פיינט באַקומען.

אוינמאָל זיינען יוספן ברידער אַ לאַנגע צייט גיט געווען אין דער היים. זאָגט אים יעקב: „גיי, מיין זון, און זע, וואָס עס מאַכן דיניע ברידער און די שאָף.“

איז יוסף אַוועק. אויפן דריטן טאָג איז ער געקומען צו זיינע ברידער. ווען די ברידער האָבן אים דערזען פון דערווייטנס, האָבן זיי בויז געזאָגט: „אַן גייט דער חלומות זיזער!“

און צוויי פון די ברידער האָבן געזאָגט: „לאַמיר אים

מײַטן, וועלן מיר זען, וואָס עס וועט ווערן פון זײַנע
חלומות״.

אַבער דער עלטסטער ברודער האָט ניט דערלאָזן,
מיזאַל מײַטן יום פּן : „לאָמיר ניט פאַרגיסן קיין בלוט.

די ברידער פאַרקויפן יום פּן.

— האַט ער געזאָגט. — מיר וועלן אים בעסער אַרײַנוואַרפן אין אַ גרוב, און גענוג. — ער האַט געטראַכט, אז אין אַזונט וועט ער אַרויסגעמען יו ס פן פון גרוב און אים ברענגען צוריק צום טאַטן.

האַבן די ברידער געפּאָלגט. זײ האַבן אויסגעטאַן יו ס פן דאָס זינדענע העמדל און אים אַראָפּגעלאָזן אין אַ טיפּער גרוב.

אין אַ וויילע אַרום איז דער עלטסטער ברודער אוועק. און דערווייל איז פאַרבייגעגאַנגען אַ קאַראָוואַן מיט אַראַבישע הענדלער. האַט איינער פון די ברידער געזאָגט: „וואָס וועלן מיר שוין דערפון האַבן, אז אנדזער ברודער וועט שטאַרבן? לאַמיר אים בעסער פאַרקויפן צו די אַראַבישע הענדלער.“

האַבן די ברידער געפּאָלגט. זײ האַבן אַרויסגענומען יו ס פן פון גרוב און אים פאַרקויפט צו די הענדלער פאַר צוואַנציק טאַלער.

דערנאָך האַבן זײ געקוילעט אַ ציגעלע, איינגעטונקט יו ס פן העמדל אינם בלוט און אוועקגעטראָגן עס צו יע ק בן און געזאָגט: „דאָס, פאַטער, האַבן מיר געפונען. דערקען, איז דאָס דיין זונס העמדל?“ האַט יע ק ב דערקענט דאָס העמדל און האַט אויסגעשריען: „יא, עס איז מיין קינדס העמדל. אַ בײַזע חיה (כאַזע) האַט אים אויפגעגעסן.“

און ער האַט צעריסן אויף זיך די קלײדער און אַרויפגעוואַרפן אַ זאַק אויף זײַן לײב. און ער האַט זיך געוועזט אויף דער ערד און ביטער געוויינט.

די זין האבן אים פרובירט טרױסטן. אבער יעקב האט נישט געלאזט טרױסטן זיך און געזאגט: „צוליב יוספן וועל איך א טרויעריקער אין קבר אריין“.

די זין טרױסטן יעקבן.

באזונדערס—especially. זיך—silk. חלומען—to dream.
 עם האט זיי פארדראָסן—jealous they were. פארגיסן—to shed.
 זאגן—wheat stalk. גארב—sheaf. פון דער ווייטנס—from afar.
 ארומגערינגלט—surrounded. לבנה—moon. חיה—beast.
 פאלגן—to agree. דערווײל—meanwhile. דערקען—recognize.
 איינגעטונקט—dipped. טרױסטן—to console. קבר—grave.

יוסף אין מצרים.

די אראבישע הענדלער האבן געבראכט יוספן קיין מצרים און אים דארטן פארקויפט פאר א קנעכט צו א הויכן באאמטן פון פרעה, דעם קעניג פון

מצרים. יוסף איז באַלד געפּעלן געוואָרן זיין באַלע-
באָס מיט זיין ערלעכקייט, און יענער האָט אָנגעטרויט
יוסף אַלע שליסלען פון זיין הויז.

אינמאָל אַבער איז יוסף באַלעבאָסטע בײַז געוואָרן
אויף אים און אָנגערעדט אויף אים שלעכטס פאַר איר
מאָן. האָט זיין באַלעבאָס געהויסן, און מ'האַט יוסף
אַריינגעזעצט אין טורמע.

און אין טורמע זיינען צוזאַמען מיט יוסף געזעסן
צוויי דינער פון פרעה: זיין בעקער און זיין ווייץ-
שענקער, וואָס האָבן זיך מיט עפעס פאַרזינדיקט פאַר
פרעה. אינמאָל האָט זיך בײַדע דינער פונם קעניג
געחלומט חלומות; האָבן זיי דערציילט זייערע
חלומות יוסף.

האַט יוסף זיי בײַדן באַשיידט זייערע חלומות.
און ווי ער האָט זיי אויסגעטייטשט, אזוי האָט טאַקע שפּע-
טער פאַסירט.

באַזאָמער—official. אָנגעטרויט—entrusted. טורמע—prison.
וויינשענקער—butler. באַשיידט, אויסגעטייטשט—interpreted.

יוסף ווערט הערשער פון מצרים.

אין אַ ביסל צייט אַרום האָט זיך פרעה אַלײַן
געחלומט אַ חלום.

ער האָט געזען, ווי ער שטייט ביים טײַך; און פון טײַך
קומען אַרויס זיבן גרויסע פעטע קי און פיטערן זיך אויף
דער לאַנקע. באַלד אַבער קומען אַרויס פון טײַך אַנדערע
זיבן קי — קליינע און מאַגערע. און די מאַגערע קי עסן
אויף די פעטע.

און עס האָט זיך אים ווידער געהלומט, ווי ער זעט,
אז פון טינד וואַקסן אַרויס זיבן פולע זאָנגען. און באַלד
נאָכדעם וואַקסן אַרויס זיבן אַנדערע זאָנגען דאַרע און
לוידיקע. און די דאַרע זאָנגען שלינגען איין די פולע.

האַט פּרעה גערופן זינע קלוגע לייט און געבעטן,
זיי זאָלן אים אויסמיטשן זיין הלום; האָבן זיי ניט
געקאַנט.

קומט צו צו פּרעה זיין שענקער, וועמען ער האָט
באַפּרײט פון טורמע, ווי יוסף האָט אים פאַרויסגע-
זאָגט, און זאָגט אים: „גרויסער קעניג! מיט מיר צוזאַמען
איז אין טורמע געוועסן אַ יודישער יונגערמאַן. האָט ער
מיר באַשײדט אַ הלום. און ווי ער האָט אויסגעמיטשט,
אזוי איז טאַקע געווען. רופ אים, און זאָל ער דיר אויך
דיין הלום באַשײדן.

האַט פּרעה געהייסן, מיזאַל ברענגען יוסף
פון טורמע. האָט מען יוסף אָנגעטאַן פּינע קלוידער
און געבראַכט פאַר פּרעהן.

האַט פּרעה דערציילט יוסף זינע חלומות
און געפרעגט: „קאַנסטו מיר זיי באַשײדן?“

האַט יוסף אַ קלער געטאַן און געזאָגט: „דיינע
חלומות, קעניג, זיינען זייער וויכטיקע און ווייזן, וואָס
עס וועט זיין. די בײדע חלומות זיינען נאָר איין הלום.
די זיבן פעטע קי און די זיבן פעטע זאָנגען זיינען זיבן
גוטע, געראַטענע יאָר; און די זיבן מאַגערע קי און די זיבן
מאַגערע זאָנגען זיינען אַנדערע זיבן יאָר שלעכטע, מאַ-
גערע. און דאַס מיינט, אז עס וועלן אַנקומען אין מצרים
זיבן גוטע יאָר, פון גרויס גערעטעניש; אַבער נאָך זיי
וועלן אַנקומען זיבן יאָר אַזעלכע שלעכטע, אז עס וועט

גארנישט ניט וואקסן און זיי וועלן אויפעסן די זיבן גוטע יאר; און די מענטשן וועלן הונגעריג.

„איך וואלט דערפאר, קעניג, דיר געראטן, דו וואלט געפינען א קלוגן און פרייאיקן מענטשן, וואס וואל אין די זיבן גוטע יאר צונויפנעמען דאס איבעריקע ברויט און באהאלטן עס אין שפינדלערס, עס וואל שפעטער, אין די זיבן שלעכטע יאר, זיין וואס צו עסן אין לאנד.“

רופט זיך אן פרעה: „עס דוכט מיר, אז קיין קליי גערער און פרייאיקערער מענטש פאר דיר איז נאר ניטא. און איך וועל טאקע דיר מאכן פאר דעם אויפפאסער איבער דעם גאנצן לאנד מצרים.“

האט פרעה אפגעגעבן יוספן זיין דינג און באפוילן, אז אלע וואלן פאלן יוספן, ווי פרעה וואל. אז יוספן געווארן דער הערשער אינם לאנד מצרים.

און יוספן האט זיך גענומען א פרוי, און זי האט אים געבוירן צוויי זין.

לאנקע—lawn. מאגערע—lean. דארע—dry. לוידיקע—empty.
פארויסגעזאגט—predicted. געראטענע—fertile. פרייאיק—capable.
גערעטעניש—plenty. געראטן—advised. באפוילן—commanded.
שפינדלערס—storehouses. הערשער—ruler.

יוסף ברידער אין מצרים.

אין גיבן זיינען אנגעקומען אין מצרים די זיבן גוטע יאר. עס איז געוואקסן אזוי פיל ברויט, אז מען האט ניט געוואוסט, וואס צו טאן דערמיט. האט יוספן צונויפגענומען דאס איבעריקע ברויט פון דעם גאנצן לאנד און עס אריינגעלאגט אין שפינדלערס.

און עס זיינען אוועק די זיבן גוטע יאר, און עס האבן זיך
אָנגעהויבן די זיבן הונגעריקע יאר. דער טיך נילוס, וואָס
גייט דורך אין מצרים, האָט זיך ניט צעגאַסן. זיינען די
פּעלדער געוועזן מרוקן, און קיינזאך איז אויף זיי ניט גע-
וואָקסן. האָבן די מענטשן ניט געהאַט, וואָס צו עסן. דע-
מאלט האָט יוסף געעפנט זיינע שפיכלערס און פאר-
קויפט ברויט צו אלעמען.

און די טריקעניש איז אויך געווען אין די לענדער אַרום
מצרים. און דער הונגער איז אויך דערגאַנגען צו יעקבן
אין דעם לאַנד כנען. אָבער אלע האָבן געוואוסט, אז
אין מצרים איז פאראן ברויט.

זאָגט איינמאל יעקב צו זיינע קינדער: „געמט
געלט און גייט אין מצרים קויפן עסנווארג“.

האָבן צען פון יעקב'ס זין גענומען זייערע אייזלען
און געלט און אוועק קיין מצרים. נאָר בנימין
זיין זינגסטן זון, יוסף'ס ברודער, האָט יעקב ניט
געשיקט מיט די איבעריקע קינדער.

די ברידער האָבן געזען, ווי דער טאטע טרויערט די
גאַנצע צייט נאָך יוסף. האָט זיי זייער שמאָרק פאַר-
דראָסן, וואָס זיי האָבן אים פאַרקויפט. און איצט, ווען זיי
זיינען געגאַנגען קיין מצרים, האָבן זיי געטראַכט:
„מיר האָבן פאַרקויפט יוסף קיין מצרים. אפּשר
וועלן מיר אים דאַרט געפינען, אויב מיר וועלן גוט זוכן“.

ווען די ברידער זיינען געקומען קיין מצרים, זיינען
זיי דערפאַר ניט אַרײַנגעקומען אלע דורך איין טויער. זיי
האָבן געוואָלט אַרײַן דורך פאַרשידענע טויערן און זוכן
אויף פאַרשידענע מערק, אפּשר וועלן זיי ערגעץ וואו
געפינען יוסף.

און יוסף האָט אָנגעזאָגט די, וואָס האָבן פאַרקויפט

דאס ברויט, זיי זאלן פארשרייבן די נעמען פון אלע די, וואס קומען קויפן, און זיי זאלן יעדן אונט ברענגען די אלע נעמען צו אים. ער האט אויך אנגעזאגט, מיזאל די, וואס קומען פון אנדערע לענדער, ניט פארקויפן קיין ברויט דעם זעלבן טאג, נאר אפלייגן אויף מארגן.

ווען יוסף האט איין אונט באקומען די נעמען פון די, וואס זיינען געקומען קויפן ברויט, האט ער צווישן זיי געפונען די נעמען פון זיינע צען ברידער. האט ער געדויערט, מיזאל זיי ברענגען צו אים.

ווען מ'האט זיי געבראכט צו יוסף, האט ער זיי דערקענט און געפרעגט:

„ווער זייט איר?“

זאגן זיי: „מיר זיינען פון דער שטאט חברון אין כנען; און געקומען זיינען מיר קויפן ברויט.“

זאגט יוסף: „גוין, איר זייט שפיאנען; איר זייט געקומען אויסקוקן דאס לאנד. אט זייט איר אריין אין שטאט ניט צוזאמען, נאר יעדערער באזונדער דורך אן אנדער טויער.“

זאגן זיי: „גוין; מיר זיינען ערלעכע מענטשן, צוועלף זין פון איין טאטן. איינעם האבן מיר איבערגעלאזט אין דער היים, און איינער איז פארלארן געווארן.“

זאגט יוסף: „דערמיט וועל איר וויסן, אז איר זייט מאקע ערלעכע מענטשן: אויב איר וועט גוין און צוריק-קומען מיט אייער קלענערן ברודער, וואס איר האט געלאזט אין דער היים. איצט נעמט אייך עסן און גוין; נאר איין ברודער וועט איר דא איבערלאזן, ביז איר וועט ניט קומען צוריק מיט אייער ינגערן ברודער.“

זיינען די ברידער אוועק אהיים צו זייער פאטער יעקב, און האבן אים דערציילט, וואס מיט זיי האט פאסירט. האט יעקב געזאגט: „עס מעג געשען, וואס

עם וויל, אָבער בני מינען שיק איד ניש מיט אַינד.
נאַל מיט אים טרעפן אַן אומגליק, וועל איד אַ טרויעריקער
מוזן אין קבר אַרײַן."

טרויעניש—drought. טרויערט—was sad. שפּיאָנען—spies.
פאַרשוידענע—different. אומגליק—misfortune.

די ברידער קומען מיט בנימינען.

אין אַ צייט אַרום איז אויסגעגאַנגען דאָס ברויט, וואָס
יעקב'ס זין האָבן געבראַכט פון מצרים.

זאָגט יהודה, דער שטאַרקסטער פון די ברידער, צו
יעקב'ן: „טאַטע, גיב איבער בני מינען אויף מיניע
הענט. איד זאָג דיר צו, אַז איד וועל דיר אים ברענגען
צוריק אַ גאַנצן."

האַט יעקב צוגעשטימט און געזאָגט: „געבט אַ
געשאַנק פאַר דעם מאַן אין מצרים און גייט אַהין,
ברענגט שפּײַז."

האַבן די ברידער אזוי געטאָן. און זײַ זינען געקומען
צו יוספ'ן און געבראַכט אים די מתנה.

האַט יוסף געגריסט די ברידער און געפרעגט:
„וואָס מאַכט אייער אַלטער פאַטער?"

זאָגן זײַ: „ער לעבט אין פּרידן."

גייט יוסף אַ קוק און דערזעט בני מינען. האָט
ער זיך ניש געקענט איינהאַלטן. איז ער אַרײַן אין אַ צווייט
צימער און האָט זיך אויסגעוויינט.

דערווייל האָט יוֹסֶף געהױסן, מיזאַל צוגרייטן אַ
מאַלצײט, און ער האָט געלאָדן די ברידער צום טיש.
יֹסֶף האָט אויסגעזעצט די ברידער אַרום טיש לױט
זײער עלטער. דערבײַ האָט ער באַנוצט אַ זילבערנעם
בעכער. ער פלעגט אַ קלאַפּ טאָן מיטן בעכער איבערן
טיש און זאָגן: דער איז דער עלטערער ברודער: זאַל
ער זיך זעצן דאָ. דער איז דער צווייטער: זאַל ער זיך
זעצן לעבן אים, א. א. וו.

די ברידער האָבן געקוקט און זיך געוואונדערט, פון
וואָנען ער ווײס דאָס.

די ברידער האָבן געגעסן צוזאַמען מיט יוֹסֶף, און
יֹסֶף האָט זײ אַלעמען געגעבן מַתְנוֹת.

דערווייל האָט יוֹסֶף געהױסן דעם אויפפאַסער, וואָס
איבער זײן הויז, ער זאַל די זעק פון די ברידער אָנפירן
מיט ברויט, און ער זאַל אין דעם זאַק פון בְּנֵי מִינֵעוֹן
אַריינלאָגן דעם זילבערנעם בעכער.

און ווען די ברידער האָבן זיך געזעגנט און זײנען
אזעקגעפאַרן, האָט יוֹסֶף געהױסן דעם אויפפאַסער,
ער זאַל זײ נאַכיאָגן און פרעגן בײַ זײ, פאַרוואָס זײ האָבן
אים באַצאַלט מיט שלעכטס פאַר גוטס און האָבן צוגע-
נומען זײן צויבער-בעכער.

האָבן די ברידער פאַרוואונדערט געזאָגט: „מיר זײנען
ערלעכע מענטשן. זוך, און וועסטו בײַ וועמען פון אונדז
געפינען דעם בעכער, זאַל יענער געטויט ווערן.“
האָט דער אויפפאַסער געזוכט אין אַלע זעק און האָט
געפונען דעם בעכער בײַ בְּנֵי מִינֵעוֹן אין זאַק.

האָבן די ברידער פאר שאַנד און פאַרדראָס צעריסן
 אויף זיך די קלײדער, און זײ האָבן זיך אומגעקערט אין
 שטאַט אַרײַן, צו יוֹסֵפֿן אין פּאַלאַץ.

מ'געפינט דעם בעכער בײַ בני מינען.

אויסגעגאַנגען—was used up .meal—מאַלצײַט .cup—בעכער
 זיך אײַנהאַלטן—to restrain himself אויפפאַסער—overseer
 נאַכיאָגן—to chase צױבער—magic פאַרדראָס—sorrow
 שאַנד—shame

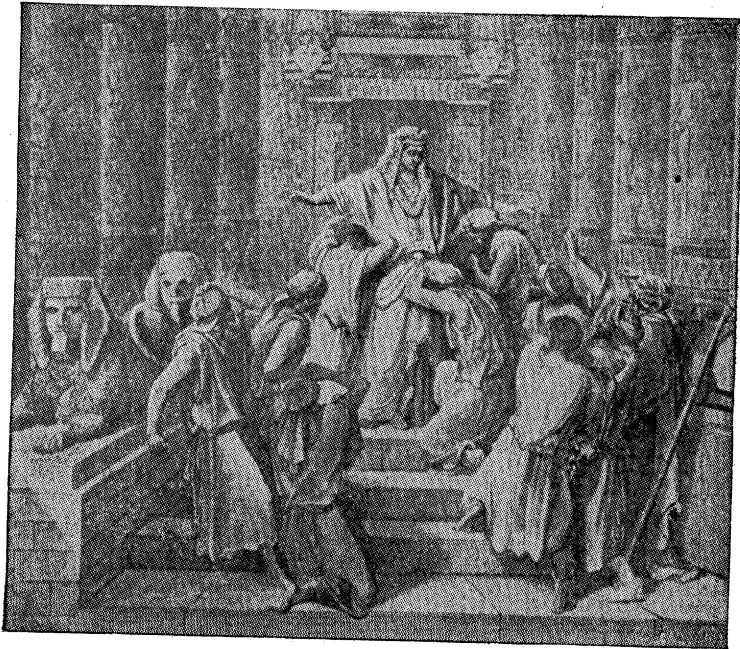
יוֹסֵפֿ לָאָזט זײַך דערקענען צו די ברידער.

דאָרטן איז יְהוּדָה צוגעקומען צו יוֹסֵפֿן און גע-
 זאָגט:

„מײַן האַר! דו האַסט בײַ אונדז געפּאַדערט, מיר זאָלן
 ברענגען מיט אונדז אונדזער יונגערן ברודער. דער פּאָ-

מער האט אים נישט געוואלט לאזן גיין מיט אונרו, ווייל ער
 האט זיך געשראקן, טאמער טרעפט זיך מיט דעם יונג
 אן אומגליק. האב איך אים גענומען אויף מיין ווארט. איך
 וועל דערפאר בלייבן בני דיר א קנעכט, און זאל ער פארן
 מיט זינע ברידער אהנים".

האט זיך שוין יוסף מער נישט געקאנט אינהאלטן.
 ער האט זיך צעווייגט און אויסגערופן: „איך בין אייער
 ברודער יוסף, וואס איר האט פארקויפט קיין
 מצרים!"

יוסף לאזט זיך דערקענען צו די ברידער.
 האבן זיך די ברידער דערשראקן און נישט געקאנט
 ארויסרעדן א ווארט.

אבער יוסף האט זיך צעקושט מיט די ברידער און
געזאגט: „איצט פארט אהיים און ברענגט צו פירן אהער
דעם טאטן אונדזערן און אייערע ווייבער און קינדער. איר
אלע וועט דא וואוינען אין מצרים.“

זינען די ברידער אוועק צו זייער פאטער און האבן אים
דערציילט, אז זיין זון יוסף לעבט, און אז ער הערשט
איבערן לאנד מצרים.

האט זיך יעקב דערפרייט און געזאגט: „איר וועל
גיין און וועל אים זען, איידער איר שטארב.“

געשען—happened. איידער—before.

יעקב אין מצרים.

האט יעקב גענומען זיין גאנצע משפחה און
זיין גאנץ האב און גוטס און זיי זינען אלע אוועק קיין
מצרים צו יוסף.

ווען יוסף האט זיך דערוואוסט, אז זיין טאטע
קומט אן, איז ער אים געפארן אנטקעגן. ער איז געפארן דעם
פאטער אויפן האלץ, און זיי האבן זיך צעקושט און גע-
וויינט.

און יוסף האט דערציילט פריעהן, אז זיין פאטער
און זיינע ברידער זינען געקומען. איז דאס פריעהן
זייער געפעלן געווארן און ער האט געזאגט: „קלייב
אויס דעם בעסטן שטיק לאנד אין מצרים און זאלן
זיי דארט וואוינען.“

האט יוסף אפגעגעבן זיינע ברידער דאס לאנד
גושן (גוישען), און זיי האבן זיך דארטן באזעצט.

און יוסף האט געבראכט און פארגעשטעלט זיין
פאטער פאר פרעהן. האט יעקב געבענטשט
פרעהן.

קלייב אויס—choose. פארגעשטעלט—introduced.

יעקב'ס טויט.

אין א צייט ארום איז יעקב קראנק געווארן. איז
יוסף מיט זיינע צוויי זין געקומען געוואר ווערן זיין פא-
טער. האט יעקב זיך אוועקגעזעצט און געבענטשט
זיינע צוויי אייניקלעך.

פארן טויט האט יעקב גערופן צו זיך אלע זיינע
זין, געזעגנט זיך מיט זיי און געבענטשט זיי. און ער האט
זיי געבעטן, זיי זאלן אים ניט באערדיקן אין מצרים,
נאר זיי זאלן אים אפפירן אין לאנד כנען און דארטן
באערדיקן.

ווען יעקב איז אלט געווארן הונדערט מיט זיבן און
פערציק יאר, איז ער געשטארבן. האבן די זין זיינע, מיט
יוסף און דער שפיץ, אים אפגעפירט אין דעם
לאנד כנען און באערדיקט אין דער הייל לעבן
הברון.

ווען יוסף מיט די ברידער זיינען געקומען צוריק
פון באבילאן זייער פאטער, האבן די ברידער מורא
געהאט, אז איצט, ווען דער פאטער איז מער ניטא, וועט
זיי יוסף טאן שלעכטס דערפאר, וואס זיי האבן אים
פארקויפט.

אבער יוסף האט זיי בארואיקט און געזאגט: „איר

האַט א פ ש ר געטראַכט מיר טאָן שלעכטס, אַבער
אויסגעלאָזט האָט זיך צום גוטן. איצט קאָנט איר רואיק
ווייטער לעבן אין מצרים."

און יוסף האָט געלעבט ביז הונדערט מיט צען יאָר.
און ווען ער איז געשטאַרבן, האָט מען אים באַלאַמירט
און באַערדיקט אין מצרים.

אויניקלעך—grandchildren. געזעגנט זיך—bade farewell.
אין דער שפיץ—at the head. געוואָר ווערן—to visit. באַרוואַקט—
calmed.

פ ר א ג ע ט :

פאַרוואָס האָבן די ברידער פּינט געהאַט יוסף?
וואוהין האָט מען פאַרקויפט יוסף פאַר אַ קנעכט?
פאַרוואָס האָט מען אַרײַנגעזעצט יוסף אין טורמע?
פון וואָנען האָט זיך פּרעה דערוואָסט וועגן יוסף?
וואָס האָט יוסף געראַטן פּרעהן צו טאָן, צו פאַרהיטן
דאָס לאַנד פון אַ הונגער?
ווי אזוי האָט זיך יוסף דערוואָסט, אַז זײַנע ברידער זײַנען
געקומען קיין מצרים?
ווי אזוי האָט יוסף געמאַכט קונצן מיט זײַן בעכער?
פאַרוואָס האָט יוסף זיך געלאָזט דערקענען צו זײַנע ברידער?
וואָס האָט געטאָן יעקב, ווען ער האָט זיך דערוואָסט, אַז
יוסף לעבט?
פאַרוואָס האָט יעקב געבעטן, מ'זאָל אים ניט באַערדיקן אין
מצרים?
מיט וואָס האָבן זיך פאַרנומען יוסף'ס ברידער אין מצרים?

אין מערים און אין מדבר.

די קינדער פון ישראל ווערן אונטערדריקט.

מיט זיבעציק קינדער און אייניקלעך איז יעקב, אדער ווי מען האט אים נאך גערופן — ישראל (ישראל), געקומען קיין מצרים. אבער ביסלעכווייז האבן זיינע קינדער זיך פארמערט און אנגעפילט דאס לאנד.

און עס איז אין מצרים ארויף אויפן טראן א נייער פרעה, וואס האט ניט געוואוסט פון יוסף און פון דעם, וואס יענער האט געטאן צו ראטעווען דאס לאנד פון הונגער.

האט פרעה געזאגט: „די קינדער פון ישראל פארמערן זיך און זיינען געווארן א שטארק פאלק. אין דער צייט פון א קריג קאנען זיי צושטיין צו אונזער פינט. מ'דארף זיי דערפאר מאכן פאר קנעכט.“

האט פרעה געצוואונגען די קינדער פון ישראל צו ארבעטן שווער, צו בויען פיראמידן און פעסטונגען. ער האט באשטימט אויפועער, וואס זאלן צווינגען די קינדער פון ישראל צו ארבעטן בני ליים און בני ציגל און זאלן ביטער מאכן זייער לעבן.

פון פארטאג ביי שפעט בינאכט זיינען די קינדער פון ישראל געשטאנען אין פעלד אונטער דער ברענענדיגער קער זון. מיט די בארוועסע פיס האבן זיי געקנאטן ליים און מיט בלוטיקע הענט געמאכט ציגל; און די רוט פון די בויזע אויפועער האט געפיפט איבער זייערע לייבער. איז דאס געווען ווייניק, האט פרעה פארטראכט

אינגאנצן אומברענגען די קינדער פון י ש ר א ל. האט
 ער געהייסן, מ'זאל יעדן יודישן יינגל, וואס וועט געבוירן
 ווערן, אריינזארפן אין טינד אריין; און נאך די מיינדלעך
 זאל מען לאזן לעבן.

און די שלעכטסקייט פון פ ר ע ה ז איז געוואקסן
 פון טאג צו טאג. פלעגט אן ארבעטער אמאל פארפעלן
 צו מאכן די באשטימטע צאל ציגל, פלעגט מען דאס
 ארט אין מויער פארלייגן מיט זיינס א קינד. און דאס גע-
 שרין פון די קינדער האט זיך געריסן פון די ווענט און
 דערגרייכט ביז צום הימל.

פארמערט—multiplied. צושטיין—to join. אויפווער—overseer.
 פעסטונג—fort. ליים—clay. ציגל—brick. בארוועס—barefooted.
 געקנאטן—kneaded, mixed. דערגרייכט—reached. מויער—wall.
 רוט—whip. אומברענגען—to destroy. באשטימט—certain.

משחם געבורט.

אינע, א פרוי פון י ש ר א ל, י ו כ ב ד (יויכעוועד),
 האט דעמאלט געבוירן א זון. איז ער געווען שוין און
 ליכטיק ווי די זון. האט זי אים באהאלטן דריי מאנאטן
 צייט. מער האט זי אים באהאלטן ניט געקאנט, ווייל
 פ ר ע ה ס דינער האבן אים שוין געזוכט.

האט י ו כ ב ד גענומען א קעסטעלע און אויסגע-
 שמירט עס פון אינעווייניק און פון דרויסן מיט ליים און
 מיט פער, עס זאל ניט דורכלאזן קיין וואסער. און זי האט
 אריינגעלייגט דאס קינד אין קעסטעלע און אוועקגע-
 שטעלט ביים ברעג פון טינד. און דעם יינגעלעס שוועס-
 טער האט זיך געשטעלט פון דער ווייטנס, זען, וואס וועט
 זיין מיטן קינד.

גראָד דעמאָלט איז פֿרעהס טאַכטער מיט אירע
דינעריגס געקומען צום טינד באָדן זיך. האָט זי דערזען
דאָס קעסטעלע. האָט זי געשיקט אַ דינערין, און יענע
האָט עס אַרויסגענומען פֿון וואַסער. האָט פֿרעהס
טאַכטער דערזען — אַ קינד ליגט דערין און וויינט.

פֿרעהס טאַכטער נעמט אַרויס משהן פֿון טינד.

האָט זי געזאָגט: „דאָס איז אַ ייִדיש קינד.“
און זי האָט זיך דערבאַרימט אויפֿן קינד און געזאָגט:
„מ'דאַרף קריגן אַן אַם, וואָס זאָל אַנזויגן דאָס קינד.“
איז צוגעגאַנגען דעם ייִנגעלעס שוועסטער און האָט
געפרעגט: „קאָן איך גיין און ברענגען דיר אַן אַם, וואָס
זאָל אים אַנזויגן?“
זאָגט פֿרעהס טאַכטער: „גיין און ברענג.“
איז די שוועסטער געגאַנגען און געבראַכט די מוטער
פֿונם קינד.

הָאֵם פֿר ע ה ס טאַכטער איר געזאָגט : „נעם דאָס
קינד און האַרעווע אים פֿאַר מיר“.

הָאֵם י ו כ ב ד גענומען דאָס קינד צו זיך און אים
געהאַרעוועט. און ווען עס איז געוואָרן גרעסער, האָט זי
אים געבראַכט צו פֿר ע ה ס טאַכטער.

און פֿר ע ה ס טאַכטער האָט אַ נאָמען געגעבן דעם
קינד משה (מוישע). זי האָט אים געלאָזן בני זיך אין קע-
ניגלעכן פֿאַלאַץ און אים געהאַלטן פֿאַר אירן אַ זון.

געבורט—birth. פֿון אינווייניק—inside. פֿון דרויסן—outside.
אויסגעשמירט—smear'd, covered. פֿעך—far. פֿון דער ווייטנס—
at a distance. גראַד—just. אַס—nurse. האַרעווען—to bring up.

משה אנטלויפט פון מצרים.

ווען משה איז עלטער געוואָרן, האָט ער זיך דער-
וואוסט, אַז ער שטאַמט פֿון די קינדער פֿון יִשְׂרָאֵל.

איז ער געגאַנגען זען, וואָס עס מאַכן זיינע ברודער.
הָאֵם ער געזען, ווי מע פֿיניקט זיי. האָט ער ניט געקאַנט
צווען זייערע לידן. ער האָט אָפט אַליין געהאַלטן זיי אין
זייער אַרבעט : אַמאָל איז ער געקומען צו הילף אַ שוואַ-
כער פֿרוי, אַמאָל אַן אַלטן מאַן אַדער אַ יונג קינד.

אינמאָל האָט משה דערזען, ווי אַ מיצרי שלאָגט אַ
יידן ; איז ער געוואָרן שמאַרק בײַן. האָט ער געטויט דעם
מיצרי און פֿאַרגראַכן זיין קערפֿער אין זאַמד.

אַז פֿר ע ה האָט זיך דערוואוסט וועגן דעם, האָט
ער געוואַלט טײַטן משה. איז משה אַנטלאָפֿן פֿון
מצרים.

אַ לענגערע צײַט האָט ער געוואַנדערט, ביז ער איז
געקומען צו אַ ברונעם. דערזעט משה : עס קומען אַן

מױדלעך מיט זײערע סטאדעס שעפסן און ווילן זײ אַן־
 טרינקען. קומען צו גױן מענער־פּאַסטיכער און טרײַבן
 אױעק די מױדלעך.

משה בנים ברונעם.

האַט דאָס משהן פאַרדראָסן. האָט ער זיך אַינגע־
 שטעלט פאַר די מױדלעך און זײ געהאַלפן אַנטרינקען
 זײערע שאַפּ.

ווען די מױדלעך זײנען געקומען אַהױם, האָט זײ זײער
 פאַטער געפרעגט: „פאַרוואָס זײט איר הײנט אַזוי פרי
 געקומען?“

האַבן זײ דערציילט, אז אַ מאַן פון מצרים האָט זײ
 געהאַלפן.

האַט זײ דער פאַטער געפרעגט: „פאַרוואָס האָט איר
 דאַרטן געלאָזן דעם מאַן? רופט אים אַהער, זאָל ער עסן
 בײַ אונדז.“

זײנען די מױדלעך געגאַנגען און גערופן משהן.

איז משה דארטן פארבליבן. ער האט זיך גענומען
פאר א ווייב איינע פון די מידלעך און אנגעהויבן צו פיסערן
די שאף פון זייער פאטער אין דער מדבר (מידבאר).

שטאמט—descends. פיניקן—to oppress. אינשטעלן זיך—
to help. מדבר—desert, steppe.

משה אין מדבר.

משה האט געפיטערט זיין שווערס שאף אין דער
מדבר. אבער זיין הארץ איז געווען מיט זיינע ארימע
ברידער אין מצרים. ער האט געהערט, אז דער
אלטער פרה איז געשטארבן, און דער נייער האט
ארויפגעלייגט אויף די קינדער פון ישראל נאך שווער
דערע ארבעט. האט משה געטראכט: „וועלן זיי דאס
אויסהאלטן?“

טראכטנדיק אזוי, האט משה אמאל דערזען ביים
בארג הורב (כידעוו) אין דער מדבר אדארן-שטרויך,
וואס האט זיך געלויכטן, אזוי ווי ער וואלט געברענגט. ווען
ער איז צוגעגאנגען אהין, האט ער דערהערט, ווי איינער
וואלט אים געזאגט:

— משה, די ליידן פון זיינע ברידער אין מצרים
זיינען זייער גרויס. פארלאז דעם מדבר, גי צו זיי און
העלה זיי באפרייען זיך פון פרעהס יאך. גיי, רופ
צונויף די עלטסטע פון די קינדער פון ישראל און זאג
זיי, אז עס איז געקומען די צייט, זיי זאלן ווערן פריי. זאג
זיי אויך, אז זיי דארפן ווערן אפאלק און גיין אין דעם לאנד,
אין וועלכן זייערע אורעלטערן האבן געוואוינט, אין דעם
לאנד כנען.

איז משה געגאנגען צו זיין שווער, זיך געזענגט מיט

אים און איז אונזעק אין מצרים. דארטן האט ער נאך געגנט זיין ברודער אהרן (פרענען), און צוזאמען האבן זיי צוגעפונדען די עלטסטע פון ישראל. און משה האט זיי געזאגט, וואס ער האט געהערט ניין דארנשטרויך: אז עס איז געקומען די צייט, זיי זאלן ווערן פריי.

האבן די עלטסטע געגרייבט אין דעם און האבן זיך געפרויט.

אויסהאלטן—to stand, to bear. דארן—thorn. שטרויך—bush.
זיך געזעגנט—took leave.

משה און אהרן ניי פרעהן.

נאכדעם זינען משה און אהרן געגאנגען צו פרעהן און אים געזאגט: „אהמוע, דער גאט פון די קינדער פון ישראל, וויל, דו זאלסט זיי אפלאזן אויף דריי טעג, זיי זאלן גיין אין מדינא און דארטן מאכן פאר אים א יום טוב.“

האט פרעה געענטפערט: „איך קען ניט אהמוען, און איך וועל ניט ארויסלאזן די קינדער פון ישראל. און איר, משה און אהרן, שטערט זיי ניט. זיי האבן ווייניק ארבעט, דערפאר טראגטן זיי וועגן ימים טובים. אט וועל איך מאכן זייער ארבעט שווערער, ווערן זיי ניט האבן קיין צייט צו טראגטן וועגן אזעלכע זאכן.“

האט פרעה געהייסן, מען זאל אויפהערן געבן די קינדער פון ישראל שטרוי צו מאכן די ציגל. „זאלן זיי אריין גיין און צוגעפונדען דאס שטרוי. — האט ער

באפוילן. — נאך די צאל ציגל זאלן זיי יעדן טאג מאכן
 דיזעלבע ווי פריער, ווען מ'האט זיי געגעבן שטרוי".

משה און אהרן בני פרעהן.

איז די ארבעט פאר די קינדער פון ישראל געוואָרן
 נאָך שווערער. האָבן זיי געזאָגט צו משהן: „זינט דו
 ביסט געגאנגען צו פרעהן בעטן פאר אונדז, איז אונדז
 גיט לייכטער, נאך שווערער געוואָרן“.

האַט זײַ משה באַרואַקט און געזאָגט: „וואַרט צו
און איר וועט זען, אז איר וועט ווערן פּרײַ“.
יום-טוב—holiday. צונויפקלייבן—to gather.

די צען פּלאַנ.

אין אַ ביסל צײַט אַרום איז משה ווידער געגאַנגען
צו פּרעהן און אים געבעטן, ער זאל אַרויסלאָזן די
קינדער פון ישראָל. האַט אים פּרעה נאָך אַ מאָל
אַפּגעזאָגט.

זײַנען אויף דעם לאַנד מצרים געקומען אַלערליי
אומגליקן און פּלאַגן. דאָס וואַסער אינם טײַך גילוס איז
געוואָרן רײט ווי בלוט.

און דער טײַך איז פול געוואָרן מיט פּרעש און קראַקאַ-
דילן; און די פּרעש האָבן זיך צעקראַכן איבערן גאַנצן
לאַנד.

און מענטשן און בהמות האָבן זיך באַדעקט מיט
לייז און אַנדערע אינוועקטן.

און ווילדע היות זײַנען באַפּאלן דאָס לאַנד.
און עס האַט אויסגעבראַכן אַ קראַנקהײַט צווישן די
פי, און עס זײַנען געפּאלן זײער פיל פון די קי און די פּערד
און די אייזלען אין מצרים.

און די מיצרים האָבן זיך באַדעקט מיט קרעץ.
און אַ שטאַרקער אַגל האַט צעשטערט די געוויקסן
אויף די פּעלדער.

און עס איז געקומען צו פליען אַ הוישעריק און האַט
אויפּגעגעסן דאָס, וואָס עס איז געבליבן פּונם אַגל.
און אַ געדיכטע פינצטערניש איז געקומען אויף

מצרים, אזוי אז מען האט זיך ניט געקאנט רירן פון ארט.

און פרעהס הארץ איז געווען הארט, און ער האט ארץ ניט געוואלט ארויסלאזן די קינדער פון ישראל פון מצרים.

נאך איינמאל זיינען פלוצים געשטארבן אין מצרים די עלטסטע קינדער; און פרעהס זון איז אויך גערשטארבן. האט זיך דערשראקן, ער זאל אליין אויך ניט שטארבן, ווייל ער אליין איז אויך געווען דער עלטסטער זון בני זיינע עלטערן. האט ער שנעל געשיקט רופן צו זיך משה און אהרן און זיי געזאגט:

— גייט איר און אלע קינדער פון ישראל שנעל ארויס פון מצרים און מאכט איום טוב אין מדבר, אזוי ווי איר האט געבעטן.

פלאג—plague. פרעש—frogs. זיך צעקראכן—crowled away.
קרעץ—boils. האגל—hail. הוישעריק—locust. געדיכט—dense.
פינצטערניש—darkness. רירן זיך—to move. אונטעראיילן—to hurry.

פראגעס:

ווי האט זיך באצויגן צו די קינדער פון ישראל דער נייער פרעה, וואס האט ניט געקאנט יום פן?
וואס פאר שווערע ארבעט האט ער אויף זיי ארויפגעלייגט?
פארוואס האט יוכבד אוועקגעשטעלט דאס קערבעלע מיט איר קינד אויפן טיך?
וואו האט זיך משה געהאדעוועט די ערשטע יארן און וואו דערנאך?
פארוואס האט משה געדארפט אנטלויפן פון מצרים?
וואס האט משה געטאן אין מדבר?
פארוואס האט משה באשלאסן אומצוקערן זיך צוריק קיין מצרים?
וואס האט משה געפאדערט פון פרעה?
וואס פאר א פלאגן זיינען געקומען אויף פרעה?
וואס האט געצוואונגען פרעהן ארויסצולאזן די קינדער פון ישראל?

די קינדער פון ישראל נייען ארויס פון מצרים.

האָבן די קינדער פון ישראל גענומען אלצהייט, וואָס זײ האָבן פאַרמאָגט און זײנען אַרויס פון מצרים. און די מצרים האָבן זײ אונטערגעאַיילט, זײ זאָלן וואָס שנע־לעך אַרויסגיין.

האָבן די קינדער פון ישראל ניט געהאַט קיין צײַט צו לאָזן אינגויערן דעם טײַג פאַר זײער ברויט, און זײ האָבן געבאַקן ניט קיין אינגעויערטע — מצות (מאַצעס).

צוליב דעם מאַכן די יודן אַ יום־טוב אין דעם טאַג, ווען זײ זײנען אַרויס פון מצרים און זײנען געוואָרן אַ פֿריי פֿאַלק, און זײ עסן מצות. דאָס איז דער יום־טוב פֿסח (פֿײַסאָך).

אינגויערן—to leaven. טײַג—daugh. פֿסח—passover.

די קינדער פון ישראל נייען אַריבער דעם ים.

משה האָט געפירט די קינדער פון ישראל אין מדבר, צום ברעג פונם רויטן ים, אָדער דעם ים־סוף. אָבער פֿרעהן האָט פֿאַרדראָסן, וואָס ער האָט אַרויסגעלאָזן די קינדער פון ישראל, וואָס זײנען געווען זײנע שקלאַפֿן. האָט ער גענומען זײן אַרמײַ, אינגע־

שפאנט זיינע רייטוועגן און נאכגעיאנט זיי. און ער האט
זיי דעריאנט ביים ברעג ים.

אז די קינדער פון ישראל האבן דערזען, אז פרעה
מיט זיין ארמיי קומען אן, האבן זיי זיך דערשראקן. אבער
משה האט זיי ווידער בארואיקט און געזאגט: „ווארט
צו, און איר וועט זען, וואס עס וועט זיין“.

באלד האט זיך אויפגעהויבן א שטארקער ווינט און
אפגעטריבן דאס וואסער פון ים. האט משה גע-
הויסן די קינדער פון ישראל, זיי זאלן אריבער איבער
דעם בעט פון ים אין דער טריקעניש. זיינען זיי ביינאכט
דורכגעגאנגען דעם ים אין דער טריקעניש. און די
מיצרים זיינען אויך אריין אין ים נאכצוואגן די קינדער
פון ישראל.

האט פלוצים א בלאז געטאן א שטארקער ווינט פון
דער אנדער זייט; און דאס וואסער האט זיך אומגעקערט
און פארגאסן דעם ים. זיינען פרעה און אלע זיינע
רייטער און זיין גאנצע ארמיי, וואס איז געווען אויפן בעט
פון ים, דערטרונקען געווארן.

דעמאלט האבן משה און די קינדער פון ישראל
געזונגען לידער און לויבגעזאנגען.

און מרים, די שוועסטער פון משה, האט
גענומען א פויק און איז מיט די אנדערע יודישע פרויען
ארויס אין א טאנץ. אלע האבן זיך געפרויט, וואס זיי
האבן זיך געראטעוועט פון פרעה און פון די מיצרים.

מדבר—desert. ברעג—shore. אינגעשפאנט—harnessed.
 ריטוועגן—charriots. דעריאָגט—caught up. אָפּגעטריבן—drove off.
 פּאַרגאַסן—filled up. ריטער—horsemen. פּויק—drum.

טרים גיט ארויס אין טאנץ.

די קינדער פון ישראל אין מדבר.

פון דעם דויטן ים זיינען די קינדער פון ישראל געגאנגען ווייטער אין מדבר ארץ. האבן זיי דארטן נישט געהאט וואס צו עסן.

האבן זיי זיך געקלאגט אויף משה זון און געזאגט: „צו וואס האסטו אנדז ארויסגענומען פון מצרים, מיר זאלן דא אין מדבר שטארבן פון הונגער?“
אויף מארגן אין דער פרי האבן זיי באמערקט, אז די גאנצע ערד ארום איז באדעקט מיט אסא ווייסן טוי. האבן זיי דאס פרובירט עסן, ערשט עס איז זייער געשמאק. האבן זיי די נייע עסנוואך א גאנצען געגעבן מן (מאן), ד. ה. שפייז.

און משה האט זיי געזאגט: „יעדן אינדערפרי זאלט איר ארויס און אנקלייבן מן אויפן טאג פאר איך און פאר אייער הויגעזינד.“ האבן די יידן אזוי געטאן. אייניקע האבן אנגעקליבן מער, ווי זיי האבן געדארפט. איז דאס איבערגעבליבענע אויף מארגן פארדווערימט געווארן. איינמאל האבן די קינדער פון ישראל אין דער מדבר נישט געהאט קיין וואסער צו טרינקען. האבן זיי זיך ווידער געקלאגט אויף משה זון: „וואס האסטו אנדז ארויסגענומען פון מצרים צו טויטן אנדז מיט אנדזערע קינדער דורך דארשט? גיב אנדז וואסער!“

איז משה געגאנגען צו א גאנצן בארג. ער האט מיט זיין שטעקן א קלאפ געטאן איבער א שטיין, איז ארויס וואסער, און דאס גאנצע פאלק איז זייערע סטארעס שאף האבן געטרונקען און געשטילט זייער דארשט.

זיך געקלאגט—complained. באמערקט—noticed. שפייז—food.
הויגעזינד—family. פארדווערימט געווארן—became wormy.

די צען געבאט.

זיבן וואכן נאכדעם, ווי די קינדער פון ישראל זינגען ארויס פון מצרים, זינגען זיי געקומען צום בארג סיני (סיניאי).

האט זיי משה געזאגט: „גרויט זיך צו; מאכט זיך ריין און וואשט אייערע קליידער. ווייל אין דריי טעג ארום וועט איר באקומען געזעצן, לויט וועלכע איר וועט זיך דארפן אויפפירן.“

אויפן דריטן טאג האט משה צוגעפירט דאס פאלק ישראל צו דעם בארג סיני. און דער בארג איז געווען באדעקט מיט וואלקנס. און עס איז פון אים ארויס א רויך, און פייער האט פון אים געשפארט. און עס האט געדונערט און געבליצט.

און משה איז ארויף אויפן בארג צום וואלקן. און באלד האט זיך דערהערט א שטימע, וואס האט גערופן און געזאגט:

איך בין יאהאווע דיין גאט. זאלסט ניט האבן קיין אנדערע געטער.

דו זאלסט זיך ניט מאכן קיין סטאטועס און קיין בילדער און זאלסט צו זיי ניט דינען.

זאלסט ניט דערמאנען יאהאוועס נאמען אומזיסט.

זעקס טעג זאלסטו ארבעטן און דעם זיבעטן טאג זאלסטו רוען. און מיט דיר זאלן אויך רוען דיין זון און דיין טאכטער, דיין קנעכט און דיין דינסט און דיין אקס און דיין אייזל.

זאלסט ערו זיין פאטער און מוטער!

זאלסט ניט טויטן!

זאלסט ניש זיין צעלאָזן!
 זאלסט ניש גנבענען!
 זאלסט ניש זאָגן קיין פאלשע עדות!
 זאלסט ניש גלוסטן דאָס הויז פון אַ צווייטן!
 זאלסט ניש גלוסטן דעם אַקס אָדער שעפּס, דאָס קלייד
 אָדער די ווייב פון אַ צווייטן.
 דאָס זיינען די צען געבאָט, וואָס די קינדער פון
 ישׂראל האָבן געהערט און באַקומען אויף דעם באַרג
 סיני.

געבאָט—commandments. גרייט זיך צו—get ready.
 וואַלקנס—clouds. געשפּאַרט—pushed up. דונערן—to thunder.
 בליץ—lightning. ערן—to honor. צעלאָזן—loose. גלוסטן—
 to desire, to covet.

דאָס גאלדענע קאלב.

אויף מאָרגן איז משה אַרויף אויף דעם באַרג סיני.
 ער האָט דאָרט געוואַלט אויסקריצן די צען געבאָט אויף
 צוויי שטיינערנע טאַולען. אים האָט באַגלייט זיין פּריינטי
 יהושוע, וואָס איז געבליבן וואַרטן אויף משה
 אונטערן באַרג.

אז עס זיינען פאַרבײַ פּערציק טעג, און משה האָט
 זיך נישט צוריקגעקערט, איז דאָס פּאַלק אַוועק צו אַהרנען
 און געזאָגט:

— „זע, משה איז נישט געקומען צוריק. מיר ווייסן נישט,
 וואָס מיט אים איז געוואָרן. מאַך אונדז אַ גאָט, וואָס זאָל
 אונדז פירן ווייטער.“

האַט אַ הַרן געהויסן, די מענער און די פרויען זאלן
אים ברענגען זייערע גאלדענע צירונג. האָבן זיי גע-
בראַכט.

האַט אַ הַרן דערפון געמאַכט אַ גאלדן קאלב און
:עזאָנט: „דאָס איז דער גאָט, וואָס האָט אייך אַרויסגע-
נומען פון מצרים“.

האַט זיך דאָס פּאַלק פאַרזאַמלט אַרום דעם גאלדענעם
קאלב: געגעסן, געטרונקען און געטאַנצט.

גראַד אין דער צייט איז משה אַראָפּ פון באַרג אויף
זיינע הענט האָט ער געהאַלטן צוויי שטיינערנע טאַוולען,
צוויי לוות (לוחים), אויף וועלכע עס זיינען געווען
אויסגעקריצט די צען געבאָט.

ווי משה האָט דערזען דאָס גאלדענע קאלב און דאָס
פּאַלק, וואָס טאַנצט אַרום אים, איז ער געוואָרן זייער אין
כעס. ער האָט אַ וואַרף געטאָן די טאַוולען און זיי צע-
בראַכן.

דערנאָך האָט משה גענומען דאָס גאלדענע קאלב,
האַט עס צעשמאַלצן און צעמאַלן און דעם גאלדענעם
שטויב צעשפּרייט. און די בני ישראל אל האָט ער
באַשטראַפט.

מיט אַ ביסל צייט שפעטער האָט משה אויסגע-
האַקט צוויי אנדערע טאַוולען און אויסגעקריצט אויף זיי
די צען געבאָט. און ער האָט געהויסן, און מ'האַט געמאַכט
אַ קאַסטן פון האַלץ און אויסגעשלאָגן עס פון אינעוואַניק
און פון דרויסן מיט גאלד. און ער האָט אַרײַנגעלייגט אין
דעם קאַסטן (אָדער אין דעם אַרון) די צוויי לוות.

און דער אָרן איז געוואָרן די היליקסטע און טייער-
סטע זאך, וואָס די קינדער פון ישראל האָבן געהאַט;
און זיי האָבן אים מיטגענומען, וואוהין זיי זיינען געגאַנגען.

אויסקריצן—to carve. טאַוולען—tablets. קאַלב—calf.
לוחות—tablets. צעשמאַלצן—smelted. צעמאַלן—to grind.
צעשפּרײט—scattered. באַשטראַפּט—punished. אויסגעהאַקט—
hewed, cut. קאַסטן—box, ark.

פּראָגעס :

וועלכער יידישער יום-טוב איז פאַרכונדן מיט דעם, וואָס
די קינדער פון ישראל זיינען אַרויס פון מצרים?
פאַרוואָס האָט פּרעה נאַכגעיאָגט די קינדער פון ישראל?
ווי אזוי זיינען די קינדער פון ישראל אַריבער דעם ים?
ווי האָבן די קינדער פון ישראל געפּאַלגט משה?
וואָס איז געווען דער מן?
וואו האָבן די קינדער פון ישראל באַקומען די צען געבאַט?
ווי האָט אויסגעזען דער באַרג סיני, ווען די קינדער פון
ישראל האָבן באַקומען די צען געבאַט?
גיב איבער די צען געבאַט.
צוליב וואָס איז משה אַרויף אויפן באַרג סיני?
וואָס האָבן די בני-ישראל זיך געמאַכט, ווען משה
האַט זיך פאַרוואַמט?
וואָס האָט משה געטאָן, ווען ער האָט דערזען דאָס גאַלדענע
קאַלב?
וואוהין האָט משה אַריינגעלאָגט די צוויי נייע שטיינערנע
טאַוולען מיט די צען געבאַט?

די מרגלים.

אין א ביסל צייט ארום האָט משה גענומען צוועלף
מענטשן — צו איינעם פון יעדן שבט (שנוועט)
פון ישראל — און זיי געזאגט:

די מרגלים ברענגען די פרוכט פון לאנד.

— „גײט, קוקט אויס דאס לאנד ב נ ע ן, וואס איז פארשפראכן געווארן צו אייערע עלטערן. זעט — ווי איז דארט דאס פאלק: שטארק צי שוואך, פיל צי ווייניק; ווי איז דאס לאנד: גוט צי שלעכט, פעט צי מאגער; און ווי זיינען דארט די שטעט: מיט מויערן ארום צי אפענע.“ זיינען די צוועלף מענטשן געגאנגען און אויסגעקוקט דאס לאנד. און אין פערציק טעג ארום זיינען זיי געקומען צוריק און געבראכט פון די פרוכט פון דעם לאנד. צוויי פון זיי האבן אויף א שטעקן געטראגן איין הענגל ווייניג טרויבן.

און די אויסקוקער, די מ ר ג ל י ם (מעראגלים), האבן געזאגט צום פאלק: „דאס לאנד וואוהין מ ש ה וויל אונדז אריינפירן, איז פרוכטבאר. דאס איז א לאנד, וואס פליסט מיט מילך און האניק. אבער אירע איינזואוינער זיינען זייער שטארק. און די שטעט זייערע זיינען פעסטע; מיר וועלן זיי קיינמאל ניט קאנען איינגעמען. מיר האבן דארטן אויך געזען ריזן; מיר האבן קעגן זיי אויסגעזען ווי היישעריקן. און דערצו עסט דאס לאנד אויף אירע אייניג וואוינער דורך אלערליי קראנקהייטן.“

אז דאס פאלק האט דערהערט די רייד פון די אויס-קוקער, האבן זיי זיך צעווייגט און געזאגט: „מיר וועלן אהין גיט גיין.“

זיינען ארויס צוויי פון די אויסקוקער — כ ל ב (קאלעוו) און י ה ו ש ו ע — און האבן געזאגט: „שרעקט זיך ניט, קינדער פון י ש ר א ל, מיר וועלן גיין אהין, און מיר וועלן באזיגן די דארטיקע איינזואוינער.“

אבער דאס פאלק האט זיך ניט צוגעהערט צו די רייד פון די צוויי. און זיי האבן גערעדט צו מ ש ה ן און צו א ה ר נ ע ן: „בעסער וואלט איר אונדז שוין געלאזן אין

מ צ ר י ם אָדער דאָ אין דעם מ ד ב ר, אַנדער נעמען
אונדז אהין, וואו מ'וועט אונדז אַלײן הרגענען מיטן
שווערד און אונדזערע ווייבער און קינדער אוועקנעמען.

און אַנדערע האָבן געזאָגט: „עס איז שוין בעסער צו
גיין צוריק קיין מ צ ר י ם. לאַמיר באַשטימען אַן עלטסטן
איבער אונדז און זאָל ער אונדז פירן קיין מצרים“.

און דאָס פאַלק האָט אַ גאַנצע נאַכט געוויינט און
גערעדט שלעכטס אויף מ ש ה ן.

אויף מאַרגן האָט מ ש ה צונויפגערופן דאָס גאַנצע
פאַלק און זײ געזאָגט: „עס וועט זײן אזוי ווי איר האָט
געזאָגט: איר אַלע, וואָס זײט אַרויס פון מ צ ר י ם, וועט
בלײבן דאָ אין מ ד ב ר. און בלײז די קינדער אַיערע,
וואָס וועלן זיך אויפהאַדעווען אונטער מיין פירערשאַפט,
זײ וועלן גיין און אַיננעמען דאָס לאַנד.“

„איר אַלע וועט דאָ פאַרבלײבן אין מ ד ב ר פּערציק
יאָר, ביז אַיער גאַנצער דור וועט אויסשטאַרבן. בלײז
כ ל ב און י ה ו ש ו ע, וואָס האָבן גערעדט גוטס אויפן
לאַנד, וועלן איבערבלײבן און אַרײַן אַהין צוזאַמען מיט
דעם נייעם דור.“

אז דאָס פאַלק האָט דערהערט מ ש ה ם רײד, זײנען
זײ געוואָרן אומעטיק און געזאָגט: „מיר וועלן שוין גיין
אין יענעם לאַנד. פיר אונדז!“

אַבער מ ש ה האָט געזאָגט: „איצט איז שוין שפעט.
איר וועט דאָ בלײבן די גאַנצע פּערציק יאָר.“

און די קינדער פון י ש ר א ל האָבן געוואַנדערט אין
מ ד ב ר פּערציק יאָר. אז זײ האָבן געדאַרפט אַריבער פון
אײַן פּלאַץ אין דעם אַנדערן, פלעגן זײ צונויפלייגן זײערע
געצעלטן. פאַרויס פלעגט מען טראָגן דעם הייליקן

אָרױ, און נאָך אים פֿלעגן גיין די קינדער פון ישראָל
לױט די שבתים (שוואַטים).

שבט—tribe. קוקט אויס—explore. פארשפראַכן—promised.
הענגל—cluster, bunch. ווינטרויבן—grapes. מרגלים—spies.
פֿרוכטבאר—fertile, rich. פֿליסט—flows. ריזן—giants. אייננעמען—
to conquer. דור—generation.

משהם בילד.

משה האָט געפירט די קינדער פון ישראָל אין
מדבר. ער האָט זיי געגעבן אלערליי געזעצן, וואָס האָבן
געמאכט זייער לעבן שענער און ערלעכער.
אין משהס נאָמען באַרימט געוואָרן אין די ווייט־
סטע לענדער.

האָט זיך איינעם אן אַראַבישן קעניג, וואָס האָט זייער
פיל געהערט פון משה, פֿאַרוואַלט האָבן ביי זיך
משהס בילד. האָט ער גערופן צו זיך זיין בעסטן מאַלער
און געזאָגט: „גיין אין מדבר צו די קינדער פון
ישראָל, קוק זיך צו צו משה, מאַל אָפּ פינקטלעך
זיין בילד און ברענג עס מיר.“

האָט דער מאַלער אזוי געטאָן און געבראַכט דאָס
בילד צום קעניג.

האָט דער קעניג גערופן זיינע געלערנטע לײַט, וואָס
האָבן געקענט דערקענען דעם כאַראַקטער פון אַ מענטשן
לױט די שטריכן פון זיין פנים, און זיי געזאָגט: „באַ־
טראַכט דאָס בילד פון אַט דעם מאַן און זאָגט מיר, וואָס
פֿאַר אַ סאַרט מענטש ער איז.“

האָבן די געלערנטע לאַנג באַטראַכט דאָס בילד און
נאָכדעם געזאָגט:

„דער מאן, וואס איז דא אױפן בילד, זעט אױס צו זײן זײער אַ שלעכטער. ער איז אַ לינגער, אַ גרויסהאַל-טער; ער יאָגט זיך נאָך מאַכט און איז האַרט־הערציק.“
אז דער קעניג האָט דאָס דערהערט, איז ער זײער בױז געוואָרן און געזאָגט:

— ווי איז מעגלעך, אז אַ מענטש, ווי איר באַשרײַבט אים, זאָל ווײַזן אַזעלכע וואַונדער און זאָל געבן אַזעלכע פּײַנע געזעצן דעם פּאָלק, וואָס ער האָט באַפּרײט פּון קנעכטשאַפט? אױנס פּון די צוױל מוז דאָ זײן פּאַלש:
אָדער דאָס בילד איז נישט פּינקטלעך אָנגעמאַלן, אָדער איר קאָנט נישט ריכטיק אױסשײַטשן דאָס בילד.“

האַט דער קעניג באַשלאָסן צו לאָזן זיך אין מ. ד. ב. ר, כדי מיט די אױנגענע אױגן אַנצוקוקן מ. ש. ה. און דערנאָך דעם א. מ. ת.

אז דער קעניג איז געקומען אין מ. ד. ב. ר און זיך נישט צוגעקוקט צו מ. ש. ה., האָט ער געזען, אז דאָס בילד איז אָפּגעמאַלן פּינקטלעך אױף אַ האַר. אָבער ער האָט דאָך נישט געוואָלט גלױבן, אז זײנע געלערנטע, וואָס פּלעגן אַלעמאַל אױף פּײַן צוטרעפּן, זאָלן דאָס מאַל אױף שלעכט אױסשײַטשן אַ בילד.

איז דער קעניג אַזעק צו מ. ש. ה. און אים דערציילט די גאַנצע מ. ע. ש. ה.

האַט מ. ש. ה. אױסגעהערט און געזאָגט:

„דיינע געלערנטע האָבן דיר נישט אָפּגענאַרט. עס איז א. מ. ת, אז פּון דער נאַטור ליגן אין מיר אַט די אַלע שלעכט-טע שטריכן, וואָס דײַנע געלערנטע האָבן געפּונען אין מיר לױט דעם בילד. אָבער איר האָב מיין גאַנץ לעבן געפּירט אַ קאַמפּ קעגן אַט די שלעכטע און מ. י. א. ו. ס. ע שטריכן. יעדעס מאַל, ווען מיר פּלעגט זיך וועלן טאָן אַ

שלעכטע זאך, פלעג איך א טראכט טאן: „איבער דאס
 איז דאך מ'אוס, דאס איז דאך שלעכט". און איך
 פלעג זיך באמיען אפצוהאלטן זיך און ניט צו טאן די
 שלעכטע זאך, נאך פארקערט — פארבייטן זי אויף א
 גוטער.

„אזוי האב איך ביסלעכווייז באקעמפט אלע מיניע
 שלעכטע שטריכן, וואס איך האב פארמאגט, און בין
 געווארן דאס, וואס איך בין איצט".

בארימט—renown .famous . פינקטלעך—exactly . מאלער—
 painter, artist . שטריכן—traits . סארט—kind . ליגנער—liar .
 גרויסהאלטער—conceited . צוטערפן—to interpret . אפנארן—
 to deceive . נאטור—nature . מיאוסע—ugly . זיך באמיען—
 פארקערט—to make an effort . פארבייטן—the opposite .
 to change

משהם טויט.

משה האט געפירט די קינדער פון ישראל אלץ
 געענטער צום טיך ירדן (יארדן), וואס איז געווען די
 גרעניץ פון דעם לאנד כען.

ביים ירדן האבן געוואוינט פארשוידענע קליינע
 פעלקער, וואס מ'האט געדארפט דורכגיין זייערע לענדער,
 כדי צו קומען צום ירדן.

האט משה געשיקט מענטשן צו די פעלקער און זיי
 געזאגט: „לאזט אונדו דורכגיין דורך אייער לאנד. מיר
 וועלן ניט גיין איבער די פעלדער אדער איבער די ווייניג
 גערטנער, נאך איבער די ברייטע וועגן. און וואסער און
 עסנווארג וועלן מיר בנייט קויפן פאר געלט. מיר
 וועלן גארנישט אנדירן פון אייערס, נאך לאזט אונדו דורכ-
 גיין דורך אייער לאנד".

האָבן די פעלקער ניט געלאָזט די קינדער פון
 י ש ר א ל דורכגיין דורך זייערע לענדער. זינען די
 ב נ י י ש ר א ל אָנגעפאלן אויף זיי און זיי צעשלאָגן און
 אָפגענומען זייערע לענדער פאר זיך.

און אזוי ב נ י י ש ר א ל זינען געווען ביים ירדן,
 איז געקומען די צייט פאר משה הן צו שטארבן. האָט
 ער צונויפגערופן דאָס פֿאָלק, האָט גערופן צו זיך
 י הו שו ען און פאר אלעמען אין די אויגן אַרויפגעלייגט
 אויף אים די הענט און באשטימט אים פאר דעם פירער
 פון די קינדער פון י ש ר א ל.

משה באשטימט יהושוען פאר דעם אָנפירער.

נאכדעם האט משה געבענטשט די קינדער פון
ישראל און זיך געזעגנט מיט זיין.

און דעמאלט איז ער ארויף אויף דעם בארג געוואָ.
פון דארטן האט ער געזען דאָס גאַנצע לאַנד, וואוהין ער
האט געפירט די קינדער פון ישראל, נאָר וואוהין ער
אַליין וועט גיט אַרײַן.

און משה איז געשטאַרבן אויף דעם בארג געוואָ,
ווען ער איז אַלט געווען הונדערט מיט צוואַנציק יאָר. און
קײַנער האט גיט געוואוסט און קײַנער ווײַס נאָך ביז היינט
גיט, וואו זײַן קבר (קײַווער) איז.

האַבן די קינדער פון ישראל באַווײַנט משהן
דריַסיק טעג. און ווען עס זײַנען אַריבער די טרויער־טעג,
איז יהוה פול געוואָרן מיט דעם גײַסט פון קלוג־
שאפט, אזוי ווי משה האט אים געבענטשט. און די
קינדער פון ישראל האָבן איצט געפאַלגט יהושוען,
ווי אַמאַל משה, ווײַל אזוי האט משה געהײַסן.

גרעניץ—boundary. אַנרירן—to touch. אַנגעפאַלן—attacked.
גײַסט—spirit. געהײַסן—commanded.

פּראָגעס :

וועמען האט משה געשיקט אויסקוקן דאָס לאַנד כּנען ?
וואָס פאַר אַ גרוס האָבן געבראַכט די אויסקוקער ?
ווי האט זיך אָפּגערופן דאָס פאַלק אויף די רײַד פון די אויסקוקער ?
וואָס האט דעמאלט משה באַשטימט וועגן די קינדער פון
ישראל, וואָס ער האט אַרויסגענומען פון מצרים ?
וואוהין האט משה צוגעפירט די קינדער פון ישראל ?
וואָס האט משה געבעטן בײַ די פעלקערלעך, וואָס האָבן גע-
וואוינט בני־ירדן ?
וועמען האט משה פאַר זײַן טױט באַשטימט פאַר אַ פירער
אַנשטאַט אים ?
וואו איז משה געשטאַרבן ?
ווי אַלט איז געווען משה, ווען ער איז געשטאַרבן ?

די שופטים.

יהושוע שיקט אויסקוקער אין יריחו.

אין א ביסל צייט ארום האט יהושוע גערופן אלע עלטסטע פון די בני-ישראל און זיי געזאגט: „גויט, זאגט אן דעם גאנצן פאלק, זיי זאלן צונויפ-נעמען זייערע סטאדעס שאף און אנגרייטן זיך מיט שפיין; ווייל אין א קורצער צייט ארום וועלן מיר אריבער דעם ירדן (יארדן) און אריין אין דעם לאנד כנען (קנען), וואס איז פארשפראכן געווארן צו אנדרערע עלטערן.

האבן די עלטסטע אזוי געטאן.

דעמאלט האט יהושוע געשיקט צוויי מענטשן, זיי זאלן אויסקוקן די שטאט יריחו (יעריכו), וואס אויף דער אנדער זייט ירדן. זיינען זיי געגאנגען און באקוקט די שטאט. און זיי זיינען פארגאנגען אין א גאסטהויז.

האט מען דערציילט דעם קעניג פון יריחו, אז פרעמדע מענטשן זיינען געקומען אין שטאט, און אז זיי זיינען אריין אין דעם גאסטהויז.

האט דער קעניג געשיקט און געפאדערט, מיזאל אים ארויסגעבן די מענטשן.

האט די באלעבאסטע פון גאסטהויז געזאגט:

„עס זיינען טאקע פארגאנגען אהער פרעמדע מענטשן, זי ווייס ניט פון וואנען. אבער אין אונט זיינען זיי אוועק — זי ווייס ניט וואוהין. יאגט זיי נאך, וועט איר זיי כאפן.“

און די באַלעבאָסטע האָט אַרויפגענומען די צוויי
מענטשן אויפן דאָך פון איר הויז און זיי געזאָגט:

„איך ווילס, און די בני-ישראל וועלן אייננעמען
דאָס לאַנד. אַלע האָבן מורא פאַר אײַך און האָבן ניט
קײן מוט צו שטעלן זיך אַנטקעגן אײַך.“

„איצט וועל איך אײַך עפּעס בעטן: אַזוי ווי איך האָב
געראַטעוועט אײַער לעבן, זאָלט איר אײַך ראַטעווען מיין
לעבן און דאָס לעבן פון מיין משפּחה, ווען איר וועט
אײַננעמען די שטאָט.“

האָבן די צוויי מענטשן דאָס איר פאַרשפּראַכן, און די
באַלעבאָסטע האָט זיי אַראָפּגעלאָזן אויף אַ שמירק דורכן
פּענצטער אויף יענער זײַט מױער פון שטאָט, ווייל איר
הײַז איז געווען אין דער מױער.

זײַנען די צוויי מענטשן אַוועק אין די בערג; זײַ האָבן
זיך דאָרט אויסבאהאַלטן, ביז עס האָבן זיך אומגעקערט
די וואַס האָבן זיי נאַכגעיאָגט. דעמאָלט זײַנען זיי אַריבער
דעם ירדן און געקומען צו יהושוען.

און זײַ האָבן געזאָגט יהושוען: „דאָס גאַנצע לאַנד
וועט ווערן אונדזערס, ווייל די איינוואוינער פון לאַנד האָבן
פאַר אונדז מורא און האָבן פאַרלאָרן זײַער מוט.“

עלמסמע—elders. צונויפנעמען—gather. to. אָנגרײַטן—
to prepare. יאָגט נאָך—chase, pursue. געראַטוועט—rescued,
saved. מוט—courage. גאַסטהױז—inn. פאַרשפּראַכן—
promised. שמירק—rope. אויסבאהאַלטן—to hide. מױער—wall.
זיך אומגעקערט—returned. פאַרלאָרן—lost.

די בני ישראל נעמען ירחו.

אין א פאר טעג ארום זיינען די בני ישראל גע-
קומען צום ירדן. דעמאלט האבן די כוהנים
(קויהאנים) גענומען דעם הייליקן ארון און זיינען גע-
גאנגען פארויס. און נאכדעם זיינען געגאנגען אלע אנדערע
פון פאלק. און זיי זיינען אריבער דעם ירדן.

האט יהושוע געהייסן צונויפברענגען צוועלף
גרויסע שטיינער און מאכן פון זיי א קופע. דאס זאל זיין
אן אנדענק, אז אין דעם פלאץ זיינען די בני ישראל
אריבער דעם ירדן.

און די שטאט ירחו איז געווען ארומגעשלאסן פון
אלע זייטן.

האט יהושוע געהייסן, די כוהנים זאלן נעמען
דעם הייליקן ארון, און די באוואפנטע מענטשן פון
די בני ישראל זאלן גיין נאך זיי, און זיי זאלן ארום-
גיין ארום דער שטאט. האבן זיי אזוי געטאן זעקס טעג.
און אויפן זיבעטן טאג האט יהושוע געהייסן מיזאל
ארוםגיין ארום דער שטאט זיבן טאג.

און דעם זיבעטן טאג האבן די בני ישראל גע-
בלאזן אין הארנס און געשאלט און געשריען און זיך
געווארפן אויף די מויערן פון דער שטאט.

זיינען די מויערן געפאלן פאר די בני ישראל
און זיי האבן איינגענומען די גאנצע שטאט.

האט יהושוע געהייסן, מיזאל אויסהרגענען
אלע איינוואוינער פון שטאט, אויסער דער באלעבאסטע
פון גאסטהויז און איר משפחה. ער האט אויך געהייסן,
מיזאל גארנישט ניט נעמען פון שטאט — ניט קיין זילבער

און גאלד, ניט קיין כליים און קליידער, ניט קיין שאַפ
און רינדער; נאָר מזאָל אלצדינג פארברענען.

האַבן די בני־ישראל אזוי געטאָן.

נאָכדעם האָט יהוֹשוע אַינגענומען אַ צאָל אנדערע
שטעט. און די איינוואוינער פונם לאַנד האָבן פאַרלאָרן
זייער מוט צו שטערן זיך אַנטקעגן די בני־ישראל.

אָרומגעשלאָסן—locked. כוהנים—priests. באַוואָפנט—armed.
אַרן—ark. געשאַלט—blew, sounded. אַינגענומען—conquered.
אויסהרגענען—to kill, to slay. כלים—vessels, dishes. איינוואוינער—
inhabitants.

די ניבעזנים נאָרן אָפּ יחושוען.

אז די איינוואוינער פון דער שטאָט גיבען (גיוואויק),
וואָס איז געווען ניט ווייט פון יריחו, האָבן זיך דער־
וואוסט, וואָס יהוֹשוע האָט געמאָן צו יריחו און
די אנדערע שטעט פון לאַנד, האָבן זיי זיך דערשראָקן, ער
זאָל מיט זיי אָיך אזוי ניט טאָן.

האַבן זיי באַשלאָסן אָפּצונאָרן יהוֹשוען.

זיי האָבן אָנגעטאָן צעריסענע קליידער און שיד;
ארויפגעלייגט אויף זייערע אייזלען צעריסענע זאָטלען;
גענומען מיט זיך אַלט, פאַרשימלט ברויט און זיינען
אָועק צו יהוֹשוען און אים געזאָגט:

„מיר זיינען געקומען צו אייך שליסן מיט אייך אַ בונד
פון פריינטשאַפט.“

פרעגט זיי יהוֹשוע: „און פון וואָנען קומט איר?“
זאָגן זיי: „מיר קומען פון אַ ווייט לאַנד. ווען מיר
זיינען אַרויס פון דער היים, זיינען אונדזערע קליידער און
שיד געווען נייע, און דאָס ברויט פריש; און איצט, ווי

איר וועט, זיינען אנדערע קליידער צעריסן און דאס
ברויט פארשימלט."

האט י הו שווע און די עלטסטע פון פאלק געשלאסן
א פרידנס-בונד מיט די מענטשן, וואס זיינען געקומען
צו זיי.

און אין דריי טעג ארום האבן די עלטסטע פון די
בני ישראל זיך דערוואוסט, אז די מענטשן זיינען פון
א דערבייאיק שטעטעלע. זיינען די בני ישראל
געווארן זייער בייז אויף זיי און געפאדערט, מאַל זיי בא-
שטראַפן.

אבער די עלטסטע האבן געזאָגט: "מיר האבן זיי
געגעבן אנדערע ווארט, אז מיר וועלן זיי לאָזן לעבן."
האט י הו שווע גערופן די איינוואוינער פון
גיבעון און זיי געזאָגט: "פארוואס האט איר אנדער
אָפגעווארט?"

האבן יענע געענטפערט: "מיר האבן געהערט, אז
איר האט באשלאסן אויסצוהרגענען אלע אייני-
וואוינער פון לאנד. האבן מיר זיך דערשראָקן. האבן
מיר דערפאר געוואלט שליסן מיט אייך פריינטשאפט.
איצט קענט איר טאן מיט אנדער, ווי איר ווילט."

האט זיי י הו שווע געזאָגט: "מיר האבן אייך צו-
געשוואָרן, און דערפאר וועלן מיר אייך קיין שלעכטס
ניט טאן. אבער דאס וועט איר יא טאן: איר וועט זיין
די האַלצהעקער און די וואסערטרעגער פאר דעם הייליקן
פלאץ, וואו עס וועט שטיין דער הייליקער אָרום."
און י הו שווע האט זיך איינגעשטעלט פאר די
מענטשן און מ'האט זיי קיין שלעכטס ניט געטאן.

צעריסענע—torn.
שליסן א בונד—

זיך דערשראָקן—became afraid.
פארשימלט—mouldy.
זאָמלען—saddles.

באשטראפן—to punish. צונגעשווארן—
 האלצהעקער—wood cutters. וואסערטרעגער—
 water carriers. זיך איינגעשמעלט—protected.

יחזוע העלפט די ניבענים.

ווען די קעניגן פון די ארומיקע שטעט האבן זיך דער-
 וואוסט, וואס די איינוואוינער פון גיבען האבן געטאן,
 האבן זיי געזאגט: „מיר דארפן גיין און באשטראפן די
 גיבענים, ווייל זיי האבן געשלאסן שילום מיט
 אונדזערע פינט!“

האבן זיי גענומען זייערע מענטשן און באפאלן די
 גיבענים.

האבן די גיבענים געשיקט זאגן יחזועו:
 „זאג זיך ניט אפ פון קומען העלפן אונדז, ווייל די קעניגן
 פון די ארומיקע שטעט זיינען אָנגעפאלן אויף אונדז.“
 האט יחזוע אויף שנעל צונויפגענומען די בני-
 ישראל און איז געגאנגען צו הילף די גיבענים.
 ער איז בינאכט אָנגעפאלן אויף די קעניגן, וואס האבן
 אָנגעהויבן די מלחמה. זיינען יענע אנטלאפן, און די
 בני-ישראל האבן זיי נאָכגעיאָגט אַ גאנצן טאָג און
 האבן זיי צעשלאָגן.

נאָכדעם האבן די בני-ישראל צעשלאָגן אויך די
 אַנדערע קעניגן פון לאַנד, ביז זיי האבן איינגענומען דעם
 גרעסטן טייל פונם לאַנד כגען און האבן זיך דארטן
 באזעצט.

באפאלן—to attack. זאג זיך ניט אפ—dont refuse.

יהושוע צעטיילט דאס לאנד.

יהושוע האט געהויסן ברענגען דעם הייליקן אָרון אין דער שטאָט שילה (שילו). דאָרטן האָט מען אויפגעשטעלט אַ שוין געצעלט און אַריינגעשטעלט אהין דעם אָרון.

און יהושוע האָט גענומען צו דריי מענטשן פון יעדן שבט (שוועט) און זיי געשיקט איבערשריבן יעדע שטאָט און יעדעם דערפֿל אין לאַנד. זיינען זיי געגאנגען. און ווען זיי האָבן געענדיקט די אַרבעט, זיינען זיי געקומען צו יהושוע אין שילה.

האָט יהושוע פֿאַררופן אין שילה די אַלע עלטסטע פון ישראל און האָט דאָרטן איינגעטיילט

יהושוע צעטיילט דאס לאנד צווישן די שבטים.

דאָס גאַנצע לאַנד צווישן די צוועלף שבטים פון
ישראל.

יהושוע האָט אויך דערציילט די עלטסטע און די
ריכטער פון פֿאַלק אלצדינג, וואָס עס האָט פֿאַסירט מיט
די בני-ישראל זינט זיי זינען אַרויס פון מצרים;
און ער האָט זיי געוואָרנט, זיי זאלן אָפּהיטן די אַלע געד-
זעצן, וואָס משה האָט געגעבן די בני-ישראל
אין מדבר.

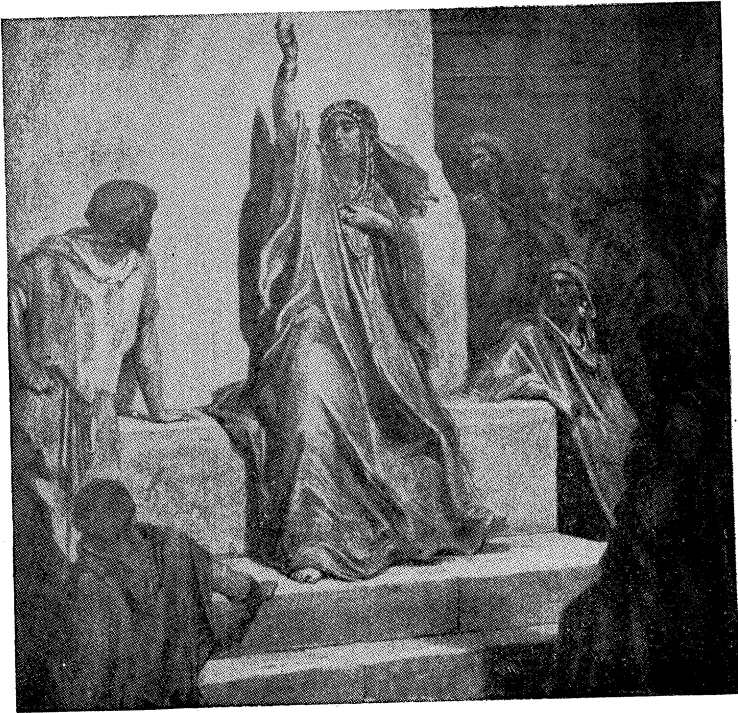
אין אַ קורצער צייט אַרום איז יהושוע געשטאַרבן,
הונדערט מיט צען יאָר אַלט.

פֿאַררופן—called together. פֿאַסירט—happened. ריכטער—
judges. געוואָרנט—warned.

פֿראַגעס:

פֿאַרוואָס האָט די כאַלעכאַסטע פון גאַסטהויז אין יריחו
באַהאַלטן די אויסקוקער פון די בני-ישראל?
ווי אזוי האָט יהושוע אַינגענומען יריחו?
וואָס האָט יהושוע געטאָן מיט יריחו?
פֿאַרוואָס זינען די איינוואוינער פון גבעון געקומען צו
יהושוע און אים אָפּגענאַרט?
ווי האָט יהושוע דערפֿאַר זיי באַשמראַפּט?
ווי האָט יהושוע צעטוילט דאָס לאַנד צווישן די בני-
ישראל?

דבורה.

דבורה.

נאך יהושועס טויט זינען די בני-ישראל
געבליבן א לאנגע צייט אן א פירער. זיי האבן געהאט
איינגענומען א גרויסן טויל פון לאנד. אין אנדערע טיילן
אבער האבן נאך געלעבט די כנענים. און זיי די
כנענים, פלעגן אפט אנפאלן אויף די בני-ישראל.
דער קריגסהאר פון די כנענים, סיסרא, האט געהאט

ניין הונדערט איינערנע ריטוועגן און איז דערפאר געווען זייער שטארק.

אין יענער צייט איז בני די בני-ישראל געווען זייער א קלוגע פרוי, דבורה. צו איר פלעגן די בני-ישראל קומען משפטן זיד. האט דבורה גערופן אירן א פריינט, ברקו, און אים געזאגט: „גוי, נעם צונויף די בני-ישראל און גוי ארויס אין קאמף קעגן סיסרא“.

האט איר ברק געזאגט: „וועסטו גיין מיט מיר, וועל איך אויך גיין. און וועסטו גיט גיין, וועל איך אויך גיט גיין“.

האט דבורה צוגעשטימט צו גיין מיט אים. האט ברק צונויפגערופן צען טויזנט פון ישראל און איז ארויס קעגן די כנענים. און סיסרא האט גע-נומען זיינע איינערנע ריטוועגן און זיין גאנץ פאלק און איז ארויסגעטראטן קעגן ברקו.

זיינען די כנענים צעטומלט געווארן און זיינען זיך צעלאפן. און סיסרא אליין איז אראפ פון זיין ריטוועגן און איז אנטלאפן צופוס. אויפן וועג איז ער אריין אין דעם געצעלט פון זייער א באקאנטער פרוי. ער איז געווען זייער דארשטיק. האט זי אים געגעבן טרינקען מילך, און ער איז איינגעשלאפן. האט די פרוי גענומען א האמער און האט דער הרגעט סיסרא, ווען יענער איז גע-שלאפן.

און ווען ברק איז פארבייגעלאפן פארביי איר גע-צעלט, האט די פרוי אים אריינגערופן און געוויזן אים זיין פיינט סיסרא א טויטן.

דעמאלט האט ברק צעשלאגן די כנענים, און זיי זיינען שוין מער קיינמאל גיט אנגעפאלן אויף די בני-ישראל.

און דבורה האט נאכדעם געזונגען א שוין ליד
וועגן דעם גרויסן זיג איבער די כנענים.

פירער—leader. קריגסהער—general. משפטן זיך—to be judged.
צוגעשטימט—agreed. צעטומלט געווארן—became confused.

נידעון.

איין צייט זיינען אויף די בני-ישראל אנגעפאלן
ווילדע שבטים פון מדבר, די מדינים
(מידיאנים). ווען די בני-ישראל פלעגן פארזייען
זייערע פערדער, פלעגן די מדינים קומען מיט זייערע
סטאדעס שעפסן און קעמלען; זיי פלעגן אנפאלן אויף די
פערדער און פלעגן אלץ אפעסן און צעטרעטן, און אמאל
פלעגן זיי נאך צונעמען די יודישע פרויען און קינדער.

דעמאלט איז בני-ישראל געווען א העל-
דישער מאן מיטן נאמען גידעון (גידיון). די מדינים
האבן געטויט צוויי פון זיינע ברידער, איז ער געווען
זייער אין כעס אויף זיי.

אינמאל איז צו גידעון געקומען א מאן און גע-
זאגט: „גוי און העלף די בני-ישראל פון די הענט
פון מדין“.

האט גידעון צונויפגערופן די פארשידענע
שבטים פון ישראל און איז אוועק מיט זיי קעמפן
קעגן די מדינים.

אויפן וועג האט גידעון געזאגט צו זיין חיל
(כסאיל): „ווער ער שרעקט זיך, זאל זיך אומקערן אהיים“.
זיינען א סך אוועק, און די, וואס זיינען פארבליבן, האט
גידעון יעדן איינעם געגעבן אין האנט א הארן, א ליי-

דיקן קרוג און א פאקעל. און ער האט זיי געזאגט: „קוקט אויף מיר און טוט דאס, וואס איך וועל טאן“.

אין מיטן נאכט האט גידעוון אוועקגעפירט די מענטשן וואס מיט אים צום לאגער פון די מדינים. ער האט געבלאזן אין הארן און צעבראכן זיין קרוג. האבן אלע אנדערע מענטשן זינע אויך געבלאזן אין זייערע הערנער און צעבראכן די קרוגן און אומגעפאכעט מיט די פאקעלן.

האבן די מדינים זיך אויפגעכאפט און געמיינט, אז א גרויסע ארמיי איז אנגעפאלן אויף זיי. האבן זיי זיך דערשראקן און זינען אנטלאפן. און אויפן וועג האבן זיי איינע די אנדערע געשלאגן און צעטרעטן, און דער גאנצער לאגער פון די מדינים איז אריינגעפאלן צו גידעוון אין האנט.

האט גידעוון מיט זינע מענטשן נאכגעיאגט די מדינים און זיי געשלאגן. און אז די אנדערע פון די בני ישראל האבן דערזען, אז די מדינים אנטלויפן, האבן זיי אויך נאכגעיאגט זייערע פינגט און זיי צעשלאגן אזוי, אז יענע זינען שוין מער קיינמאל ניט אנגעפאלן אויף די בני ישראל.

דעמאלט האבן די בני ישראל געזאגט צו גידעוון: „ווער אונדזער קעניג, ווייל דו האסט אונדז געהאלפן פון דער האנט פון מדין“.

האט זיי גידעוון געזאגט: „איך וועל ניט ווערן אייער קעניג; איר דארפט ניט קיין קעניג. נאר איין זאך וועל איך בני איד יא בעטן: גיט מיר יעדער איינער פון איך א גאלדענעם נאזבאנד פון די, וואס איר האט אפגענומען בני מדינים“.

האט מען פארשפרויט א מאנטל, און יעדער איינער פון די בני ישראל האט אריינגעווארפן אהין א

נאזכאנד. האָט ג'ד עוון גענומען די אלע גאלדענע זאכן, איבערגעשמאלצן און געמאכט דערפון א סמאטוע פון יאהאזוען. פלעגן די בני־ישראל קומען אין ג'ד עונם הויז דינען צו יאהווען. איז ג'ד עוון זייער רינד געוואָרן.

פארשוידענע—various. חיל—army. ליידיק—empty. פאקעל—
 זיך אויפגעכאפט—awoke. געמיינט—thought. לאגער—
 נאזכאנד—nose ring. איבערגעשמאלצן—smelted.
 פארשפרייט—spread out.

שימוש.

מיט דער צייט האָט אָנגעהויבן אָנפאלן אויף די בני־ישראל אַן אנדער פאלק, די פלישתיים. זיי האָבן געוואוינט ביים ברעג פון ים; האָבן געהאט גרויסע שטעט, גוטע געווער פון בראַנז און פון אייזן. זיי זיינען געווען שטארק און האָבן אָנגעהויבן צו דריקן די בני־ישראל, און די לעצטע האָבן געדארפט קעמפן קעגן די פלישתיים אַסך יאָרן.

אַמאל איז בני־אוינעם פון די בני־ישראל, מאַך גויאָכן, געבוירן געוואָרן אַ יינגל, שימשון. און ווייל ער האָט פריער אַ לאנגע צייט קיין קינדער ניט געהאט, האָט ער דערקלערט שימשון עוין פאַר אַן אָפגעוונדערטן, ד.ה. אזא, וואָס זאָל זיין אנדערש פון אנדערע: ער זאָל ניט טרינקען קיין וויין און ניט שערן זיינע האַר.

דער יינגל איז געוואַקסן און איז געוואָרן זייער שטארק. האָט ער זיך אָנגעהויבן צו טשעפען מיט די פלישתיים, ווי ער וואָלט געוואָלט נעמען נקמה פון זיי דערפאַר, וואָס זיי פאלן אַן אויף די בני־ישראל.

אינמאל האט שמשון דערזען אין א דארף פון די
פלישתיים א מיידל. איז זי אים געפעלן געווארן, האט
ער געזאגט זיין טאטן, אז ער וויל חתונה האבן מיט
איר.

האט זיין טאטע אים געפרעגט: „זינען דען ניטא קיין
מיידלעך בנידי בני ישראל, וואס דו ווילסט דווקא
חתונה האבן מיט א פלישתישער מיידל?“

אבער שמשון איז באשטאנען. האט זיין פאטער
גענומען א שעפעלע און איז אוועק מיט שמשון
אין דער פלישתישער דארף. ער האט געגעבן דאס
שעפעלע דעם טאטן פון דער מיידל, און מהאט אפגע-
רעדט, אז אין א מאנאט ארום זאל שמשון קומען און
חתונה האבן מיט דער מיידל.

אין א מאנאט ארום איז שמשון געגאנגען חתונה
האבן. אויפן וועג האט ער דערזען, אז אין דעם קערפער פון
א טויטן לייב, וואס ער האט אמאל דער הרגעט, האבן
זיך פארפירט בינען. האט ער גענומען פון דעם האניק
און געגעסן.

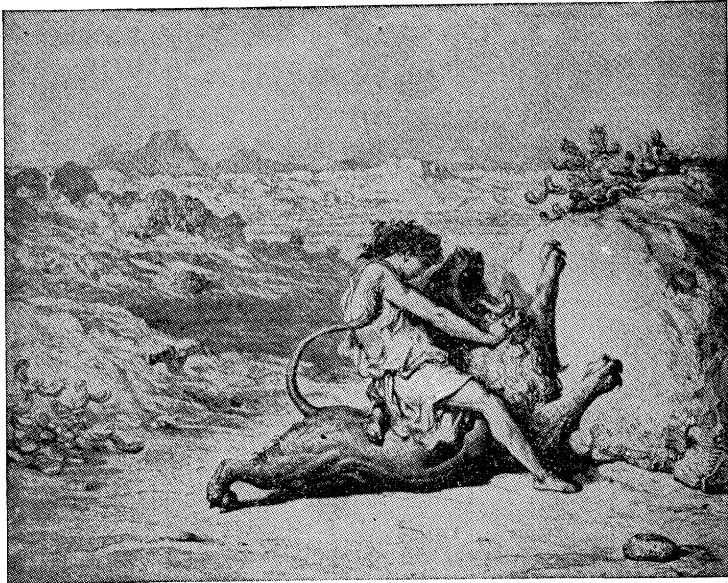
ווען שמשון איז געקומען צו זיין כלה, האט
ער געמאכט א מאלצייט פאר די מענטשן פון דארף. און
דרייסיק יונגע פלישתיים זינען געווען מיט
שמשון.

האט שמשון געזאגט צו די יונגע פלישתיים:
„איך וועל בני איך פרעגן ארעטעניש. וועט איר זי טרעפן
אין זיבן טעג, וועל איך יעדן איינעם פון איך געבן א פאר
קליידער. וועט איר אבער ניט טרעפן, וועט יעדער איינער
פון איך מיר דארפן געבן א פאר קליידער.“

האבן די יונגע פלישתיים צוגעשטימט.
האט זיי שמשון געזאגט: „וואס איז דאס: פון

אן עסער איז אַרויס און עסנוואַך, און פון אַ שטאַרקן איז
אַרויס אַ זיסע זאַך?"

שמשון צערניסט דעם לויב.

האַבן די יונגע פֿלישתיים געטראַכט און געטראַכט
און ניט געקענט טרעפן. האַבן זיי געזאָגט צו דער כלה:
„געפֿין אויס בני שִׁמְשׁוֹנֵן דעם ענטפּער; און ניט,
וועלן מיר דיר מיט דיין גאַנצער משפּחה דער-
הרגענען.“

האַט שִׁמְשׁוֹנֵס ווייב געפרעגט בני שִׁמְשׁוֹנֵן
דעם ענטפּער. ער האַט איר לאַנג ניט געזאָגט. אָבער זי
האַט אים אַלץ מער דערעסן, האַט ער איר אויסגעזאָגט.
און זי איז גלייך געגאַנגען און עס איבערגעגעבן די
פֿלישתיים.

אז די זיבן טעג זיינען פארביי, האבן די פלישתיים
געזאגט שימשונען: „וואס איז דען שטארקער פון א
לייב און וואס איז דען זיסער פון האַניק?“

האַט זיי שימשון געזאגט: „ווען איר וואַלט ניט
געווירקט אויף מיין ווייב, וואַלט איר דעם ענטפער ניט
געוואוסט.“

איז שימשון אין כעס געוואָרן. איז ער געגאנגען,
דער הרגעט דרייסיק פלישתיים, אראַפגענומען
פון זיי זייערע קליידער און געבראַכט צו די יונגע
פלישתיים, וואָס האָבן געטראָפן די רעטעניש.

און פון דעמאָלט אָן האַט שימשון אַנגעהויבן אַג-
פאַלן אויף די פלישתיים און זיי שלאָגן. די פלישתיים
האָבן אים געהאַלטן פאַר זייער ערנסטן פיינט און גע-
וואַלט פון אים פטור ווערן.

געווער—arms. דריקן—to oppress. נקמה—revenge. כלה—bride.
יך משעפען—to pick a quarrel. פטור ווערן—to get rid of.
חתונה האָבן—to marry. באַשטאַנען—insisted. רעטעניש—riddle.
טרעפן—to guess, to solve. איבערגעגעבן—told. ווירקן—
to influence. ערנסטן—worst. פיינט—enemy.

שימשונם טויט.

אוינמאָל האַט שימשון חתונה געהאַט מיט אַ
צווייטער פלישתישער פרוי, דליסה (דלילע).
האָבן די הארן פון די פלישתיים געזאגט צו
דליסה: „זע, געפיין אויס, אין וואָס עס ליגט די גרויסע
קראַפט פון שימשונען, וועט יעדער אַינער פון
אונדז דיר געבן טויזנט טאַלער.“

האָט ד ל י ל ה פרובירט אויסגעפינען ביי
ש י מ ש ו נ ע ו, אין וואָס עס ליגט זיין קראַפט. אַ סך
מאַל האָט ער איר ניט געוואָנט דעם אַ מ ת. אַבער זי
האָט אָנגעהויבן אים דאַקוטשען און זאָגן אים, אז ער האָט
זי ניט ליב. האָט איר אַינמאַל ש י מ ש ו נ געוואָנט:
„מיין קראַפט ליגט אין מיניע האָר. ווען מיזאַל מיר אַפּ-
שערן מיניע לאַנגע האָר, וועל איך פאַרלירן מיין קראַפט.“
האָט ד ל י ל ה אַינגעשלעפערט ש י מ ש ו נ ע ו,
גערופן אַ שערער, און יענער האָט אַפגעשאַרן
ש י מ ש ו נ ע ו זיינע זיבן לאַנגע צעפּ.

און ד ל י ל ה האָט גערופן די האַרן פון די פ ל י ש -
תים, און זיי האָבן געבראַכט מיט זיך דאָס געלט, וואָס
זיי האָבן פאַרשפּראַכן געבן ד ל י ל ה. ווען ד ל י ל ה
האָט אויסגערופן: „ש י מ ש ו נ, די פ ל י ש תים זיי-
נען דאָ!“ האָט ש י מ ש ו נ זיך אויפגעכאַפט און געוואָלט
שטעלן זיך אַנטקעגן, אַבער זיינע כוונות האָבן אים
פאַרלאָזן.

האָבן די פ ל י ש תים געכאַפט ש י מ ש ו נ ע ו,
געשמידט אים אין קייטן און אויסגעשטאַכן אים די אויגן.
דערנאָך האָבן זיי אים געבראַכט אין אַ טורמע, וואו ער
האָט געדאַרפט דרייען די שטיינער פון אַ מיל.

אַינמאַל איז ביי די פ ל י ש תים געווען אַ יום -
טוב, האָט זיך אַ גרויסער עולם זייערער פאַרזאַמלט
אין אַ טעמפל. האָבן די האַרן פון די פ ל י ש תים גע-
הייסן ברענגען ש י מ ש ו נ ע ו, ער זאָל פּריווילעד מאַכן
דעם עולם. מ'האָט אוועקגעשטעלט ש י מ ש ו נ ע ו
ביי די זיילן, אויף וועלכע דער טעמפל איז געווען אָנגע-
שפּאַרט, ער זאָל דאַרט מאַכן זיינע קונצן.

און ביי ש י מ ש ו נ ע ו האָבן אָנגעהויבן אַפּוואַקסן די
האַר, און ער האָט צוריק באַקומען אַ ביסל פון זיין פּריער-

דיקן כוה. האט שימשון געזאגט: „איך וועל איצט
 נקמה נעמען פון די פלישתיים פאר איינס פון מינע
 אויגן.“ און ער האט מיט אלע כוחות זיך אָנגעשפּאַרט
 אויף די זיילן פון טעמפל, זיי צעבראַכן און אומגעוואָרפן.
 איז אומגעפאלן דער גאַנצער טעמפל אויף די
 פלישתיים, און אַסך פון זיי, וואָס זיינען געווען אין
 טעמפל, זיינען דער הַר געט געוואָרן. אַבער מיט זיי
 צוזאַמען איז אויך דער הַר געט געוואָרן דער גיבור
 (גיבער) שימשון.

האַרן—lords. קראַפּט—strength, power. דאַקוטשען—to annoy.
 פאַרלירן—to lose. איינגעשלעפּערט—put to sleep. גיבור—hero.
 כוחות—strength. געשמידט אין קייטן—chained. פרוילעך—happy.
 פאַרזאַמלט—gathered. אָנגעשפּאַרט—leaned.

עלי און שמואל.

ווען די בני־יִשְׂרָאֵל זיינען אַריינגעקומען פון
 מדבר אין דעם לאַנד כנען, האָבן זיי געבראַכט מיט
 זיך דעם הייליקן אַרון פון יאַהווען. זיי האָבן אוועק־
 געשטעלט דעם אַרון אין דער שטאָט שילה. דאַרטן
 האָבן זיי אויפגעבויט פאַר אים אַ שײַן געצעלט. און ביים
 געצעלט איז געווען אַ מזבֿח (מזבֿוואַך), אויף וועלכן
 מ'פּלעגט ברענגען מתנות אַדער קרבנות
 (קאַרבאַנעס) צו יאַהווען. ביים הייליקן געצעלט איז אַלע־
 מאָל געווען אַ כוהן (קויהען) אַדער עמלעכע
 כוהנים, וואָס האָבן געבראַכט די קרבנות און
 געהיט דאָס געצעלט.

איינמאָל איז אין שילה דער כוהן געווען אַ מאַן
 מיטן נאָמען עלי (אײלי), אַ פּרומער און ערלעכער

מענטש. ער איז אויך געווען דער ריכטער און פלעגט
 מ ש פ ט ן די ב נ י י ש ר א ל. אין זיין צייט פלעגן די
 ב נ י י ש ר א ל פון אלע ש ב ט י ם קומען אין דעם
 היליקן טעמפל אין ש י ל ה אויף די י מ י ם - ט ו ב י ם.
 ווען ע ל י איז געווארן אלט, האט ער באשטימט
 זינע צוויי זין פאר כ ו ה נ י ם צו טאן די ארבעט אין
 היליקן געצעלט. אבער זינע זין זינען ניט געגאנגען
 אין זינע וועגן. זיי זינען ניט געווען ערלעד; זיי זינען
 זיך באגאנגען שלעכט מיט די, וואס זינען געקומען ברענג-
 גען א ק ר ב ן. זיי פלעגן נעמען פאר זיך פון יעדן ק ר ב ן
 מער, ווי עס האט זיי געקומט. און די פרויען, וואס פלעגן
 קומען און ברענגען א ק ר ב ן, פלעגן זיי אפט באליידיקן.
 זינען די ב נ י י ש ר א ל געווען שטארק אומצופרידן
 מיט ע ל י ם זין.

בני ע ל י ן אין היליקן געצעלט איז געווען א יונגל,
 וואס האט אים באדינט. זיין נאמען איז געווען ש מ ו א ל.
 ש מ ו א ל ם מאמע האט א לאנגע צייט קיין קינדער
 ניט געהאט. האט זי געגעבן א ווארט, אז אויב זי וועט
 געבוירן א קינד, א יונגל, וועט זי אים אפגעבן אין יאהאוועס
 געצעלט צו באדינען דעם כוהן. און ווען זי האט געהאט
 ש מ ו א ל ן, האט זי אים אויפגעהאדעוועט און דערנאך
 געבראכט אין יאהאוועס געצעלט צום כוהן. ש מ ו א ל
 האט זיך באציגן זייער גוט צו אלע מענטשן, און אלע האבן
 אים ליב געהאט.

ש מ ו א ל האט געזען, ווי שלעכט און מ י א ן ם
 ע ל י ם זין פירן זיך אויף. ער האט אויך געזען, אז דאס
 הופט ארויס דעם צארן בני די באזוכער פון דעם היליקן
 געצעלט. האט ער שטענדיק געטראכט וועגן דעם.
 איינמאל בני נאכט, ווען שמואל איז געלעגן אויף זיין
 בעטל אין א זייטיק צימערל אין היליקן געצעלט, האט זיך

אים געדוכט, ווי ער הערט די שטימע פון יאהאווען : „דער-
פאר וואס עליס זין טוען שלעכטס, וועט קומען אן אומ-
גליק אויף זיי, און אויך אויף דעם גאנצן הילדיקן געצעלט“.
פון דעמאלט אן פלעגט זיך שמואל אן אפטער
דוכטן, אז יאהאווע רעדט צו אים. און אז די בני-ישראל
האבן זיך דערוואוסט וועגן דעם, פלעגן זיי קומען צו אים
פרעגן בני-אים אן עצה און אויך מ ש פ ט ו זיך.

מזבח—altar. קרבנות—sacrifices. ימים-טובים—holidays.
ערלעך—honest. באליידיקן—to offend, to insult. מיאוס—ugly.
אויפגעהאדעוועט—brought up. צארן—anger. באזוכער—visitors.
זיך געדוכט—seemed. אומגליק—misfortune. עצה—advice.
מחנה—camp.

חנה ברענגט שמואלן צו עלין.

דער אַרױן װערט געפּאָנגען.

אוינמאל זינגען די פלישתיים אַנגעפאלן אויף די בני־ישראל און זיי צעשלאָגן.
האַבן די בני־ישראל געזאָגט: „לאַמיר נעמען מיט אונדז דעם היליקן אַרון, ווען מיר וועלן אַ צווייט מאל גיין קעמפן מיט די פלישתיים, וועט אונדז יאָר האַלבע העלפן און מיר וועלן באַזיגן די פלישתיים.“
און אזוי פלישתיים זינגען ווידער געקומען פירן מלחמה, האַבן די עלטסטע פון די בני־ישראל גע־שיקט אין שילה נאָכן אַרון. האַבן עליס צוויי זין גענומען דעם אַרון און געבראַכט אים אויפן שלאַכט־פּעלד.

ווען די פלישתיים האַבן זיך דערוואָסט, אז די בני־ישראל האַבן מיט זיך געבראַכט זייער היליקן אַרון, האַבן זיי זיך דערשראָקן און געזאָגט:
— דער נאָט פון די בני־ישראל איז מיט זיי אין דער מלחמה (מאַכטע). אויב מיר וועלן זיך ניט אַנגעמען מיט מוזט און קעמפן מיט אלע קרעפטן, זינגען מיר פאַר־לאָרן; וועלן די בני־ישראל אונדז באַזיגן, און מיר וועלן דאַרפן ווערן זייערע קנעכט.

האַבן די פלישתיים טאַקע אַנגענומען זיך מיט מוזט און געקעמפט מיט אלע קרעפטן קעגן די בני־ישראל און זיי צעשלאָגן. און דעם אַרון האַבן זיי געפּאָנגען און אַוועקגעפירט מיט זיך. ביידע זין עליס זינגען אויך געפּאלן אין שלאַכט.

ווען מיהאַט עלין דערציילט, אז דער אַרון איז געפּאָנגען געוואָרן, איז ער אַראָפּגעפּאלן פון שטול און איז געשטאַרבן.

די פלישתיים האבן אוועקגעשטעלט דעם ארון
 אין דעם טעמפל פון זייערן א גאט. אינגיבן אבער האט
 בני זיי אויסגעבראכן א שווערע אַנשטעקנדיקע קראַנק-
 הייט. האבן די פריסטער פון די פלישתיים, וואָס
 זינגען געווען ניט צופרידן, וואָס מ'האַט זיי געבראַכט א
 פרעמדן גאט, געזאָגט:

„די קראַנקהייט איז צוליב דעם, וואָס מ'האַט געבראַכט
 אהער דעם הייליקן ארון פון די בני־ישראל. מען
 דאַרף דערפאַר אַרויפֿשטעלן דעם ארון אויף אַ נייעם
 וואָג און געבן אים מיט זיך גאַלדענע מתנות און אַפֿ-
 שיקן אים צוריק צו די בני־ישראל.“

האבן די הארן פון די פלישתיים אזוי געטאָן.
 ווען דער ארון איז אַנגעקומען אין די פעלדער פון
 די בני־ישראל, האבן זיך יענע זייער שטאַרק דער-
 פרייט מיט אים און געטאַנצט ארום אים און אים אַנגע-
 רירט. זינגען אייניקע פון די, וואָס האבן אַנגערירט דעם
 ארון, קראַנק געוואָרן. האבן זיך די איבעריקע דער-
 שראָקן, איבערגעלאָזן דעם ארון און זינגען אוועק.
 אין אַ ביסל צייט ארום זינגען די בני־ישראל פון
 אַ דערבייאַיקן דאַרף געקומען און צוגענומען דעם ארון
 צו זיך און אוועקגעשטעלט אים אין אַ געצעלט. און די
 בני־ישראל האבן אַנגעהויבן קומען אהין און ברענג-
 גען מיט זיך מתנות.

געפאַנגען—captured. אַנשטעקנדיק—contagious. אויסגעבראַכן—
 broke out. זיך דערפרייט—rejoiced. דערבייאַיק—near.

שמואל באשטימט שאולן פאר קעניג פון די בני־ישראל.

נאך ע לי ס טויט איז ש מ ו א ל ביסלעכווייז געד-
ווארן דער ריכטער בני די ב נ י י ש ר א ל. ער פלעגט
גיין פון ארט צו ארט. און ווען עס פלעגט זיין א ס כ ס ו ד
(סיכסעד) צווישן צוויי פון די ב נ י י ש ר א ל, פלעגן זיי
קומען צו ש מ ו א ל.

און ש מ ו א ל איז געווען זייער ערלעד. ער האט נישט
גענומען קיין אונטערקויף־געלט, און האט נישט גענומען
באצאלט פאר זיין ארבעט.

פון צייט צו צייט פלעגט ש מ ו א ל אויך פירן די
ב נ י י ש ר א ל אין קאמפ מיט די פ ל י ש ת י מ.

ווען ש מ ו א ל איז אלט געווארן, האט ער באשטימט
זיינע צוויי זין צו זיין ריכטער בני די ב נ י י ש ר א ל.
אבער די זין זיינע זיינען שוין נישט געווען ערלעד, און די
יידן האבן זיי נישט ליב געהאט.

זיינען די עלטסטע פון די ב נ י י ש ר א ל געקומען
צו ש מ ו א ל און אים געזאגט: דו ביסט שוין אלט און
דיינע זין גווען נישט אין דיינע וועגן. מיר ווילן דערפאר,
דו זאלסט אונדז באשטימען א קעניג, וואס זאל אונדז
מ ש פ ט ז און פירן אונדזערע מ ל ח מות.

האט ש מ ו א ל פרובירט אפרעדן די ב נ י י ש ר א ל.
ער האט זיי געזאגט: „א קעניג וועט צונעמען אייערע זין
פאר סאלדאטן און אייערע מעכטער פאר דינסטן. ער
וועט צונעמען אייערע בעסטע פעלדער און גערטנער און
וועט ארויפלייגן אויף אייך הויכע שטייערן. צוליב וואס
דארפט איר א קעניג?“

אבער די עלטסטע פון די בני-ישראל זינען
באשטאנען: זיי ווילן דווקא א קעניג. זיי ווילן זיין
ווי די אנדערע פעלקער. האט שמואל פאר זיי אויס-
געזוכט א קעניג.

אינם קלענסטן פון די שבטים פון די בני-
ישראל — בנימין, איז געווען זייער א פינער און
שטארקער מאן — שאול (שאול). איז אט דער מאן גע-
פעלן געווארן שמואל.

אוינמאל זינען בני שאולס פאטער פארלארן גע-
ווארן זינע אויולטעס. איז שאול געגאנגען זיי זוכן.
אויפן וועג איז ער פארגאנגען צו שמואל'ן פרעגן,
אפשר ווייס ער, וואו די אויולטעס זינען.

האט שמואל ארטינגערופן שאול'ן צו זיך, דורכ-
געדעט זיך מיט אים און אים געזאגט, אז ער וויל אים בא-
שטימען פאר קעניג פון די בני-ישראל. ער האט
ארויסגענומען א קריגעלע בוימל, ארויפגעגאסן שאול'ן
אויפן קאפ, א קוש געטאן אים און געזאגט: „דערמיט
ווערסטו געזאלבט פאר א קעניג איבער די בני-
ישראל“.

ווען שאול איז אוועק פון שמואל'ן האט ער זיך
דערפילט גאר ווי אז אנדער מענטש.

און שמואל האט צוגיפגערופן די עלטסטע פון
פאלק און זיי געזאגט: „איך האב פאר איך א קעניג.
דאס איז שאול פון שבט בנימין“.

האט מען אויפגעזוכט שאול'ן און געבראכט פארן
פאלק. און ער איז געווען מיט א קאפ העכער פון אלעמען.

האַט דאָס פּאַלק אויסגערוּפּן : „זאָל לעבן דער קע-
ניג!“

שמואל שמעלט פאַר שאולן פאַר די בני-ישראל.

און שמואל האט דערציילט דעם פאַלק, וואָס עס
זינען די רעכט פון דעם קעניג, און ער האָט דאָס פאַלק
אָועקגעשיקט אַהײַם.

עס האָבן זיך אָבער געפונען יידן, וואָס האָבן געזאָגט :

„ווער איז דען שאול? ער שטאמט פון אזא קליינעם
 שבט. וואס וועט ער אונדז העלפן?“ און זיי זינען
 אזעק און שאולן קיין מתנות ניט געגעבן.
 אין א קורצער צייט ארום אבער האט שאול צונויפ-
 גענומען די בני-ישראל און באפרייט א יודישע
 שטאט, אויף וועלכער דער קעניג פון דעם דערביאיקן
 פאלק איז אנגעפאלן. דאס האט שטארק דערהויבן
 שאולן איז די אויגן פון פאלק און אלע האבן אים אנגע-
 נומען פאר זייער קעניג.

סיכסוך—quarrel. אונטערקויף—bribe. באצאלט—paid.
 באשטימען—to appoint. פרובירט—tried. אפרעדן—to dissuade.
 שטייערן—taxes. אייזלמעס—donkeys. שטאמט—comes from.
 געזאלבט—anointed.

פראגעס:

פון וועמען האבן דבורה און ברק באפרייט די בני-
 ישראל?
 וואס פאר א באלוינונג האט ג'דעון געבעטן?
 פארוואס האט שמשון דווקא געוואלט חתונה
 האבן מיט א פלישטישער מיידל?
 ווי אזוי האבן די פלישטים געטראפן שמשונס רע-
 מעניש?
 ווי אזוי האבן די פלישטים בניגעקומען שמשונען?
 ווי האט שמשון נקמה גענומען פון די פלישטים?
 ווי אזוי איז שמואל געווארן א נביא?
 פארוואס האט שמואל געהאט אזא שלעכטע נבואה
 וועגן עליס זין?
 צוליב וואס האט מען געבראכט דעם ארון אויף דעם שלאכט-
 פעלד?
 וואס האט געטראפן מיטן ארון?
 פארוואס האבן די בני-ישראל געבעטן, שמואל
 זאל באשטימען פאר זיי א קעניג?
 פארוואס האט שמואל באשטימט שאולן פארן קעניג?

די קעניגן.

שאר קעמפט מיט די פלישתים.

שאר האט אויסגעקליבן פון די בני-ישראל דריי מויזנט מאן, געזונטע, שטארקע, און זיי זינען אלע-מאל געווען מיט אים. און ער האט ביסלעכווייז אנגעהויבן צו פירן א קאמפ מיט די פלישתים.

שאר'ס עלטסטער זון, יונתן, האט געטויט דעם אויפפאסער, וואס די פלישתים האבן געהאט אין איינער פון די יידישע שמעט. ווען די בני-ישראל האבן דערהערט, אז שאר'ס האט געמאכט אן אויפ-שטאנד קעגן די פלישתים, זינען זיי פון אלע זייטן געקומען צו אים. און די פלישתים האבן צונויפגע-קליבן א גרויסע ארמ! צו קעמפן מיט די בני-ישראל.

אין טאג האט יונתן מיט זיין געווער-טרעגער זיך צוגעגנבעט צו דעם לאגער פון די פלישתים און זיי אנגעהויבן שלאגן. די פלישתים האבן גע-מוזנט, אז דאס זינען אלע יידן אנגעפאלן אויף זיי, האבן זיי זיך דערשראקן און אנגעהויבן לויפן.

אז שאר'ס האט זיך דערוואוסט וועגן דעם, האט ער געהויסן די אלע, וואס זינען געווען מיט אים, זיי זאלן אנפאלן אויף די פלישתים און זיי נאכיאגן.

האבן די בני-ישראל יענעם טאג גוט צעשלאגן די פלישתים. אבער די פלישתים זינען געווען א שטארק פאלק, און די גאנצע צייט פון שאר'ס קע-ניגן האט ער מיט זיי געפירט קריג.

געווער-טרעגער—arms bearer. אויסגעקליבן—chose.

שמואל צעקרינט זיך מיט שאולן.

איננמאל איז שמואל געקומען צו שאולן און
אים געזאגט:

— ווען די בני-ישראל זינען ארויס פון מצרים,
איז דאס פאלק פון די עמלקים (אמאלויקים) געווען
דאס ערשטע אנצופאלן אויף זיי. און פון דעמאלט אן
זינען זיי פארבליבן פינט פון די בני-ישראל. זיי
דערפאר איצט און צעשלאגן די עמלקים. זאלסט פון
זיי קיינעם ניט איבערלאזן. און אפילו זייערע שאף און
רינדער זאלסטו ניט איבערלאזן און ניט נעמען קיינזאך,
וואס באלאנגט צו זיי.

האט שאול צונויפגערופן די בני-ישראל, איז
אוועק און צעשלאגן די עמלקים און זיי אלעמען
אויסגע הרגעט. נאך דעם קעניג זייערן, אגגון
(אגגון), האט ער איבערגעלאזן; און אויך די בעסטע
שעפסן זייערע און אנדערע טייערע זאכן האט ער ניט
פארוויסט, נאך גענומען מיט זיך.

ווען שאול האט זיך אומגעקערט פונם קריג מיט
די עמלקים, איז צו אים געקומען שמואל.
זאגט שאול צו שמואל: „איך האב געטאן,
אזוי ווי דו האסט מיר געהייסן.“

פרעגט אים שמואל: „און וואס הער איך פאר
א בלעקען פון שעפסן?“

זאגט אים שאול: „דאס האט דאס פאלק גענומען,
כדי צו ברענגען קרבנות צו יאהווע. אויך דעם
קעניג פון עמלק האב איך געבראכט א לעבעדיקן.
אבער דאס גאנצע פאלק פון עמלק האב איך אויסגע-
הרגעט.“

האַט שמואל געזאגט: „דו האַסט זיך באַנאַרישט.
 דו האַסט ניט געפּאָלגט, וואָס איך האָב דיר געהויסן. דו
 פאַסט ניט צו זיין דער קעניג פון די בני־ישראל.“
 איז שמואל אוועק אַ צאַרנדיקער, און פון דעמאָלט
 אַן האַט ער מער שאול'ן ניט געזען.

פאַרוויסט—destroyed. בלעקען—to bleat. זיך באַנאַרישט—
 acted fulishly. פאַסט נישט—you are not fit. איבערגעלאָזט—left.

דוד שפּילט פאַר שאול'ן.

שמואל'ס צאָרן האַט געמאַכט אַ שטאַרקן איינדרוק
 אויף שאול'ן. ער איז געוואָרן אומעטיק, און פון צייט
 צו צייט פלעגט ער האָבן שלעכטע זעאונגען.
 האָבן שאול'ס דינער אים געראַטן: „זאָל מען גע-
 פינען אַ מאַן, וואָס שפּילט גוט אויף דער האַרפע. און ווען
 דיר וועט ווערן אומעטיק, וועט ער שפּילן פאַר דיר, וועט
 דיר ווערן בעסער.“

איז דאָס שאול'ן געפעלן געוואָרן.
 האַט מען געזוכט און מ'האַט געפונען אַ יונגן בחור,
 דוד'ן, פונם שבט יהודה (יעהודא). דוד האַט
 געפאַשעט זיין טאַטנס שעפּסן און האַט אויך זייער גוט
 געשפּילט אויף דער האַרפע.

האַט מען געבראַכט דוד'ן, און ער האַט געשפּילט
 פאַר שאול'ן.

איז דוד געפעלן געוואָרן שאול'ן, און שאול
 האַט אים איבערגעלאָזט בני־זיך.

פלעגט דוד אַ צייט פאַרברענגען בני־שאל'ן, און
 אויף אַ צייט פלעגט ער זיך אומקערן אהנים צו פיטערן
 זיין פאַטערס שאַף. און אז שאול'ן פלעגט ווערן אומע-

טיק, פלעגט דוד קומען און שפילן פאר אים אויף דער הארפע. פלעגט שאולן פרוילעכער ווערן, און עס פלעגט אוועק פון אים זיין שווער געמיט.

זעאונגען—hallucinations. געפעלן געווארן—pleased. הארפע—harp. געפאשעט—watched, tended. שווער געמיט—melancholy.

דוד באזיגט גליתו.

אוינמאל זינען די פלישתיים מיט א גרויסער ארמיי ארויסגעגאנגן די בני־ישראל, און שאול האט צוגעפונגעקליבן די בני־ישראל און איז ארויסגעטראגן קעגן די פלישתיים.

זינען ביידע ארמיען געשטאנען איינע אנטקעגן דער אנדערער און מורא געהאט אנצוהויבן דעם קאמף.

איז ארויסגעטראגן איינער פון די פלישתיים — א ריזיקער מאן מיטן נאמען גלית (גאליעס). ער האט געטראגן א פאנצער און א היטל פון קופער, און זיין אייזערנע שווערד האט געוואויגן זעקס הונדערט פונט. ער האט זיך אוועקגעשטעלט און געזאגט:

— צוליב וואס גיין אויף מלחמה? אט בין איך איינער. גיט אויך איינעם פון אייך, און מיר וועלן זיך שלאגן צווישן זיך. וועל איך אים באזיגן, וועט איר זיין אנדערע קנעכט. און וועט ער מיר באזיגן, וועלן מיר זיין איינער קנעכט.

האבן זיך די בני־ישראל דערשראקן.
האט שאול געלאזט אויסרופן און פרעגן, צי איז פאראן ווער עס איז פון די בני־ישראל, וואס וואלט געוואלט גיין שלאגן זיך מיט דעם פלישתי. אבער קיינער האט זיך ניט אפגערופן.

גראד דעמאלט איז געקומען אינם לאגער פון די בני-
ישראל דער בתור דוד. ער איז געקומען ברענגען
עסן זינע דרני ברידער, וואס זינען געווען אין דער ארמיי:
פון ישראל. ווען דוד האט געזען, ווי גלית קומט
ארויס און בארימט זיך און לאכט אפ פון די בני-
ישראל, האט דאס אים פארדראסן. ער איז אוועק צו
שאלן און אים געזאגט, אז ער וועט גיין שלאגן זיך
מיטן פלישתי.

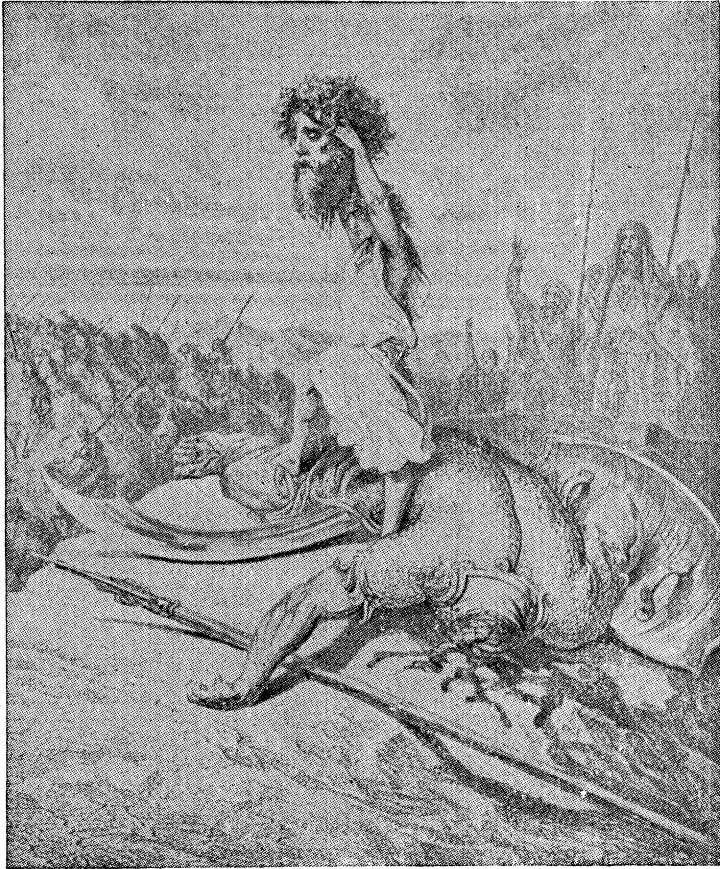
האט אים שאל געזאגט: „דאס איז ניט פאר דיר.
דו ביסט נאך גאר א יונגער מאן, און ער איז שוין א דער-
פארענער מלחמה מענטש“.

זאגט דוד: „דו ווייסט, קעניג, איך בין א פאסטוך.
איז איינמאל צו אונדזער סטאדע געקומען א לייב און גע-
כאפט א שעפסעלע. האב איך אים נאכגעיאגט, געשלאגן
אים און געטויט. איז אויב איך האב בייגעקומען א לייב,
וועל איך אויך קענען בייקומען אט דעם מיאוסן
פלישתי, וואס האט געזידלט אונדזער פאלק“.

האט שאל געזאגט: „גי! און זאל דיר באגליקן“.
האט דוד גענומען זיין ווארף-שטעקל, אָנגעקליבן
פינף גראטע שטיינדלעך און איז אוועק אנטקעגן גליתן.
ווען גלית האט דערזען דודן, האט ער זיך אויס-
געלאכט פון אים: „וואס, איך בין א הונט, וואס דו גייסט
אנטקעגן מיר מיט א שטעקן?“

אבער דודן האט ניט געארט, וואס דער פלישתי
רעדט. ער איז צוגעגאנגען געענטער, האט גענומען איינס
פון זינע שטיינדלעך, זיך גוט געצילט און א שליידער גע-
טאן מיט זיין ווארף-שטעקל. און ער האט געטראפן
גליתן גלייך אין שטערן ארניין. דאס שטיינדל האט זיך
טיף איינגעדראבן גליתן אין קאפ. איז גלית געפאלן
אויף דער ערד. דעמאלט איז דוד צוגעלאפן, גענומען

ג ל י ת ע ס שווערד און מיט איר אָפּגעהאַקט ג ל י ת ז
 דעם קאַפּ.

דוד האַקט אָפּ דעם קאַפּ בני גליתן.
 ווען די פּל ישתיים האָבן דערזען, אז זייער העלד
 איז מויט, זינגען זיי זיך צעלאַפּן, און די בני ישראל
 האָבן זיי נאַכגעיאַגט און זיי צעשלאָגן.

ריזיק—giant. ארויסגעטרעטן—stepped out. פאנצער—
 armor, shield. באזיגן—to conquer. אפגערופן—answered.
 בארימט זיך—boasts. עס האט אים פארדראסן—he was sorry.
 דערפארן—experienced. געזידלט—cursed. ווארף-שטעקל—
 sling. געצילט—aimed. א שלנדער געטאן—threw. זיך
 אינגעגראבן—sank.

שאל באקומט פיינט דודן.

ווען דוד האט דערהרגעט גלית, האט
 שאול אים מער נישט געלאזט אומקערן זיך צו זיין פאל-
 טער. ער האט אים איבערגעלאזט בני זיך.

און אלע ארום האבן ליב באקומען דודן — אנהייבן-
 דיק מיט יונתנען, שאול'ס זון, און ביז די דינער
 שאול'ס און דעם גאנצן פאלק.

דוד איז געגאנגען, וואהין שאול האט אים גע-
 שיקט; און וואהין ער איז געגאנגען, האט ער באגליקט.
 האט אים שאול באשטימט פאר אן עלטסטן פון
 טויזנט און געגעבן אים זיין טאכטער מיכל פאר א ווייב.

נאך איינמאל, ווען דוד איז געקומען פון א מלחמה
 מיט די פלישתיים, זיינען די פרויען ארויס אנטקעגן
 מיט פויקן און מיט טעגן, און זיי האבן געזונגען: „שאול
 האט צעשלאגן די טויזנטער און דוד די צענדליקער
 טויזנטער!“

האט שאול'ן שטארק פארדראסן, וואס מ'האט
 געשטעלט דודן איבער אים. ער האט געטראכט:
 „וואס פערט איצט דודן נאך, אויסער דער מלוכה?“
 פון דעמאלט אן האט שאול פיינט באקומען דודן,
 און ער האט געזוכט א געלעגנהייט פטר צו ווערן
 פון אים.

אוינמאל, ווען שאול איז געווארן אומעטיק, און דוד האט געשפילט פאר אים אויף דער הארפע, האט שאול גענומען זיין שפיגל, וואס ער האט געהאט לעבן זיך, און א ווארף געטאן אויף דוד. האט זיך דוד אפגע-קערט, און די שפיגל האט געטראפן אין וואנט.

א צווייט מאל האט שאול געזאגט יונתנען און זינע דינער: „מען וואלט געדארפט מייסן דודן“.

האט יונתן דערציילט וועגן דעם דודן און אים געזאגט: „היט זיך אפ, באהאלט זיך ביז מארגן אין וועלדל. און איך וועל רעדן וועגן דיר מיטן טאטן און זען, וואס ער וועט מיר זאגן“.

אויף מארגן איז געווען א יום טוב — דער ער-שטער טאג אין חודש. דער קעניג איז ווי געוויינטלעך ביי דעם יום טוב דיקן מאלצייט געזעסן אויף זיין פלאץ. אלע אנדערע מיטגלידער פון זיין משפחה זיינען געזעסן אויף זייערע פלעצער. נאך דודס פלאץ איז געבליבן לוידיק.

האט שאול געפרעגט יונתנען: „פארוואס איז דוד ניט געקומען עסן?“

האט יונתן געענטפערט: „ער האט מיר געבעטן, איך זאל אים דערלויבן גיין צו אים אין שטעטל. זיי האבן דארטן הינט א פאמיליען יום טוב, האט ער געוואלט זיין מיט זינע ברודער. דערפאר איז ער הינט ניטא ביים קעניגס טיש“.

איז שאול ביז געווארן אויף יונתנען און גע-זאגט: „איך ווייס דאך, אז דו האסט זיך אויסגעקליבן דודן אויף דיין אייגענעם אומגליק. ווייל אזוי לאנג ווי אט דער דוד לעבט, וועסטו קיין קעניג אין ישראל ניט זיין. איצט גיי און ברענג אים אהער, ווייל עס קומט אים מייסן“.

איז יונתן א בייזער ארויס פון טיש. ער איז אוועק
צו דודן אין וועלדל און אים דערציילט, וואס שאול
האט געזאגט.

דעמאלט האבן בידע פריינט זיך צעקושט און צע-
זעגנט. און זיי האבן געשווארן, אז זיי וועלן איינע די
אנדערע קיין שלעכטס ניט טאן. און זיי האבן זיך צע-
שיידט.

באגליקט—was lucky. מאלצייט—meal. דערלויבן—to allow.
וואס פעלט אים נאך?—what else does he need? צעשיידט—
separated. געלעגנהייט—opportunity. היט זיך אפ—be careful.
ווי געוויינטלעך—as usual.

שאל יאנט זיך נאך דודן.

דודן איז אנטלאפן פון שאול. ער האט זיך אויס-
באהאלטן פון אים אמאל אין איין ארט, אמאל אין אן
אנדערן. און שאול האט גענומען נאכיאגן דודן.
ווען דוד פלעגט זיך דערוויסן, אז שאול קומט
אן, פלעגט ער אנטלויפן. און ארום דודן האבן זיך
ארוםגעקליבן אומצופרידענע מענטשן, און ער איז גע-
ווארן זייער אנפירער.

אינמאל איז שאול, נאכיאגנדיק דודן, אריין
אויף א ווילדע אין א הייל. אין דער הייל האבן זיך געווען
אויסבאהאלטן דוד מיט זיינע מענטשן. האבן דודס
מענטשן געזאגט: „איצט איז די צייט צו מאכן א סוף
צו דיין פיינט.“

אבער דוד האט זיי געזאגט: „איך וועל ניט אויפ-
הייבן קיין האנט אויף דעם קעניג פון ישראל.“ האט
דוד ניט געלאזן זיינע מענטשן טאן שלעכטס שאול.

אבער ער האט זיך שטילערהייט צוגעגנבעט צום
קעניג און אפגעשניטן א פאלע פון זיין מאנטל.

ווען שאול איז ארויס פון הייל און איז אפגעגאנגען
א שטיקל וועג, איז דוד ארויס, ארום געטאן שאול
און געזאגט:

„פארוואס, קעניג, הערסטו זיך צו צו די, וואס זאגן דיר,
אז איך וויל דיר שלעכטס טאן? דאס איז פאלש. אט
ביסטו הינט געווען אין מיניע הענט, אבער איך האב דיר
קיין שלעכטס ניט געטאן. איך האב בלויז אפגעשניטן
א פאלע פון דיין מאנטל, דו זאלסט זען, אז איך האב דיר
געקאנט טאן שלעכטס און האב עס ניט געטאן.“

האט שאול געזאגט: „איך זע איצט, דוד, אז
דו ביסט ניט שולדיק קעגן מיר. דו האסט מיר נאצאלט
מיט גוטס פאר שלעכטס.“

און שאול איז אוועק מיט זיינע מענטשן צו זיך
אויס.

אומצופרידענע—dissatisfied. אנפירער—leader. סוף—end.
ניט געלאזן—did not allow. שטילערהייט—quietly.

דוד נעמט צו ביי שאול'ן די שפיון.

אין א ביסל צייט ארום האט שאול ווידער אנגע-
הויבן נאכיאגן זיך נאך דוד.

אויף דער נאכט האט זיך שאול געלויגט שלאפן אין
זיין לאגער, ארוםגערינגלט פון זיין ארמיי. אז דוד האט
זיך דערפון דערוואוסט, איז ער געגאנגען מיט זיינעם א
שוועסטערקינד, האט זיך שטיל צוגעגנבעט און
צוגענומען ביי שאול'ן זיין שפיון און דאס קריגל מיט
וואסער, וואס איז געשטאנען ביי אים צוקאפנס. און אלע

ארום האבן געשלאפן אזוי שטארק, אז זיי האבן גארנישט
ניט געהערט.

אז דוד איז אוועק פון שאול'ס לאגער, איז ער
ארויף אויף א בערגל און האט אויסגערופן: „אבנר,
שאול'ס הויפט־קריגסמאן! אזוי היטסטו דאס דיין האר,
דעם קעניג? קוק זיך ארום: וואו איז די שפיז און דאס
קריגל וואסער, וואס זיינען געשטאנען צוקאפנס בנים קע-
ניג?“

האט שאול דערקענט דוד'ס שטימע און גע-
זאגט: „איך בין שולדיק קעגן ביה, מיין זון בוד! איך
האב זיך שטארק באנארישט, וואס איך האב דך גאכגע-
יאגט ביז איצט.“

האט דוד געזאגט: „אומזיסט יאגסטו זיך נאך מיר,
קעניג! אט ביסטו הינט ווידער געווען אין מינע הענט,
און איך האב דיר קיין שלעכטס ניט געטאן. זאל אויף
ווינטער מיין לעבן זיין טייער אין דינע אויגן, ווי דיין לעבן
איז טייער אין מינע. שיק צו א דינער, וועט ער נעמען די
שפיז און דאס קריגל וואסער.“

האט שאול געבענטשט דודן און געזאגט: „איך
ווייס, דו וועסט באגליקן און וועסט א סך אויפטאן!“
איז דוד אוועק צו זיינע מענטשן, און שאול האט
זיך אומגעקערט צו זיך אהיים.

ארומגערינגלט—circled. שוועסטערקינד—cousin. צוקאפנס—
at his head. באנארישט—acted foolishly. אומזיסט—in vain.
קריגל—pitcher.

שאלם טויט.

אין א ציט ארום זינען די פלישתיים ווידער אנגע-
פאלן אויף די בני-ישראל. איז שאל מיט זינע
זין און מיט זיין גאנצן תייל ארויסגעטראטן קעגן די
פלישתיים.

זינען די בני-ישראל צעשלאגן געווארן און זי-
נען זיך צעלאפן. און די פלישתיים האבן אנגעיאגט
שאלן מיט זינע זין. ווי האבן דער הרגעט
יונתנען און האבן אין שאלן אריינגעשאסן זייערע
פילן.

שאל האט ניט געוואלט אריינפאלן אין די הענט
פון די פלישתיים אלעבעדיקער. האט ער זיך ארויפ-
געווארפן אויף זיין שווערד און איז געפאלן טויט.

אז די בני-ישראל האבן דערזען, אז שאל
און זינע זין זינען טויט, זינען זיי זיך צעלאפן פון זייערע
שטעט, און די פלישתיים זינען געקומען און האבן
די שטעט פארנומען.

אין דריי טעג ארום איז צו דודן געקומען א מאן.
ער האט זיך פארנייגט פאר אים און געזאגט: „איך בין
אנטלאפן פון דעם שלאכטפעלד. דאס פאלק איז זיך צע-
לאפן, און שאל און זיין זון יונתן זינען דער-
הרגעט געווארן.“

ווען דוד און זינע מענטשן האבן דאס דערהערט,
האבן זיי צעריסן אויף זיך די קליידער און געוויינט און
באקלאגט דעם טויט פון שאלן און יונתנען. און
דוד האט אויסגעזונגען א קלאג-ליד אויף זיי.

אנגעיאגט—caught up with. זיך ארויפגעווארפן—threw himself
אריינגעשאסן—shot into. שלאכטפעלד—battle field. באקלאגט—
mourned.

פראגעט:

וואָס איז געווען שאלס הויפט-אַרבעט אלס קעניג?
פאַרוואָס איז שמואל געוואָרן אין כעס אויף שאלן?
ווי אזוי איז דוד געקומען צו שאלן?
ווי אזוי האָט דוד דערהרגעט גליתן?
פאַרוואָס איז שאל בנין געוואָרן אויף דודן?
וואָס האָט ער באַשלאָסן צו טאָן מיט דודן?
ווי האָט דוד באַוווּן שאלן, אַז ער וויל אים ניט טאָן קיין
שלעכטס?
ווי אזוי איז שאל דערהרגעט געוואָרן?

דוד ווערט קעניג.

באַלד נאָך שאלס טויט איז דוד מיט אלע זיינע
מענטשן אוועק אין דער שטאָט הברון, אין דעם
שבת יהודה (יעהודא). זיינען אהין געקומען אלע
עלטסטע פונם שבט. זיי האָבן גוט געקענט דודן
און זיינען געווען שטאַלץ מיט אים. האָבן זיי זיך צוגנויפֿ-
גערעדט און געמאַכט דודן פאַר דעם קעניג איבער
יהודה.

און שאלס קריגס-עלטסטער, אבנר, האָט
גענומען שאלס זינגסטן זון און אים באַשטימט פאַר
קעניג איבער די אַנדערע שבטים פון ישראל.

אַבער אין אַ קורצער צייט אַרום זיינען צוויי מענטשן,
וואָס האָבן זיך פאַרשטעלט פאַר סוחרים פון ווייץ,
געקומען צו שאלס זון און האָבן אים דערהרגעט.
זיינען אלע אַנדערע שבטים פון ישראל צעטומלט
געוואָרן און נישט געוואוסט וואָס צו טאָן.

דעמאלט זיינען די עלטסטע פון די שבתים אוועק
צו דודן אין חברון און האבן אים געזאגט: דו
האסט דאך אפילו אין שאלום צייטן אסך מאל
געפירט אנדזערע מלחמות. ווער איצט דער עלט-
סטער איבער גאנץ ישראל.

האט דוד געשלאסן אין חברון אן אפמאך מיט
די עלטסטע פון ישראל, און ער איז געווארן דער קעניג
פונם גאנצן פאלק.

צו דרייסיק יאר איז דוד געווארן קעניג איבער
יהודה; און צו זיבן און דרייסיק איז ער געווארן קעניג
איבערן גאנצן פאלק.

דעמאלט האט דוד באשלאסן איבערצורוקן זיין
הויפטשטאט פון חברון מער צו צפון צו, נעענטער
צו די אנדערע שבתים.

אויף א הויכן בארג איז געלעגן א שטאט, ירושלים,
אין וועלכער עס האט געוואוינט א פרעמדער שבת.
איז דוד געגאנגען און האט איינגענומען אט די שטאט
און געמאכט זי פאר זיין הויפטשטאט.

ווען די פלשתים האבן דערהערט, אז דוד איז
געווארן קעניג איבער גאנץ ישראל, זיינען זיי ארויס
אויף מלחמה קעגן אים.

אבער דוד האט זיי צעשלאגן אזוי, אז זיי האבן מער
קיינמאל קיין כוח נישט געהאט אנצופאלן אויף ישראל.
און זיי האבן נאך דערצו געדארפט צאלן דודן צינן.
נאכדעם האט דוד צעשלאגן אויך די אנדערע פעל-
קער ארום, וואס פלעגן אמאל אנפאלן אויף ישראל:

מואב (מויאון), עמון (צמון), ארם (ארעם) און אַנ-
דערע. ער האָט ביי זיי אוועקגעזעצט זיינע באַאמטע, און
זיי האָבן אים געדאַרפט צאָלן צינג.

פאַרשטעלט—disguised. סוחרים—merchants. אַפילו—even.
צעטומלט געוואָרן—didn't know what to do. באַאמטע—officers.
איבערצורוקן—to move. הויפטשטאָט—capitol.

דוד ברענגט דעם אָרון קיין ירושלים.

ווען דוד האָט איינגענומען די שטאָט ירושלים,
האָט ער זי באַפעסטיקט און אַרומגעבויט מיט הויכע
מױערן. ער האָט אויך אויפגעבויט דאָרטן אַ שײנעם פאַ-
לאַץ פאַר זיך און פאַר זײנע ווײבער און קינדער.

דעמאָלט האָט ער באַשלאָסן אַריבערצופירן אין
ירושלים דעם הײליקן אָרון. דערמיט האָט ער גע-
וואָלט מאַכן ירושלים פאַר אַ הײליקער שטאָט, וואו-
היין די בני-ישראל זאָלן קומען דינען זײער גאָט
יאהווע און ברענגען אים זײערע קרבנות.

אין דוד געגאַנגען אין דעם פלאַץ, וואו דער הײלי-
קער אָרון איז געשטאַנען, האָט אים גענומען פון דאָרטן
און מיט גרויס פאַראַד — מיט געזאַנג, מוזיק און טענץ —
אַריבערגעפירט אין ירושלים און אַריינגעשטעלט
אים אין אַ שײן געצעלט.

אין אַ ביסל צײט אַרום האָט דוד גערופן צו זיך
זײן גבאי נתן (נאָסאָן) און אים געזאַגט: „זע, אָט
וואוין איך אין אַ פלאַץ, אין אַ הויז פון צעדערהאַלץ, און
דער הײליקער אָרון איז אין אַ געצעלט. זאָל איך אויך
פאַר אים אויפבויען אַ הויז?“

האָט אים דער גבאי נתן געענטפערט: „די

גאנצע צייט, זינט די בני-ישראל זינגען ארויס פון מצרים, געפינט זיך דער הייליקער ארון אין א גע-
 צעלט, ניט אין א היין. און דערצו פאסט ניט פאר דיר צו
 בויען א היין פאר דעם הייליקן ארון; דו האסט גע-
 פירט גרויסע מלחמות און פארגאסן א סך בלומ.
 דיין זון, וואס וועט זיצן רואיק אויף דיין טראץ נאך דיר, ער
 וועט אויפבויען א שטענדיקע וואוינונג פאר דעם הייליקן
 ארון פון יאהאווען.

באפעסטיקט—fortified. באשלאסן—decided. נביא—prophet.
 צעדערהאלץ—cedarwood. פאסט ניט—is not fitting.

דוד און בת-שבע.

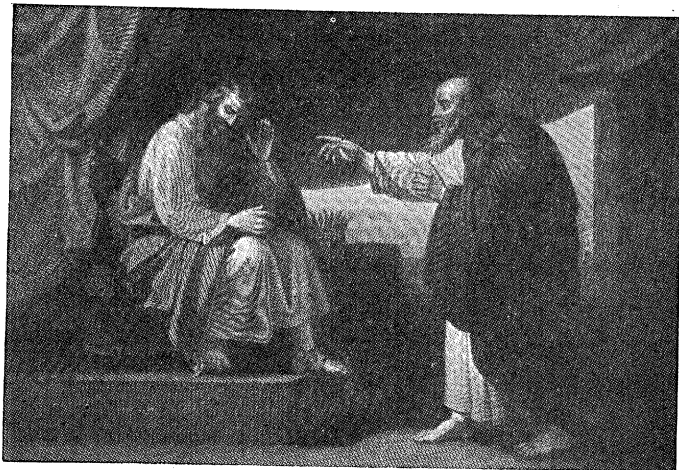
אוינמאל האט דוד שפאצירט אויפן דאך פון זיין
 פאלאץ. האט ער אויפן דאך פון א צווייט היין דערזען א
 פרוי. זי איז געווען זייער א שיינע. האט זי דוד ליב
 באקומען.

האט דוד אויסגעפונען, אז זי הייסט בת-שבע
 (באסשעווא) און אז זי האט א מאן.

אין יענער צייט האט דוד געפירט א מלחמה.
 האט ער גערופן צו זיך בת-שבע א מאן, וואס איז
 געווען אן אפיצער אין דער ארמיי, און געגעבן אים א בריוו
 אפצוטראגן צום הויפט-גענעראל אויף דעם שלאכט-
 פעלד. אין דעם דאזיקן בריוו האט דוד געשריבן צו
 זיין הויפט-גענעראל אזוי: „ווען דער טרעגער פונם
 בריוו וועט קומען צו דיר, שטעל אים אוועק אין א גע-
 פערלעכן פלאץ, און זאל ער דערהרגעט ווערן.“
 האט דער הויפט-גענעראל אזוי געטאן, און בת-
 שבע אים מאן איז דערהרגעט געווארן.

דעמאלט האט דוד געשיקט נאך בת-שבע
 און זי גענומען פאר א ווייב.

איז צו דודן געקומען נתן דער נביא און אים
 געזאגט: „קעניג, איך וויל, דו זאלסט משפטן. אין א
 שטאט זיינען געווען צוויי מענטשן: איינער א רייכער
 און דער אנדערער אן ארימער. דער רייכער האט געהאט
 א סך שאף און רינדער, און דער ארימאן האט געהאט
 בלויז איין קליין שעפעלע. ער האט עס געהאדעוועט
 צוזאמען מיט זיינע קינדער, פלעגט אים געבן עסן פון זיין
 ברויט און טרינקען פון זיין גלאז.

נתן שטרעפט דודן.

„איז איינמאל צום רייכן מאן געקומען א גאסט. האט
 ער ניט געוואלט נעמען פון זיינע שעפסן צוצוגרייטן א
 מאלצייט פארן גאסט, האט ער מיט גוואלד צוגענומען
 ביים ארימאן דאס איינציקע שעפסעלע, געקוילעט עס
 און צוגעגרייט פארן גאסט.“

ווי דוד האט דאס דערהערט, איז ער געוואָרן אין
 כעס און האט אויסגערופן: „איך שווער, אז דער וואָס
 האט דאָס געטאָן, איז ווערט, מיזאָל אים טויטן“.
 האט נתן געזאָגט: „דו, קעניג, ביסט דאָס דער מאַן.
 זע, דו ביסט געוואָרן קעניג איבער גאַנץ ישראל. דו
 האָסט זיך גענומען ווייבער, וויפיל דו האָסט געוואָלט.
 און בת-שבעס מאַן האט געהאַט איין ווייב. האָסטו
 אים דערדרגעט אויף מלחמה, און זיין ווייב
 האָסטו צוגענומען זיך“.

האט דוד געזאָגט: „יא, איך האָב געזינדיקט“.
 און נתן האט געזאָגט דודן: „פאַר דיין זינה
 וועט קומען אַן אומגליק אויף דיין הויז“.

אין אַ ביסל צייט אַרום האט בת-שבע געבוירן
 דודן אַ יונגל. איז דער יונגל קראַנק געוואָרן און איז
 געשטאַרבן.

און דוד האט געטרייסט בת-שבען. און אין אַ
 צייט אַרום האט זי אים געבוירן נאָך אַ יונגל. האט דוד
 אים אַ נאָמען געגעבן שלמה (שלוימע).

משפטן—to judge. צוצוגרײטן—to prepare. שאַף—sheep.
 רינדער—cattle. געהאָדעוועט—brought up. מיט גוואָלד—
 by force. געקוילעט—killed. געזינדיקט—sinned. אומגליק—
 misfortune. געטרייסט—consoled.

אַבשרומס אויפשטאַנד.

דודס עלטסטער זון, וואָס האט געוואָלט ווערן קעניג
 נאָך אים, האט געהײסן אַמנון. דער צווייטער זון זינער
 האט געהײסן אַבשרום (אוישאַלעס). אײנמאַל האט
 אַמנון באַלײדיקט אַבשרום לײבלעכע שוועסטער.

אין אבשלום אין כעס געווארן אויף אמנוינען און
האָט אים דער הרגעט.

ווען דוד האָט זיך דערוואוסט וועגן דעם, האָט ער
אויף זיך צעריסן די קליידער און געוויינט. און אבשלום
איז אנטלאָפן פון ירושלים אין אדער בניאיק לאַנד.
אַבער ביסלעכווייז האָט דוד פאָרנעסן אַן אמנוינען,
און אים האָט פארדראָסן, וואָס אבשלום איז ווייט פון
אים. האָט ער געשיקט און מ'האָט געבראַכט אבשלום
מען צוריק אין ירושלים.

צוויי יאר צייט האָט דוד נאָך נישט געוואָלט זען
אבשלום ען. נאָכדעם אַבער האָט ער אים גערופן צו
זיך און זיי האָבן זיך צעקושט.

אבשלום האָט געוואוסט, אז ער דארף ווערן קעניג
נאָך דודן. ער האָט אַבער נישט געוואָלט וואַרטן ביז דער
פאָטער וועט שטארבן, און ער האָט אָנגעהויבן גרייטן אַן
אויפשטאַנד קעגן דודן.

ער האָט זיך געמאַכט אַ רייטוואָג, און פופציק
מענטשן פלעגן לויפן פאַרויס פאַר אים. יעדן טאָג פלעגט
ער קומען צום טויער פון קעניגלעכן הויף, וואוהין מענטשן
פלעגן קומען משפטן זיך. ער פלעגט זיך נאָכפּרעגן
בני יעדן איינעם, נאָך וואָס ער איז געקומען, און ער פלעגט
יעדן איינעם געבן גערעכט. ער פלעגט יעדן איינעם באַ-
גריסן און געבן די האַנט. און אזוי אַרום האָט ער אַרויס-
גערופן ביים פאָלק ליבע צו זיך.

איינמאָל האָט אבשלום זיך צונויפגערעדט מיט
דודס קליגסטן ראַטגעבער, אַחיתופלן (אַכיסויפּעלן),
און האָט אויפגעהויבן אַן אויפשטאַנד קעגן דודן. און
דאָס פאָלק האָט אָנגעהויבן צושטיין צו אים.

ווען דוד האָט זיך דערוואוסט וועגן דעם, האָט ער

גענומען זיין הייזגעזינד און די קליינע ארמיי, וואָס ער האָט
געהאַט אין ירושלים און איז אנטלאָפן פון דאָרטן.

און אַבשלום איז געקומען און פארנומען ירוש-
לים און זיין פּאַטערס טראָן.

פאַרן אנטלויפן האָט דוד געזאָגט צו אַ צווייטן
ראַטגעבער זינעם חושי (כושא׳): „פאַרבלייב דאָ
אין ירושלים און זע צעשטער אַחיתוףלם
עצה“.

ווען אַבשלום איז געקומען אין ירושלים, איז
חושי געקומען צו אים און אויסגעדריקט אים זיין גע-
טריישאָפט.

אין אַ קורצער צייט אַרום האָט אַחיתוףל געזאָגט
צו אַבשלום ען: „לאַז מיר נעמען אַ צוועלף טויזנט
מאַן, און איך וועל גאַנצן דיין פּאַטער. ער איז מיר און האָט
אַרום זיך ווייניק מענטשן, וועל איך דער הרגענען
דעם קעניג אלליין, און דאָס גאַנצע פּאַלק וועט צושטויזן צו
דיר“.

האַט אַבשלום גאַנצעם געפרעגט אַן עצה אויך
ביים צווייטן ראַטגעבער חושי. האָט יענער אים גע-
זאָגט: „דאָס מאָל איז אַחיתוףלם עצה ניט קיין
גוטע. דו קענסט דאָך דיין פּאַטער: ער איז ווי אַ לייב.
מיט אַ קליינער ארמיי וועסטו אים ניט בייקומען. קלייב
צונויף דאָס גאַנצע פּאַלק; און דעמאָלט וועסטו אַרויס-
טרעטן קעגן דיין פּאַטער און אים אויף זיכער צעשלאָגן“.
איז אַבשלום ען בעסער געפעלן געוואָרן חושיס
עצה. ווען אַחיתוףל האָט דערזען, אז מ׳האַט אים
ניט געפּאַנגט, איז ער אוועק צו זיך אהיים און האָט זיך
דאָס לעבן גענומען. און חושי האָט דורך געהיימע
מענטשן געלאָזט וויסן דודן, וואָס אַבשלום גרייט
זיך צו מאַן.

הָאֵם דֹּד צוֹנוּפִגֶענוּמען די אַלע מענטשן, וואָס זײַנען געווען בײַ אים און באַשטימט איבער זײַ עלטסטע. און ווען אַ ב ש ל ו ם מיט זײַן אַרמײַ האָט זיך דערנעגן־ מערט, האָט דֹּד אַרויסגעשיקט אַנטקעגן אים זײַנע מענטשן. ער האָט אָבער אַנגעזאָגט אַלעמען, זײַ זאָלן זיך היטן נישט צו טײַטן אַ ב ש ל ו ם ע ן.

ווען די שלאַכט צווישן בײַדע אַרמײַען האָט זיך אָנגע־ הויבן, אין אַ וואַלד, איז אַ ב ש ל ו ם פאַרבייגעפאַרן אויף זײַן מוילאײַזל און האָט מיט זײַנע לאַנגע האַר זיך פאַר־ האַלטן אָן אַ צווייג. דער מוילאײַזל איז אַוועק, און ער איז געבליבן הענגען. האָבן דאָס דערזען דֹּד ם מענטשן, און עס איבערגעגעבן זײַן הויפּט־קריגסמאַן, יו אַ ב ן (יויאָו). האָט יו אַ ב דער הרגעט אַ ב ש ל ו ם ע ן. נאָכדעם האָט יו אַ ב געבלאָזן אין שופּר אַלס צײַכן, אז די מלחמה האָט זיך פאַרענדיקט.

ווען דוד האָט דערהערט, אז מ'האָט דער הרגעט אַ ב ש ל ו ם ע ן, איז ער זײַער בײַז געווען, איז אַוועק צו זיך אין צימער און האָט שטאַרק געטרויערט. אָבער יו אַ ב האָט אים געזאָגט:

„דו האָסט הײַנט באַלײַדיקט דיײַנע דינער און פּרײַנט. דו האָסט קענטיק לײַב דיײַנע פּײַנט און האָסט פּײַנט דיײַנע פּרײַנט. אויב דו וועסט נישט אַרויס צום פּאַלק, וועלן אַלע דײַך פאַרלאָזן, און דו וועסט בלייבן אַלײַן.“
איז דֹּד אַרויס צום פּאַלק, און דאָס פּאַלק האָט אים באַגריסט.

- לייבלעכע—of the same father and mother. באַלײַדיקט—
- insulted. אויפשטאַנד—revolt, uprising. באַגריסן—to greet.
- געטריישאַפט—faithfulness. צעשמער—destroy. בייקומען—
- to conquer. צונויפרעדן זיך—to come to an agreement.
- warned—קענטיק—it seems. געהײַמע—secret.

דוד ווערט צוריק קעניג איבער ישראל.

ווען דער אויפשטאנד פון אבשלום מ'ען איז דורכ-
געפאלן, זיינען געקומען די עלטסטע פון דעם שבט
יהודה און צוריק באשטימט דודן פאר זייער קעניג.
זיינען די עלטסטע פון די אנדערע צען שבטים גע-
ווארן אין כעס, פארוואס מ'האט אויף זיי ניט געווארט.
האבן זיי זיך באליידיקט און זיינען אוועק, און איינער פון
זיי האט אפילו פרובירט מאכן א נייעם אויפשטאנד
קעגן דודן.

האט דוד געשיקט זיינע מענטשן, און זיי האבן נאך-
געיאגט די וואס זיינען אויפגעשטאנען קעגן אים, און האבן
זיי צעשלאגן.

דעמאלט איז דוד געקומען קיין ירושלים און
איז דארטן ווידער געווארן קעניג.

דוד האט צעשלאגן די אלע פעלקער, וואס ארום דעם
ידישן לאנד, און זיי האבן מורא געהאט פאר אים און
פאר די בני ישראל. דוד האט איינגעשטעלט אן
ארדענונג אין לאנד און האט געמאכט דאס פאלק
זייער ערלעך.

דוד האט ניט נאך זייער גוט געשפילט אויף
דער הארפע, נאך ער האט אויך געזונגען זייער פינע
לידער. בני יודן איז דער נאמען פון דודן דעריבער
פארבליבן, ווי פון דעם גרעסטן און בעסטן יידישן קעניג.
דוד איז געווען קעניג פערציק יאר.

פאר זיין טויט האט דוד באשטימט זיין זון פון בת-
שבע, שלמה, פאר קעניג נאך זיך. ער איז גע-
שטארבן אין ירושלים, ווען ער איז אלט געווען זי-
בעציק יאר.

פרובירט—tried. איינגעשטעלט אַרדענונג—made order.

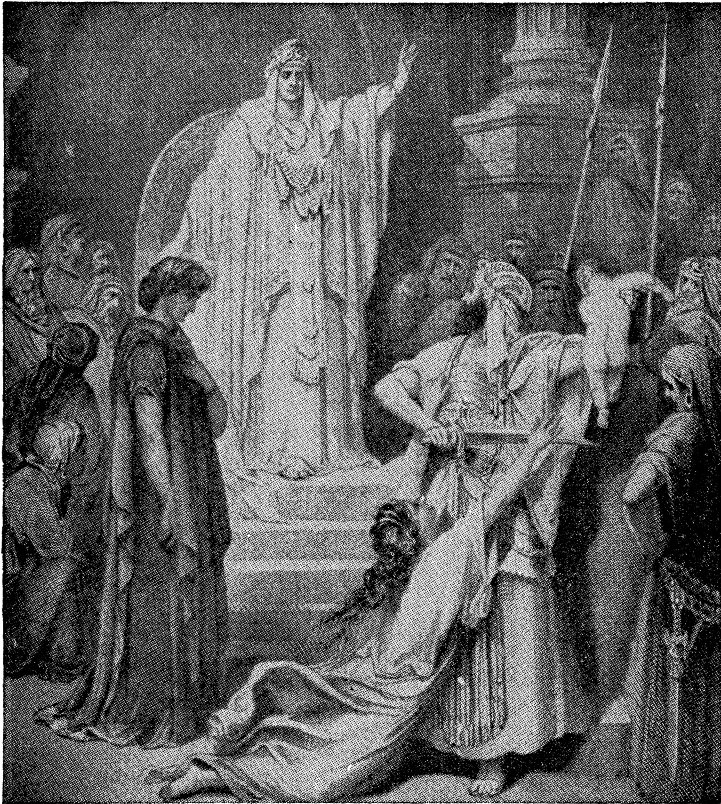
פּראָגעט :

ווער האָבן די ערשטע געמאַכט דודן פאר קעניג?
וואו איז געווען דוד'ס ערשטע הויפטשטאָט?
ווי אזוי איז דוד געוואָרן דער קעניג איבער אלע יידן?
וועלכע שטאָט האָט דוד געמאַכט פאר זיין נייער הויפט-
שטאָט?
וואָס האָט דוד געבראַכט קיין ירושלים, כדי צו
מאַכן די שטאָט פאר אַ היליקער בני די יידן?
פאַרוואָס האָט נתן געוויסן דודן בויען אַ מעמפל
פארן היליקן אַרון?
וואָס איז געווען דער משל, וואָס נתן דער נביא האָט
דערציילט דודן, ווען יענער האָט גענומען צו זיך בת-שבע?
ווי איז דוד באַשטראָפּט געוואָרן פאר דער שלעכטער זאך,
וואָס ער האָט געטאָן צו בת-שבע מאַן?
פאַרוואָס האָט אַבשלום אויפגעהויבן אַן אויפשטאַנד קעגן
דודן?
וואָס איז געווען דער סוף פון אַבשלום'ס אויפשטאַנד?
פאַרוואָס זיינען די עלטסטע פון די צען שבטים פון
ישראל געוואָרן בניי אויף דודן?
וועמען האָט דוד באַשטימט פאר קעניג נאָך זיך?

שלמה דער קלוגער קעניג.

ווען שלמה איז געוואָרן קעניג, האָט ער געוואַרט,
ביז דוד איז געשטאַרבן, און דעמאָלט האָט ער באַ-
שטראָפּט אלע די, וואָס זיינען געווען די פיינט פון זיין
פאָטער און זיינע אייגענע פיינט. און ער איז געזעסן
פעסט אויף זיין פאָטערס קעניגלעכן שטול.
שלמה איז געווען זייער אַ קלוגער. ער האָט זיך
פאַרשטאַנען אויף מענטשן, אויף תיבת און אַפילו

אויף פלאנצן. און ער האט זייער קלוג געמאשפט דאס
פאלק.

שלמהס משפט.

אינמאל זיינען צו שלמהן געקומען משפטן
זיך צוויי פרויען. איינע פון זיי האט דערציילט: „מיר
ביידע וואוינען אין איין הויז. האב איך געבוירן א קינד, און

איז א פאר טעג ארום האָט זי אויך געבוירן א קינד. ביי-
נאכט האָט אָט די פרוי קענטיק צוגעדריקט איר קינד און
ער איז געשטאַרבן. איז זי שטילערהײַט צוגעקומען צו
מיר, ווען איך בין געשלאָפן, צוגענומען בני מיר מיין קינד
און אוועקגעלאָנגט לעבן מיר איר טויט קינד.

איז דער פרי בין איך אויפגעשטאנען און געוואָלט אַג-
זויגן מיין קינד, ערשט עס איז טויט. האָב איך זיך צוגע-
קוקט צו אים און דערקענט, אז דאָס איז נישט מיין קינד."
האָט די צווייטע פרוי געזאָגט: מיין קינד איז דאָס
לעבעדיקע און אירס איז דאָס טויטע."

און די ערשטע פרוי האָט געזאָגט: „ניין, דיין קינד
איז דאָס טויטע און מינים איז דאָס לעבעדיקע."

האָבן זיי זיך געקריגט פארן קעניג.

האָט ש ל מ ה געזאָגט: „ברענגט אַ שווערד".
האָט מען געבראַכט.

האָט ש ל מ ה געזאָגט: „יעדע פון די פרויען זאָגט,
אז דאָס לעבעדיקע קינד איז אירס. זאָל מען דערפאַר צע-
שניידן דאָס לעבעדיקע קינד אויף דער העלפט, און געבן
אײַן העלפט אײַן פרוי און די צווייטע העלפט דער צוויי-
טער."

האָט די פרוי, וועמעס קינד עס איז טאַקע געווען דאָס
לעבעדיקע, ר ח מ נ ו ת געקראָגן אויפן קינד און אויס-
גערופן: „איך בעט דײַך, קעניג, גיב איר אוועק דאָס
לעבעדיקע קינד, אָבער טײַט עס נישט!"

און די אנדער פרוי האָט געזאָגט: „נישט מיר, נישט דיר,
צעשניידט!"

האָט דער קעניג געזאָגט: „טײַט נישט דאָס קינד!
נישט עס אָפּ צו אָט דער פרוי, וואָס האָט אויף אים
ר ח מ נ ו ת געהאַט; זי איז זײַן מוטער."

ווען דאס פאלק האט געהערט וועגן אט דעם מ ש פ ט
ש ל מ ה ס, האבן זיי געווען, ווי קלוג ער איז, און זיי האבן
פאר אים אפשיי באקומען.

פעסט—firmly. צוגעדריקט—pressed. זיך אויפגעהויבן—rose.
רחמנות געקראגן—took pity. אפשיי—respect.

שלמה בויט דעם טעמפל.

ד ו ד איז געווען א פאסטוד; און פון א פאסטוד האט
ער זיך אויפגעהויבן צו ווערן קעניג. האט ער דערפאר
געלעבט איינפאך. דאך האט ער אויסגעבויט פאר זיך
א גרויסן שווינעם פאלאץ.

ש ל מ ה אבער האט זיך שוין אויפגעהאדעוועט אין
קעניגלעכן הויף; דערפאר האט ער געוואלט מאכן זיין
לעבן פול מיט לוקסוס און מיט גלאנץ. ער האט דעריבער
באשלאסן צו בויען פאר זיך א פראכטפולן פאלאץ, און
אויך אויפבויען א שווינעם טעמפל פאר דעם א ר ו ן פון
יאהאווען.

האט ש ל מ ה געשלאסן אן אפמאך מיט דעם קעניג
פון צויר, וואס אין צ פ ו ן פון יידישן לאנד. דארטן, אין
צויר, זיינען אויף די בערג געוואקסן גרויסע צעדערבוי-
מער. און אין דער שטאט צויר זיינען געווען גוטע בע ל -
מ ל א כ ו ת (באלמעלאכעס), וואס האבן געקאנט ארבעטן
אויף האלץ, אויף שטיין און אויף גאלד.

האט ש ל מ ה געגעבן דעם קעניג פון צויר א ס ך
ברויט און אויל, און יענער האט דערפאר געדארפט געבן
ש ל מ ה ן צעדערבוימער און מענטשן, וואס קאנען גוט
בויען.

האט דער קעניג פון צויר צוגעשיקט ש ל מ ה ן בוי-

מאטעריאלן און בעל יי מלאכות, און יענע האבן
אנגעהויבן בויען דעם פאלאץ פארן קעניג און דאס הויז
פארן הייליקן ארון.

און שלמה האט גענומען צענדליקער טויזנטער פון
זיין פאלק, געשיקט זיי אין די בערג און געהויסן זיי האבן
שטוינער און ברענגען קיין ירושלים.

ער האט אויך ארויפגעלייגט הויכע אפצאלן אויפן
גאנצן פאלק, כדי ער זאל האבן מיט וואס אויפצוהאלטן
זיין הויז און מיט וואס צו צאלן די ארבעטער און וואס צו
שיקן צום קעניג פון צויר.

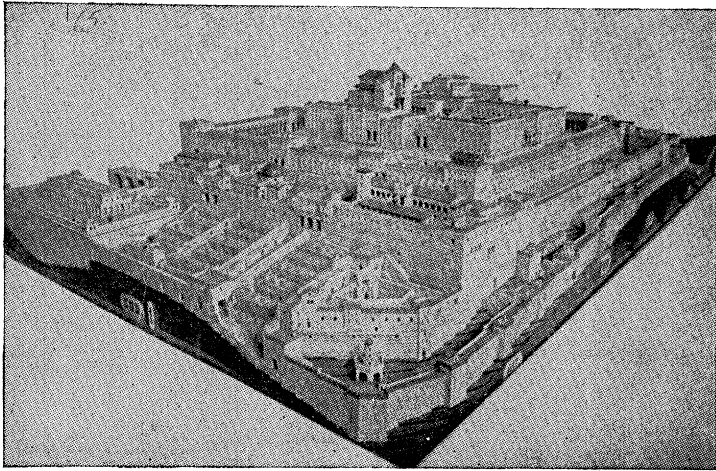
זיבן יאר האט געדויערט אויפצובויען דעם טעמפל,
אדער דאס הייליקע הויז פאר דעם ארון פון יאהאווען,
און פערצן יאר האט געדויערט אויפצובויען דעם פאלאץ
פארן קעניג.

דעם טעמפל האט מען געבויט פון גרויסע געהאקטע
שטוינער, און אינווייניק האט מען די ווענט אויסגעלייגט
מיט האלץ און אויסגעפוצט מיט גאלד. אין דעם גרויסן
טעמפל האט מען געמאכט איין פינצטער צימער, און
אחיז האט מען אריינגעשמעלט דעם ארון. און אט דאס
צימער האבן אלע אין ישראל אנגעהויבן צו האלטן
פאר דעם הייליקסטן פלאץ, ווייל זיי האבן געטראכט:
"אט דא, אין דעם צימער, וואוינט יאהאווע".

שלמה האט זיך אויך געמאכט א שטוב פון העל-
פאנדבויזן און אים באדעקט מיט גאלד און אויסגעזעצט
מיט טייערע שטוינער.

האבן די קעניגן פון די נאענטע און ווייטע לענדער

ארום דערהערט וועגן ש ל מ ה ס קלוגשאפט און וועגן
 זיין רייכקייט; זיינען זיי געקומען צו אים אפגעבן אים
 כבוד און הערן זיין חכמה.

דער בית-המקדש.

אוינפאך—plainly. לוקסוס—luxury. גלאַנץ—splendor.
 פראכטפול—magnificent. אפמאך—treaty. בעל-מלאכות—artisans.
 בוי-מאטעריאלן—building materials. אפגעבן כבוד—to honor.
 אפצאלן—taxes. העלפאנדבויין—ebony. חכמה—wisdom.

די מלוכה ווערט צעשפאלטן.

ש ל מ ה האט געקייניגט איבער י ש ר א ל פערציק
 יאר. די מערסטע יארן פון זיין קייניגן איז געווען רואיק
 אין לאנד. אבער די לעצטע יארן איז געווארן אומרואיק.
 אייניקע פערקער, וואס דוד האט געהאט איינגענומען,
 האבן אנגעהויבן א קאמף קעגן ש ל מ ה.
 צווישן ש ל מ ה ס באאמטע איז געווען איינער זייער

א פוואיקער מענטש, מיטן נאמען יו ב ע ם (יעראוואס).
האָט אים איינמאל באַגעגנט אַ נ ב י א און געזאָגט, אַז
ער וועט נאָך ש ל מ ה ם טויט ווערן קעניג איבער אַ צאָל
ש ב ט י ם פון י ש ר א ל. ווען ש ל מ ה ם האָט זיך דער-
וואָסט וועגן דעם, האָט ער געוואָלט טייטן י ר ב ע ם.
איז י ר ב ע ם אַנטלאָפן קיין מ צ ר י ם.

באַלד ווי ש ל מ ה ם איז געשטאַרבן, איז זײַן זון
ר ח ב ע ם (רעכאוואָס), וואָס האָט געזאָלט ווערן קעניג נאָך
אים, אַוועק אין דער שטאַט ש כ ם (שכעם). דאַרטן
האָבן זיך פאַרזאַמלט די עלטסטע פון י ש ר א ל, וואָס
האָבן אים געדאַרפט דערקלערן פאַר קעניג.

צווישן די עלטסטע איז אויך געווען י ר ב ע ם, וואָס
האָט באַלד נאָך ש ל מ ה ם טויט זיך צוריקגעקערט פון
מ צ ר י ם. אין ש כ ם האָט י ר ב ע ם איז נאָמען פון
די אַנדערע עלטסטע געזאָגט צום יונגן קעניג: „מאָך
לײכטער דעם יאָך פון אַלערלײ אַפצאַלן, וואָס דיין פאַטער
ש ל מ ה ם האָט אַרויפגעלייגט אויפן פאַלק“.

האָט ר ח ב ע ם געבעטן די עלטסטע, זײ זאָלן קומען
אין דריי טעג אַרום, וועט ער זײ דעמאָלט געבן אַן ענט-
פער. דערווייל האָט ער זיך דורכגעקערט מיט זײנע
ראַטמענער. די עלטסטע ראַטמענער, וואָס זײנען נאָך
געווען בײַ ש ל מ ה ם, האָבן געראַטן דעם קעניג, ער
זאָל נאָכגעבן די פאַדערונגען פונם פאַלק. „ווען דו וועסט
זײ נאָכגעבן היינט, וועלן זײ דיר דערנאָך דינען דיין גאַנץ
לעבן“ — האָבן זײ געזאָגט. אָבער די יינגערע ראַט-
מענער האָבן געזאָגט דעם קעניג: „וועסטו זײ איינמאל
נאָכגעבן, וועלן זײ פון דיר פאַדערן אַלץ מער. רעד
שטרענג צו זײ“ — איז ר ח ב ע ם געווען בעסער געפעלן גע-
וואָרן די ע צ ה פון די יינגערע ראַטמענער.

ווען די עלטסטע פון פאלק זינגען אין דריי טעג ארום געקומען צום קעניג, האט רחבעם זיי געזאגט: „מיין פאטער האט אויף איך ארויפגעלייגט א שווערן יאך; איך וועל דעם יאך נאך מאכן שווערער. מיין פאטער האט איך געשטראפט מיט ריטער, און איך וועל איך שטראפן מיט דערנער.“

ווען די עלטסטע פון פאלק האבן דערהערט אזעלכע דויד, זינגען זיי בייז געווארן און געזאגט: „מיר ווילן מער ניט האבן צו טאן מיט דודס הויז. לאמיר גיין יעדערער צו זיך אהיים.“

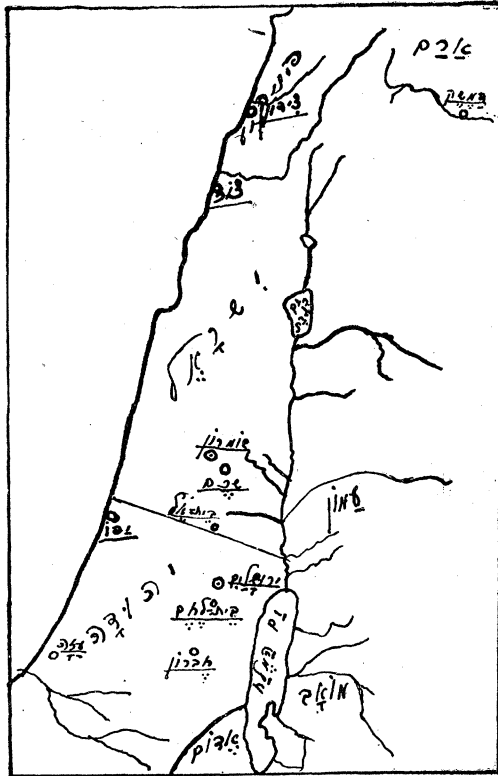
אזוי זינגען די עלטסטע פון ישראל אוועק און האבן ניט דערקלערט רחבעם פאר זייער קעניג. בלויז די עלטסטע פון שבטי יהודה האבן שפעטער אין ירושלים באשטימט רחבעם פאר קעניג. און די עלטסטע פון ישראל האבן זיך פארזאמלט און באשטימט פאר א קעניג איבער די צען שבטים אין צפון פון לאנד איינעם פון זיי, ירבעם.

רחבעם האט צוערשט געוואלט גיין מלחמה האלטן מיט ירבעם; אבער א נביא פון יהודה האט אים באגעגנט און געזאגט, אז עס וועט אים ניט העלפן. איז רחבעם געבליבן קעניג פון איין שבט, יהודה, מיט ירושלים אלס זיין הויפטשטאט. און ירבעם איז געווארן קעניג איבער די צען צפונדיקע שבטים. אזוי האט זיך דאס לאנד פון די בני ישראל צעשפאלטן אויף צוויי קעניגרייכן: יהודה אין דרום און ישראל אין צפון.

רואיק—quiet. ראטמענער—advisers. יאך—yoke. געראטן—advised. שטרענג—firmly. שטראפן—to punish.

פראגעט :

וואָס האָט שלמה באַוווּזן מיט זײַן משפּטן דאָס פּאַלק?
 וואָס האָט שלמה באַשטימט צו בויען אין ירושלים?
 וואו האָט ער גענומען געהילף און בעלי-מלאכות?
 ווי אזוי האָט שלמה באַקומען די גאַנצע שפיין, וואָס ער האָט
 געדאַרפט פאַר זײַן הויף, פאַרן קעניג פון צויר און פאַר די אַרבעטער?
 וואָס פאַר אַ פּאַדערונגען האָבן די עלטסטע פון ישראל
 געשטעלט שלמהס זון, רחבעם?
 וואָס האָט זײַן רחבעם אויף דעם געענטפערט?
 וואָס איז געווען דער רעזולטאַט פון רחבעםס ענטפער?

דאָס לאַנד כּנען נאָך דער צעטיילונג.

דאס קעניגרייך ישראל.

ירבעם ווערט קעניג פון ישראל.

ירבעם איז געווארן קעניג איבער ישראל. ער האט באפעסטיקט די שטאט שכם און זי געמאכט פאר זיין הויפטשטאט.

ירבעם האט געהאט צוגעזאגט די עלטסטע פון ישראל, אז ער וועט ארויפלייגן אויף דעם פאלק זייער קלוינע שטייערן. האט ער דעריבער געלעבט זייער אייגן פאך.

האט ירבעם געטראכט: ווען דאס פאלק וועט אויף די ימים טובים ווייטער גיין אין ירושלים אין דעם הייליקן טעמפל פון יאהאווען, וואס שלמה האט דארטן אויסגעבויט; ווען זיי וועלן זען ווי רייך און שוין עם לעבט דער קעניג פון יהודה, — וועלן זיי אים צוריק מאכן פאר זייער קעניג, און מיך וועלן זיי נאך דער-הרגען.

האט ירבעם געמאכט צוויי גאלדענע קעלבער; ער האט אויך אויסגעבויט צוויי קלוינע טעמפלען — איין נעם אינם שטעטל בית אל (בניסאוו) און דעם אנדערן אינם שטעטל דן (דאן). ער האט אין זיי אוועקגעשטעלט די גאלדענע קעלבער און געזאגט צו דעם פאלק פון ישראל:

„דאס איז אייער גאט יאהאווע, וואס האט איך ארויסגענומען פון מצרים. צו אים זאלט איר קומען ברענגען

אניערע קרבנות, און אין ירושלים דארפט איר
מער ניט גיין"

באפעסטיקט—fortified. קרבנות—sacrifices.

דער נביא ביי ירבעמען.

אוינמאל האָט ירבעם געמאַכט אַ יום-טוב
אין בית-אל, און אַ גרויסער עולם פון ישראל איז
געקומען צום יום-טוב.

ווען ירבעם איז געשטאַנען ביים מזבח און
געבראַכט אַ קרבן, איז צוגעקומען אַ נביא פון יאִ-
האָווען און האָט געזאָגט: דערפאַר וואָס איר האָט גע-
מאַכט אַ גאָלדן קאַלב און ברענגט צו אים קרבנות,
וועט אַמאָל קומען אַן אומגליק אויף דעם דאָזיקן פּלאַץ.
איז ירבעם געוואָרן אין כעס און אויפגערעגט.
ער האָט אויסגעשטרעקט זײַן האַנט און אויסגעשריען:
„כאַפט אים!“ אָבער פון גרויס אויפּרעגונג איז זײַן האַנט
שטײף געוואָרן, און ער האָט ניט געקענט מער באַוועגן
מיט איר.

האַט זיך ירבעם דערשראָקן און געזאָגט צום
נביא: „איך בעט דיר, מאַך, מיין האַנט זאָל צוריק גע-
זונט ווערן. און דו קום צו מיר אין הויז און עס און טרינק,
און איך וועל דיר נאָך געבן שײַנע מתנות.“
האַט אים דער נביא געענטפערט: „דיין האַנט

וועט צוריק געזונט ווערן ; אבער גיין צו דיר וועל איך ניט,
 און עסן בני דיר וועל איך אויך ניט".
 אי ער האט זיך אויפגעהויבן און איז אוועקגעגאנגען.

שטיף—stiff. אויפגערגט—excited. אויסגעשמרעקט—
 streched. באפעל—order.

דער נביא בני ירבעמען.

אָהאַב און אַליחו.

נאָך ירבעמען האָבן זיך אין ישראָל אָפּט געביטן קעניגן, ביז עס איז געוואָרן קעניג איינער עמרי (אַמרי).

עמרי האָט ניט געוואָלט מער וואוינען אין דער שטאָט שכם, וואו די גענעראַלן פלעגן אָפּט מאַכן אויפֿ-שטאנן קעגן דעם קעניג. האָט ער זיך אויפגעבויט אַ נייע הויפטשטאָט — שומרון.

נאָך עמרון איז געוואָרן קעניג זיין זון אַחאב. אַחאב האָט אויפגעהערט צו דינען צו יאהאָווען, דעם גאָט פון ישראָל. ער האָט חתונה געהאַט מיט איזבל (איזעוועלן), דער טאָכטער פון דעם קעניג פון פיניקיע, וואָס אין צפון פון ישראָל. און איזבל האָט אינגעפירט אין ישראָל, מיזאַל דינען איר גאָט, דעם בעל (באַל), צו וועלכן מיפּלעגט ברענגען פאַר קרבנות די ערשטגעבאַרענע קינדער. זי האָט אויך געהויסן, מיזאַל אויסהרגענען אַלע נביאים פון יאהאָווען.

דעמאָלט איז געקומען איינער אַנביא, אַליהו (אליהו). ער איז געווען זייער בייז אויף דעם קעניג און דער קעניגין דערפאַר, וואָס זיי לאָזן ניט דינען דעם גאָט פון ישראָל, יאהאָווען, און הויסן דינען צום פּרעמדן גאָט בעל. האָט ער אָנגעהויבן אַ קאַמף קעגן דעם קעניג.

אוינמאָל האָט אַליהו געזאָגט דעם קעניג: „דער פאַר וואָס דו ביסט אזוי שלעכט, וועט אַ לאַנגע צייט ניט גיין קיין רעגן אינם לאַנד.“

אין גיבן איז טאַקע געוואָרן אַ טריקעניש, וואָס האָט געדויערט גאַנצע דריי יאָר. אין לאַנד איז געוואָרן אַ הונ-

גער. איז דער קעניג געוואָרן וויער בנין אויף אַ לײַהױן;
ער האָט געמױנט, אז אַ לײַהױן איז דאָס שולדיק, וואָס עס
גױט קײן רעגן נױט. האָט ער אַרױסגעגעבן אַ באַפעל,
מױזאַל באַפן אַ לײַהױן, ווער עס וועט אים נאָר טרעפן.

אױנמאַל איז אַ חאַב אַרױסגעפאַרן אײבערן לאַנד
צו געפֿינען כאַטש אַ ביסל גראַז פאַר זײנע פֿערד. אויפן
וועג איז אים געקומען אַנטקעגן אַ לײַהױן.

ווי אַ חאַב האָט אים דערזען, האָט ער אויסגערופֿן:
„דאָס ביסטו דער, וואָס האָט אומגליקלעך געמאַכט
ישראל!“

האַט אַ לײַהױן אים געענטפֿערט: „נױן, נױט אײך האָב
אומגליקלעך געמאַכט דאָס לאַנד, נאָר דו, מיט דיײנע
שלעכטע מעשײם. דו האַסט אױסגעהרגעט
די נבֿיאים פֿון יאַהאַווען; דו לאַסט נױט דינען צום
גאָט פֿון ישראל, נאָר דו האַסט אײנגעפֿירט דאָס דינען
צום פֿרעמדן גאָט, צום בעל.“

„איצט הײַם צונויפקלײַבן דאָס פֿאַלק אויפֿן באַרג
כרמל (קארמעל), און הײַם אויך קומען אַהין די אַלע
נבֿיאים פֿון בעל. און מיר וועלן זען, ווער איז דער
ריכטיקער גאָט פֿון ישראל.“

האַט אַ חאַב אַזוי געטאַן.

מאָכן אַן אויפשטאַנד—to revolt. טריקעניש—drought.
פֿיניקיע—Phoenicia. מעשײם—deeds.

אליהו הרנעט אויס די נביאים פון בעל.

ווען דאס פאלק און די נביאים פון בעל זינען געווען אויפן בארג ברמל, האט אליהו געזאגט: „אט בין איך געבליבן איין נביא פון אלע נביאים פון יאהאווען. פון בעל זינען דא א סך לאמיר מאכן צוויי מזבחות: איך איינעם, זיי איינעם. איך וועל ברענגען א קרבן אויף מיין מזבח צו יאהאווען, און זאלן זיי ברענגען א קרבן אויף זייער מזבח צום בעל. דערנאך זאלן זיי בעטן דעם בעל, ער זאל אראפשיקן א פייער צו פארברענען זייער קרבן, און איך וועל בעטן יאהאווען, ער זאל פארברענען מינעם. און מיר וועלן זען, וועמענס גאט איז דער אמתער.“

איז דאס דעם פאלק געפעלן געווארן.

האבן די נביאים פון בעל אויפגעבויט א מזבח, ארויפגעלייגט אויף אים אן אקס און גענומען שרייען: „בעל, ענטפער אונדו, גיב אונז פייער!“ אבער קיינער האט ניט געענטפערט.

דעמאלט האט אליהו אויפגעבויט א מזבח און ארויפגעלייגט אויף אים א קרבן. דערווייל האט זיך אנגערוקט א וואלקן, און א בליץ האט אריינגעשלאגן אין אליהו'ס מזבח, און דער קרבן איז פארברענט געווארן.

האבן אלע די, וואס זינען דערביי געווען אויסגערופן: „איצט זעען מיר, אז יאהאווע איז אונדזער גאט.“ האט אליהו געזאגט צום פאלק: „כאפט די נביאים פון בעל און הרגעט זיי אויס, אזוי ווי איינער האט געטאן צו די נביאים פון יאהאווען.“

און צו א ח א ב ן האט ער געזאגט: „גנו שנעל פון
דאנען, ווייל דו זעסט דאך די בליצן און הערסט די דונערן.
באלד וועט זיין א גרויסער רעגן.“

האט א ח א ב זיך געזעצט אין זיין רייטוואגן און איז
אוועקגעפארן אין זיין פאלאץ. און דאס פאלק האט
אויסגעהרגעט אלע נביאים פון בעל.

אויפגעבויט—built. אנגערוקט א וואלקן—became cloudy.

אליהו פארשפרייט דעם גלויבן אין יאהאווען.

ווען איז בל האט זיך דערוואוסט, וואס אליהו
האט געטאן צו די נביאים פון בעל, האט זי באפוילן,
מיזאל אליהו טויטן.

האט זיך אליהו באהאלטן.

אבער אליהו האט פארדראסן, וואס ער האט אג-
גענומען אזעלכע שטרענגע מיטלען אין דעם קאמף קעגן
דעם בעל און פאר יאהאווען. ער האט פארשטאנען,
אז מ'דארף פארשפרייטן דעם גלויבן אין יאהאווען ניט
מיט שטרענגקייט, נאר מיט מילדקייט, מיט לערנען
אנדערע.

אוינמאל איז ער געשטאנען ביים היליקן בארג חורב.
ער האט געטראכט: „איך וואלט אמאל געוואלט זען יא-
האווען.“ פלוצים האט אויסגעבראכן א שטורעם-ווינט.
אבער אליהו האט אין דעם שטורעם-ווינט יאהאווען
ניט דערשפירט. נאכדעם איז פארגעקומען אן ערד-צו-
טערניש, און נאכדעם האט אויסגעבראכן א פייער. אבער
אויך אין דער ערד-ציטערניש און אין דעם פייער האט
אליהו ניט דערשפירט יאהאווען. צום סוף איז

פאר בני א שטיל-שטיל ווינטל. און אליהו האט אין
 דער שטילקייט דערשפירט יאהאווען. איז ער אוועק און
 געמאכט איינעם פון זיינע אנהענגער, אלישען, פאר

אליהו ווארפט ארויף זיין מאנטל אויף אלישען.

דעם הויפט-גביא פון יאהאווען. ער האט אויך גע-
 עפנט א שול פאר גביאם, און זיי געלערנט ווי צו
 פארשפרייטן צווישן פאלק דעם גלויבן אין יאהאווען.

שמרענג—strict. אויסגעבראכן—broke out. פארשפרייטן—
 to spread. דערשפירן—to feel. ערדציטערניש—earthquake.
 מילדקייט—mildness.

אחאב און נבות.

א ח א ב האט געהאט א פאלאץ אין דער שטאָט
י ז ר ע א ל (יזרעעל). בני דעם פאלאץ איז געווען א ווייב
נאָרטן, וואָס האָט באַלאַנגט צו איינעם מיטן נאָמען
נ ב ו ת (נאָוועס).

האָט א ח א ב גערופן נ ב ו ת און אים געזאָגט:
„פאַרקויף מיר דיין וויינגאַרטן, ווייל ער איז גלייך לעבן
מיין פאלאץ“.

האָט אים נ ב ו ת געענטפערט: „איך קאָן דיר דעם
וויינגאַרטן ניט פאַרקויפן. איך האָב אים באַקומען
ב י ר ו ש ה פון מיין פאָטער, און איך וויל אים איבערלאָזן
ב י ר ו ש ה צו מינע קינדער“.

האָט דאָס שטאַרק פאַרדראָסן א ח א ב, און ער איז
אומגעגאַנגען אן אומעטיקער.

האָט אים א י ז ב געפרעגט, פאַרוואָס ער איז
אומעטיק און עסט ניט. האָט איר א ח א ב דערצוילט
די מעשה.

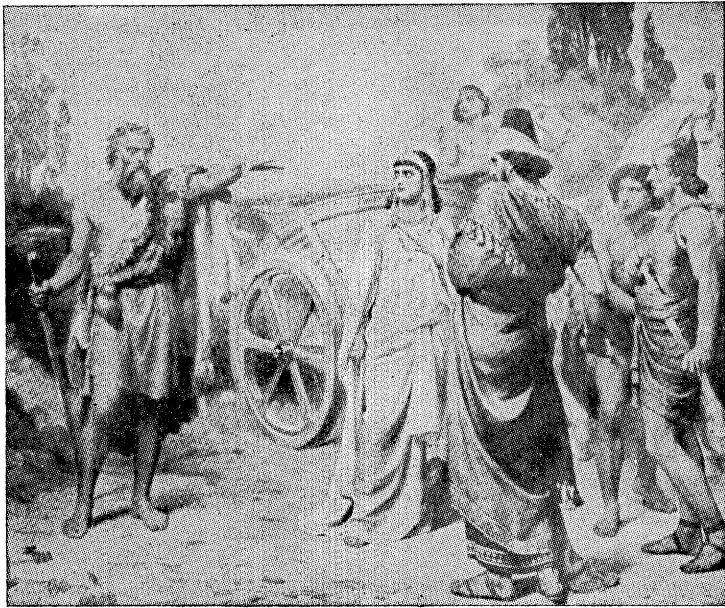
האָט אים א י ז ב געזאָגט: „גוי, עס און טרינק.
איך וועל דיר געבן דעם וויינגאַרטן“.

האָט א י ז ב אָנגעשריבן אַ בריוו צו די עלטסטע
פון י ז ר ע א ל און זיי געזאָגט: „דינט צוויי פאלשע
עדות, וואָס זאָלן זאָגן, און זיי האָבן געהערט, ווי נ ב ו ת
האָט געזידלט דעם קעניג. און איר וועט דערפאַר נ ב ו ת און
פאַרשטיינען. און אלץ, וואָס ער פאַרמאָגט, וועט אריבער
צום קעניג“.

האָבן די עלטסטע פון דער שטאָט י ז ר ע א ל אזוי
געטאָן און האָבן פאַרוואָרפן נ ב ו ת און מיט שטיינער.

דעמאלט האָט אַיזבל געזאָגט אַחאַבן: „איצט קענסטו גיין און נעמען אומזיסט דעם ווינגאַרטן, וואָס ער האָט דיר גיט געוואָלט געבן פאַר געלט“.

אַיזאַב געגאַנגען איבערנעמען דעם ווינגאַרטן. ווען ער איז אַריין אין ווינגאַרטן, האָט ער דאַרטן געטראָפן אַליהו. און דער נביא האָט געזאָגט צום קעניג: „דו האָסט אים דער הַר געט, און איצט ווילסטו אים נאָך ירשענען. עס וועלן דעריבער הינט לעקן דיין

אליהו און אַחאַב בני נבותן אין ווינגאַרטן.

בלוט אין דעם זעלבן פּלאַץ, וואו זיי האָבן געלעקט דאָס בלוט פון נבותן“.

הָאֵט אִים אַ ח א ב ג עזאָגט : „רו, פֿינט מינער,
האַט מיך שוין ווידער געטראָפֿן!“

הָאֵט אִים אַ ל י הו אויפֿ דעם געענטפערט : „יא, אַיך
האַב דיך ווידער געטראָפֿן, וויל דו טוט אַלדאָס שלעכטס.
און דעריבער וועט אַיך דיין גאַנץ הויזגעזינד אויסגע-
הרגעט ווערן, און אַ י ז ב ל ו וועלן אויפֿעסן הינט.“

ווען אַ ת א ב האָט דאָס דערהערט, האָט ער צעריסן
אויפֿ זיך די קלײדער. אָבער ער האָט ניט אויפֿגעהערט צו
טאָן שלעכטס, ווי ביז דעמאָלט.

אַין אַ קורצער צײַט אַרום האָט אַ ח א ב אָנגעהויבן אַ
מ ל ח מ ה מיט אַרם (אַרעם), אַ לאַנד, וואָס איז אַיך
געווען אין צפֿון פֿון י ש ר א ל. און אַזוינער פֿון די
רײַטער פֿון אַרם האָט אַ צי געטאָן זײַן בויגן און אויס-
געשאָסן. האָט די פֿייל געטראָפֿן אַ ח א ב ו.

הָאֵט אַ ח א ב געהײסן דעם טרײַבער פֿון זײַן רײַט-
וואָגן, ער זאָל אים אוועקפֿירן פֿון שלאַכטפֿעלד, וויל ער
איז פֿאַרוואַנדעט. האָט מען אוועקגעפֿירט אַ ח א ב ו
אַין נבֿות עס וויינגאַרטן, וואָס איז געווען דערבײַ. און
אַין אַונט איז אַ ח א ב געשטאַרבן.

און ווען מ'האַט אויסגעוואָשן אַ ח א ב ס רײַטוואָגן,
האַבן הינט געלעקט אַ ח א ב ס בלוט דאַרט, וואו הינט
האַבן אַמאָל געלעקט נבֿות עס בלוט, ווען מ'האַט אים
פֿאַרשטײַנט.

באַקומען כירושה—inherited. געוידלט—cursed. פֿאַרשטײַנען—
to kill by trowing stones. ירשנען—to inherit. לעקן—
to lick. טרעפֿן—to get.

אליהו פארשווינדט.

אינמאל איז אליהו געגאנגען מיט אלישען.
האט אליהו געזאגט אלישען: „דו קאנסט בלייבן
דא, און איך וועל גיין ווייטער.“

האט אלישע געענטפערט: „איך וועל דיך ניש
פארלאזן.“ און זיי זינען געגאנגען ווייטער צוזאמען.

איפן וועג זינען זיי געקומען אנטקעגן יונגע נביאים.
זאגן זיי צו אלישען: „איז דאס אמת, אז אונדזער
האר גייט פון אונדז הינט אוועק?“

האט אלישע זיי געענטפערט: „דאס איז אמת,
אבער רעדט ניש וועגן דעם.“

ווען אליהו איז געקומען צום ירדן, האט ער
ווידער פרובירט בעטן אלישען פארבלייבן; אבער
יענער האט ניש געוואלט. זינען זיי ביידע אריבער דעם
ירדן.

פלוצלונג האט זיך אויפגעהויבן א שטורעם-ווינט;
ער האט ארויס געטאן אליהו און האט אים ערגעץ
פארטראגן. אלישע האט דאס געזען און האט גע-
שריען: „פאטער, פאטער! פירער פון ישראל!“
אבער באלד איז אליהו פארשוואונדן.

האט אלישע צעריסן אויף זיך די קליידער און האט
זיך אומגעקערט צו די יונגע נביאים. אויפן וועג האט
ער געפונען אליהו'ס מאנטל. האט ער אים גענומען
און איז אריבער דעם ירדן.

ווען ער איז געקומען צו די יונגע נביאים, האט
ער זיי דערציילט, אז אליהו איז פארטראגן געווארן

פון א ווינט. האָבן זיי געזאָגט: „מיר וועלן גיין און אויפֿ-
זוכן אים.“

זינען זיי אריבער דעם ירדן און געזוכט אַליהוּן
גאַנצע דריי טעג, אָבער זיי האָבן אים נישט געפונען.

האַר—lord. פּרוּבירט—tried. אַריס געטאַן—caught, lifted up.
פאַרטראָגן—carried away. פאַרשוואַנדן—disappeared.

פּראָג ט :

וואו ליגט יהודה און וואו ישראל?
וועמען האָבן די עלטסטע פון די צען שבטים אין צפון
פון לאַנד געמאַכט פאַר זייער קעניג?

וועלכע שטאַט איז געוואָרן די הויפטשטאַט פון ישראל?
וואָס האָט ירבעם געטאַן, אַז די איינוואוינער פון ישראל
זאָלן נישט גיין אין ירושלים אויף די ימים-טובים?
פאַרוואָס האָט עמרי זיך אויפגעבויט אַ נייע הויפטשטאַט?
ווער איז געווען איזבל?

ווי איז זי זיך באַגאַנגען מיט די, וואָס האָבן געדינט יאַהאָוען?
ווער האָט זיך דעמאַלט אַנגענומען פאַר די אָנהענגער פון יאַהאָ-
ווען?

ווי האָט אַליהו געפירט דעם קאַמף קעגן דעם בעל?
פאַרוואָס האָט נבות נישט געוואָלט געבן אַחאַבן זיין
וויינגאַרטן?

ווי האָט איזבל געקראָגן נבות'ס וויינגאַרטן פאַר
אַחאַבן?

ווי האָט אַליהו באַגעגנט אַחאַבן, ווען יענער איז גע-
קומען איבערנעמען נבות'ס וויינגאַרטן? וואָס האָט ער דערבוי
געזאָגט?

וואָס האָט אַליהו געטאַן צו פאַרשפּרייטן צווישן פּאַלק דעם
גלויבן אין יאַהאָוען?

וועמען האָט ער באַשטימט פאַר אַ הויפט-נביא נאָך אים?

יהואם אויפשטאנד.

נאך אהאבן איז קעניג פון ישראל געווארן זיין זון יהורם (יעהוראם). ער איז געגאנגען אין די וועגן פון זיין פאטער און האט געטאן אלדאס שלעכטס.

און אל ישע האט געוואוסט, אז איינער פון יהורם גענעראלן, יהוא (יעיהו), איז א גרויסער אנהענגער פון יאהאוען. האט ער באשלאסן פאדערן פון יהוא, ער זאל מאכן אן אויפשטאנד קעגן יהורם ען.

האט אל ישע איינמאל גערופן צו זיך א יונגן נביא און אים געזאגט: „נעם א קריגעלע מיט בוימל, גיין אין דעם פלאץ, וואו יהוא געפינט זיך, רופ אים דארט ארויס פון צווישן די אנדערע גענעראלן, ברענג אים אריין אין א באזונדער צימער און זאלב אים דארטן מיטן בוימל פאר א קעניג פון ישראל. דערנאך אנטלויף פון דארטן.“

איז דער יונגער נביא געגאנגען און האט געטראפן יהוא, ווי ער זיצט, צווישן די אנדערע קריגסהארן. זאגט ער: „גענעראל, איך דארף דיר עפעס זאגן!“

פרעגט יהוא: „וועמען פון אונדו דארפסטו?“

זאגט דער נביא: „טאקע דורך!“

איז יהוא אויפגעשטאנען, און זיי זיינען אריין אין

חיות.

האט דער נביא ארויפגעגאסן יהואן דאס בוימל אויפן קאפ און געזאגט: „דערמיט ווערסטו געזאלבט פאר קעניג פון ישראל. און דו זאלסט אויסטראגן די גאנצע משפחה פון אהאבן צוליב דעם בלוט, וואס ער און איזבבל האבן פארגאסן.“

אפגערעדט, געעפנט די טיר און אנטלאפן.

ווען יהוא איז ארויס צו די אנדערע גענעראלן, האבן

זי אים געפרעגט: „עפעס נייעס, יהוא?"
האָט זי יהוא געזאָגט: „איר ווײַסט דאָך: אַ
משוגענער רעדט משוגענע רײד.“
אַבער ווען די גענעראַלן זײַנען באַשטאַנען, ער זאָל זי
דערציילן, וואָס דער נביא האָט אים געזאָגט, האָט ער
זי דערציילט: „ער האָט מיך געזאָלנט פאַר קעניג פון
ישראל.“

זײַנען די אַלע קריגס־האַרן אויפגעשטאַנען, אויסגעטאָן
זייערע מאַנטלען, אַרויפגעלייגט זי אײַנעם אויפן אַנדערן,
אַרויפגעזעצט אויף דעם יהוא און אויסגערופן: „זאָל
לעבן יהוא דער קעניג!“

האָט יהוא געמאַכט אַ בונט קעגן יהורם ען,
דעם קעניג פון ישראל, און האָט אים דערהרגעט.
דערנאָך האָט ער אויסגעהרגעט די גאַנצע
משפּחה פון אַחאַבן. און איז בלויז האָט מען
אויך דערהרגעט, און הינט האָבן זי צעריסן.

נאָכדעם האָט יהוא אויסגעהרגעט אַלע
נביאים און כוהנים פונם בעל, ווי אויך אַלע די,
וואָס האָבן געדינט צום בעל. און ער האָט אײַנגעפירט,
מיזאָל אין גאַנץ ישראל דינען בלויז יאַהאווען, דעם
גאָט פון ישראל.

זאָלכן—to anoint. באַשטאַנען—insisted. בונט—revolt.
משוגענער—insane. אויסראַטן—to exterminate. צעריסן—
tore apart.

ירבעם דער צווייטער.

יהואס אײַניקל, ירבעם דער צווייטער, איז גע-
ווען אײַנער פון די שטאַרקסטע קעניגן פון ישראל.

האט צעשלאגן ארם און אפגענומען בני זיי די שטעט, וואס זיי האבן אמאל געהאט צוגענומען בני ישראל. אין זיין צייט זיינען די האנדלס-וועגן צווישן די צוויי גרויסע לענדער, אשור און מצרים דורכגעגאנגען דורך ישראל. א סך אינוואוינער פון ישראל האבן אנגעהויבן צו האנדלען און זיינען רייך געווארן. זיי האבן זיך געבויט גרויסע רייכע הויזער; האבן זיך אנגע- מאן אין פינע קליידער און האבן געטרונקען די בעסטע וויינען.

און דער קעניג פון ישראל האט ארויפגעלייגט אויף דעם פשוטן פאלק, אויף די פויערים, שווערע שטייערן און געצאלט הויכע געהאלטן צו זיינע באאמטע, זיי זאלן אויך קאנען לעבן רייך.

די ארימע פויערים פלעגן אפטמאל דארפן לייען געלט בני די רייכע לייט, כדי צו האבן מיט וואס צו באצאלן די שטייערן. און ווען זיי האבן נישט געהאט קיין געלט אומ- צוקערן אין צייט, פלעגט מען בני זיי אפנעמען די פעל- דער און אמאל אפילו צונעמען זייערע זין פאר קנעכט און זייערע טעכטער פאר דינסטן.

האנדלס-וועגן—trade routes. אינוואוינער—inhabitants.
פשוט—plain, humble.

עמום.

אין יענער צייט האט אין דעם צווייטן יידישן לאנד, אין יהודה, געלעבט א נביא. זיין נאמען איז געווען עמום (אמיום). ער איז געווען א פאסטוד. ער האט גע- גלויבט, אז יאהאווע איז דער איינציקער גאט אויף דער וועלט, און אז ער, יאהאווע, קען נישט פארליידן קיין אומ- רעכט.

ע מו ס האָט געהערט, און די פויערס אין ישר א ל
לעבט זיך שלעכט. איז ער אריבערגעגאנגען אין
י ש ר א ל, וויל ער האָט געוואָלט זען מיט די אינגענע
אויגן, צי דאָס איז אמת. האָט ער געזען, און די פויערס
לעבן דאָרטן טאקע זייער אַרם, און די רייכע הענדלעך
לעבן אין לוקסוס, עסן און טרינקען.

האָט דאָס ע מו ס פאַרדראָסן. ער איז געוואָרן בייז
און האָט אין נאָמען פון יאהאווען נ ב י א ו ת געזאָגט
אזוי:

— הערט צו דאָס וואָרט פון יאהאווען די אלע, וואָס
בארויבן די אַרמע. און אויך איר, אָפגעפרעסענע ווייבער,
וואָס זאָגן צו זייערע מענער: „ברענגט, און מיר וועלן
טרינקען.“ אזוי זאָגט יאהאווע: עם וועלן אַנקומען
שווערע טעג אויף אײַך. מיזעט אײַך אוועקפירן אין שיפן
און די לעצטע פון אײַך אין שיפלעך און מיזעט אײַך
פאַרקויפן אין פרעמדע לענדער.“

א צווייט מאָל האָט ער געזאָגט: „איר זינדיקט און
טוט שלעכטס. און אויף מאָרגן ברענגט איר אַייערע
קר בנות און מינט, און איר ווערט רייזן. דערפאַר, זאָגט
יאהאווע, וועט אַנקומען אַ הונגער אויף אײַך. דרײַ
חדשים פאַרן שניידן וועט קיין רעגן ניט גיין. און עם
וועלן גיין צוויי דרײַ שטעט אין איינער טרינקען וואַסער,
און זיי וועלן ניט שטיילן זייער דאָרשט.“

אײַן מאָל איז ע מו ס געקומען אין דער שטאָט ב י ת -
א ל (כײַם-אײַל), וואו עם איז געווען אַ טעמפל. דאָס איז
געווען אין דער צײַט פון דעם הערבסט - יו ס - טו ב.
דער פאַרזאמלער עו ל ם איז געווען פריילעך, וויל
גאָר ניט לאַנג האָט י ש ר א ל געהאַט אָפגעהאַלטן אַ
גרויסן זיג איבער אַר ם.

האָט זיך ע מ ו ס אַוועקגעשטעלט און מיט אַן אומע-
טיקן קוּל גערעדט: „זווי זאָגט יאהאָווע: „איך וועל
ניט מוהל זיין דעם פּאַלק י ש ר א ל, פאַר די אַלע
שלעכטע זאכן, וואָס זיי טוען. זיי וועלן באַקומען
זייער שטראַף. און אויף דעם הויז פון י ר ב ע מ ען וועל
איך אויפשטיין מיטן שווערד.“

דער כוהן פון בית-אל האָט געהערט דיר זייד.
האָט ער געשיקט זאָגן דעם קעניג: „ע מ ו ס מאַכט אַ
בונט קעגן דיר. דאָס לאַנד קאָן שוין ניט פאַרטראַגן
זיינע רייד.“

און ע מ ו ס הָאָט ער געזאָגט: „גיין דיר צוריק אין
י הוּדָה. דאַרטן עס דיין ברויט און דאַרטן זאָג דינע
נבִיאוֹת. אַבער אַהער, אין בֵּית-אֵל, קום גישט
מער.“

האָט אים ע מ ו ס געענטפערט: „איך בין ניט קיין-
נבִי אַ. איך בין אַן איינפאַכער פּאַסטוֹר. האָט מיר יאָ-
האָווע גענומען פון הינטער די שעפּסן און געהייסן גיין
נבִיאוֹת זאָגן אויף דעם פּאַלק י ש ר א ל.“

„און איצט הערט צו די אַלע, וואָס ווילן איינשלינגען
דעם אַרימאָן; וואָס זיינען גרייט צו פאַרקויפּן דעם אַר-
מאָן פאַר אַ פאַר שוּך. יאהאָווע שווערט, אַז ער וועט
אייביק ניט פאַרגעסן אייערע שלעכטע און מ י א ו ס ע
מ ע ש י ם. עס וועט די זון אונטערגיין אין מיטן טאָג און
אין מיטן ליכטיקן טאָג וועט ווערן פינצטער איבערן לאַנד.
פון אייערע י מ י ם-טוּבִים וועלן ווערן טרויער-טעג
און פון אייערע געזאָנגען אַ קלאַג-ליד.“

און צום כוהן האָט ער געזאָגט: „און דיר זאָג איך:
דינע זין און טעכטער וועלן פאַרן דורכן שווערד, און דו

אלײן וועסט שטארבן אויף פרעמדער ערד. און ישראל וועט פארטריבן ווערן פון זײן לאַנד״.

פארליינדן—to bear .אפגעפרעסענען—fat. אומרעכט—
injustice. איינשלינגען—to swallow up.

ישראל פאלט.

דער לעצטער קעניג פון ישראל איז געווען איינער מיטן נאָמען הושע (הוישוואַ). נאָך פאַר אים איז געװױן וואָרן זײער גרויס און שטאַרק דאָס לאַנד אַ שױר, וואָס צווישן די גרויסע טײכן טינגער און פּרַת (פּראָס). די קעניגן פון אַ שױר האָבן געוואָלט אייננעמען דאָס לאַנד מצרים, און זײ האָבן זיך אַלץ געענטער גערוקט צו איר און דערווייל איינגענומען די אַלע קלענערע לענדער, וואָס זײנען געווען אויף דעם וועג.

אין דער צײט פון הושען איז דער קעניג פון אַ שױר מיט אַ גרויסער אַרמײ געקומען אין ישראל. ער האָט גענומען געפאַנגען דעם קעניג הושען, און באַלאַגערט די הויפט־שטאָט — שױמרון.

נאָך אַ באַלאַגערונג פון דריי יאָר האָט ער די שטאָט איינגענומען. דעמאָלט האָט ער גענומען די אַלע איינ־וואוינער פון ישראל און זײ פארטריבן אין אַנדערע ווייטע לענדער און זײ דאַרפן באַזעצט.

אַ טײל פון די פארטריבענע האָבן זיך שפּעטער צו־ריקגעקערט אין דעם צווייטן ייִדישן לאַנד יְהוּדָה. און די איבעריקע האָבן זיך אויסגעמישט מיט די אַנדערע נײַט־ייִדישע פעלקער וואָס אַרום זײ און זײנען פאַרשוואַנדן געוואָרן ווי ייִדן; און מע ווײס ביז הייַנטיקן טאָג נײַט, וואו זײ זײנען אַהינגעקומען.

אויף דעם אָרט פון די איינוואוינער פון י ש ר א ל
האַט דער קעניג פון א ש ו ר געבראַכט מענטשן פון די
אַרומיקע לענדער און זיי דאַרטן באַזעצט. די דאָזיקע
נייע איינוואוינער האָבן באַקומען דעם נאָמען שוימרונים,
לויט דעם נאָמען פון דער הויפטשטאָט ש ו מ ר ו נ . זיי
האָבן געדינט צו זייערע געטער, וואָס זיי האָבן געבראַכט
מיט זיך, אָבער זיי האָבן אויך געדינט צו יאַהאווען, דעם
גאָט פון דעם לאַנד י ש ר א ל. אזוי זיינען זיי געוואָרן
האַלבע יודן.

געפאַנגען—captured. באַלאַגערט—besieged. באַזעצט—
settled. אויסגעמישט—mixed, assimilated.

פּראָגנאָס :

פאַרוואָס האָט א ל י ש ע געזאַלכט י ה ו א נ פאַר קעניג פון
י ש ר א ל ?
פאַרוואָס זיינען א סך פון י ש ר א ל געוואָרן רינד אין די צייטן
פון י ר ב ע ם דעם צווייטן ?
ווי האָבן געלעבט די פויערים אין י ש ר א ל ?
ווער איז געווען ע מ ו ם ? פאַרוואָס איז ער געקומען אין
י ש ר א ל ?
וואָסער פאַלק האָט איינגענומען י ש ר א ל ?
וואָס איז געוואָרן מיט די איינוואוינער פון י ש ר א ל, וואָס
זיינען פאַרטריבן געוואָרן ?
וועמען האָט דער קעניג פון אַשור געבראַכט אין י ש ר א ל ?

דאס קעניגרייך יהודה.

דאס לאנד פון יהודה.

נאך דער צעשפאלטונג פון דער מלוכה איז ריחבעם געווארן קעניג בלויז פון יהודה, וואו ירושלים איז געווען די הויפטשטאט. נאך אים זענען אלע קעניגן פון יהודה געווען פון דודס הויז. צוערשט זינען די קעניגן פון יהודה געווען צע-קריגט מיט די קעניגן פון ישראל, און זיי פלעגן פון צייט צו צייט אפילו פירן מלחמות צווישן זיך. אבער אין דער צייט פון אחאבן האט דער קעניג פון יהודה געשלאסן א בונד מיטן קעניג פון ישראל. און אלס צייכן פון פריינטשאפט האט ער גענומען אחאבס אשוועסטער, עתליהן (אסליען), פאר א ווייב.

ווען יהוא האט געמאכט זיין אויפשטאנד קעגן אחאבס זון, האט ער אויך דערהרגעט דעם קעניג פון יהודה, עתליהם זון, וואס איז געווען צו גאסט ביים קעניג פון ישראל. דעמאלט האט עתליהן אויסגעהרגעט אלע מיטגלידער פונם קעניגס הויז און איז אלליין געווארן קעניגן איבער יהודה.

אבער אין דער צייט, ווען מ'האט אויסגעהרגעט אלע קעניגלעכע זין, האט אשוועסטער פונם קעניג ארויסגעגנבעט דעם קעניגס א קליין יינגלעך און אים באהאלטן אינם הויז פונם כוהן אין דעם טעמפל פון ירושלים. ווען דאס קינד, יהואש (יעהויאש), איז

אלט געווארן זיבן יאָר, האָט דער כוהן זיך צונויפגע-
רעדט מיט די פירער פון דער וואַך פון טעמפל און זיי
האַבן אים דערקלערט פאַרן קעניג פון יהודה; און
עת ליהן האָבן זיי דער הרגעט.

יהואַש און די וואָס זיינען געווען קעניגן נאָך אים,
האַבן געשטיצט דעם היליקן טעמפל פון יאהאוען, וואָס
שלושה האָט אויפגעבויט; זיי האָבן אים פאַרריכט,
ווען עס איז נייטיק געווען, און פלעגן אין אים ברענגען
קרבות.

געראַטעוועמע—saved. צעשפאלטונג—division. וואַך—guard.

חוקיהו.

נאָלד נאָכדעם, ווי אַ שור האָט פאַרטריבן די אינג-
וואינער פון ישראל, איז אין יהודה געווען קעניג
חוקיהו (כזקיהו). ער איז געווען אַ שטאַרקער אָנהענג-
גער פון דעם ייִדישן גאָט יאהאוע; ער האָט טייער גע-
האַלטן זיין טעמפל אין ירושלים און האָט אַפילו
צעבראַכן די אלע היליקע פלעצער אויסער ירושלים.
נאָכדעם ווי דער קעניג פון אַ שור האָט אינגענומען
ישראל, האָט ער זיך אַרוקגעטאַן אויף יהודה. האָט
דער קעניג פון יהודה זיך אונטערגעגעבן צו אַ שור
און צוגעשטימט צו געבן אים אַ סך גאָלד און זילבער
און צו צאָלן אים אַ יערלעכן צינג.

אַבער אין אַ ביסל צייט אַרום איז צוגעקומען צו
ירושלים אַ קריגספירער פונם קעניג פון אַ שור
מיט אַ גרויסער אַרמיי. ער האָט געשיקט דופן דעם קעניג
חוקיהו. זיינען אַרויס צו אים די הויפט־באַאָמטע פונם

קעניג. און דער א ש ו ר י ש ע ר גענעראל האט געזאגט
צו זיי און צו די אנדערע יידן, וואס זיינען געשמאנען אויפן
וואנט פון שטאט, אזוי:

„גייט, זאגט איינער קעניג: אויף וועמען פארלאזסטו
זיך, וואס דו רעדסט וועגן פרידן און אלליין גרייטסטו זיך
צו מ ל ח מ ה? וויפיל זייט איר? ווען מיר וועלן אייך
געבן צוויי טויזנט פערד, וועט איר דאך פאר זיי קיין
רייטער ניט האבן. זאל אייך ניט איינרעדן ח ז ק י ה ג,
אז איינער גאט יאהאווע וועט אייך העלפן, און אז ער וועט
ניט לאזן אריינפאלן די שטאט אין אונדזערע הענט. וואו
זיינען געווען די געטער פון די אנדערע שטעט, וואס מיר
האבן איינגענומען? האבן זיי געראטעוועט יענע שטעט?
קומט דערפאר ארויס צו אונדז; וועט יעדער איינער פון
אייך לעבן אין פרידן. און שפעטער וועלן מיר אייך צו
געמען פון דאנען און באזעצן אין א לאנד, ווי איינערס, און
איר וועט דארטן לעבן.“

האבן די יידן געהערט און געשוויגן.
און די באאמטע פונם קעניג האבן זיך צוריקגעקערט
און דערציילט דעם קעניג, וואס דער גענעראל פון א ש ו ר
האט געזאגט.

זיך אונטערגעגעבן—surrendered.

ירושלים באפרייט.

אין חזקיהו'ס צייטן איז אין ירושלים געווען א
נביא, ישעיה (יעשעיע). דאס איז געווען איינער פון די
גרעסטע יידישע נביאים; איינער פון די שענסטע
מענטשן, פון די בעסטע רעדנער און פון די פיינסטע
פאעטן, וואס זיינען ווען עס איז געווען אויף דער וועלט.

האָט חזקיהו געשיקט צו ישעיה דעם נביא
פרעגן, וואָס צו טאָן.

האָט ישעיה געענטפערט די דינער פונם קעניג:
„גייט און זאָגט חזקיהו, ער זאָל קיין מורא נישט
האַבן און נישט צוהערן זיך צו די זידל-ווערטער פון די יונגען
פונם קעניג פון אשור. דער קעניג פון אשור וועט
נישט אַרײַנקומען אין ירושלים און וועט אפילו נישט
אַרײַנשיסן אין איר קיין פּייל. באַלד וועט ער דערהערן אַ
קלאַנג, וועט ער זיך אומקערן צו זיך אין לאַנד, און דאַרטן
וועט ער אומקומען פון שווערד.“

און אזוי איז טאקע געווען. אין גיבן האָט דער קעניג פון
אשור דערהערט, אז בני אים אין לאַנד גופא האָט מען
געמאַכט אַן אויפשטאַנד קעגן אים. האָט ער זיך אויפגע-
הויבן און איז אויף שנעל אוועק פון ירושלים. און
אין גיבן איז אויך זיין גאַנצע אַרמײַ אוועק פון יהודה,
און דאָס ייִדישע לאַנד האָט זיך באַפֿרײט פון דער מורא
פאַר אשור.

פאַרלאָזן זיך—to rely.

זידל-ווערטער—mean words.

אומקומען—to perish.

ישעיהו און זיינע נביאות.

ישעיה איז געווען איינער פון די גרעסטע
נביאים בני ייִדן. די שפראך, אין וועלכער ער האָט
גערעדט און געשריבן, איז וואונדערלעך שוין און רייך.
ער האָט געשטאַמט פון דער קעניגלעכער פאַמיליע. ער
האָט ליב געהאַט זיין פאָלק. ווען ער האָט געזען, אז די
ייִדן טוען שלעכטס, האָט ער זיי געשטראַפט. און ווען

די יידן זיינען געווען אין א צרה, האט ער זיי געטראוסט
און זיי צוגעגעבן מוט.

ישעיה אינגעווען קעגן מלחמה, קעגן פארגיסן
בלוט. ער האט געהלומט וועגן א צייט, ווען צווישן
מענטשן וועט הערשן שטענדיקער פרידן.

ווען א שור אינאזעק פון יהודה, האט ישעיה
אזוי נבואות געזאגט:

„און עס וועט קומען א צייט, ווען די מענטשן וועלן
איבערשמידן זייערע שווערדן אויף אקעראיזנס און זייער-
רע שפיזן אויף שניידמעסערס. איין פאלק וועט מער ניט
אויפהויבן קיין שווערד קעגן א צווייטן און זיי וועלן מער
ניט לערנען צו גיין אין קריג.“

ישעיה האט אויך געהלומט וועגן א צייט, ווען
עס וועט זיין פרידן צווישן אלע מענטשן. ווען מענטשן
שטארקע און שוואכע וועלן לעבן אין פרידן און ניט
אונטערדריקן איינע די אנדערע.

ער האט דעם דאזיקן געדאנק אויסגעדרוקט אויף אזא
אופן: „און א וואלף וועט וואוינען צוזאמען מיט א
שעפעלע און א לעמפערט מיט א ציגעלע, און א קו און
א בער וועלן זיך פיטערן צוזאמען; צוזאמען וועלן זיך
האָרעווען זייערע קינדער. און א לייב און אן אַקס וועט
עסן שטרוי, און א קאלב און א לייב און אן אַקס וועלן זיין
צוזאמען און א קליין יונגעלע וועט זיי פירן.“

ישעיה איז אויך ארויסגעטראטן קעגן די, וואס טוען
שלעכטס און דערנאך גייען זיי אין טעמפל און ברענגען א
קרובן און מיינען, אז דערמיט האבן זיי זיך אָפגע-
רײניקט פון זייערע זינד. ער זאגט זיי אין נאָמען פון
יאהאווען:

„ווער בעט איך קומען טרעטן מיניע הויפן? איך בין

זאט מיט די אלע קרבות אייערע. ברענגט מיר ניש
 קיין פאלשע מותנות; ווען איר רייכערט פאר מיר
 פארפומען, עקלט מיר פון דעם. וואשט זיך, מוט אפ
 אייערע שלעכטע מעשים, לערנט זיך מאן גוטס. נעמט
 זיך אן פאר דער אלמנה און דעם יתום".
 אזוי האט ישעיה געלערנט דאס פאלק און געוויזן
 אים די ריכטיקע וועג, אויף וועלכע עס זאל גיין.

געחלומט—dreamt. לעמפערט—leopard. פֿיטערן—to graze.
 טרעטן—to tread, to walk on. רייכערן פארפומען—
 to burn incense. עס עקלט מיר—I'm disgusted.

יאשיהו און דאס בוך פון דער תורה.

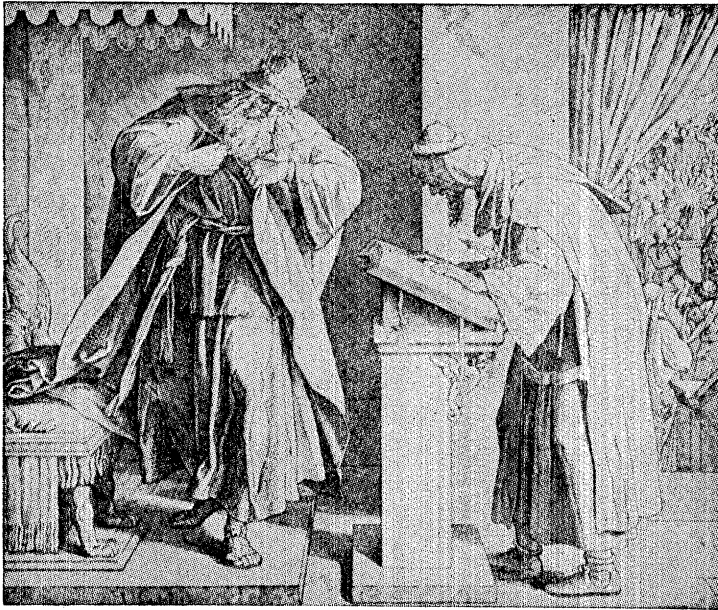
ווען דער קעניג פון יהודה איז געווען חזקיהו
 אוראייניקל, יאשיהו, האט ער געהייסן, מיזאל אפשאפן
 איבערן גאנצן לאנד אלע געצן און אויפהערן צו דינען צו
 זיי, און מיזאל דינען בלויז צו יאהאווען, דעם איינציקן
 יידישן גאט. ער האט אויך געהייסן, מיזאל פארריכטן
 דעם הייליקן טעמפל, וואס איז געווארן אלט.

איינמאל, ווען דעם קעניגס סעקרעטאר איז געווען אין
 טעמפל, האט דער כוהן אים דערלאנגט א בוך און
 געזאגט, אז ער האט עס געפונען אין איינעם פון די
 צימערן פון טעמפל.

ווען דער סעקרעטאר האט געבראכט דאס בוך צום
 קעניג און אים פארגעלייענט פון דעם, האט זיך דער קעניג
 דערשראקן און איז געווארן טרויעריק.

אין דעם בוך איז געשטאנען, אז געשריבן האט עס
 משה. אין דעם בוך זיינען געווען געזעצן, ווי די יידן
 דארפן זיך פירן. און עס איז דארט אויך געשטאנען, אז

אויב די יידן וועלן אפהיטן די געזעצן, וועט זיי יאהאזוע בענטשן; און אויב זיי וועלן די געזעצן ניט אפהיטן, וועט זיי יאהאזוע באשטראפן און פארטרייבן פון זייער לאנד.

יאשיהו הערט דאס לייענען פֿון דער תורה.

דער קעניג האט געזען, אז די יידן היטן ניט אָפּ די געזעצן, וואָס שטייען אין דעם בוך. האָט ער זיך דער־שראָקן און באַשלאָסן צו מאַכן אַ גרויסע ענדערונג אין דעם לעבן פֿון די יידן.

ער האָט פֿאַררופֿן אין ירושלים אלע יידן; ער האָט פֿאַר זיי געלאָזט פֿאַרלייענען דאָס געפֿונענע בוך,

משהם תורת. און אלע פארוואמלטע האבן גענומען
 אויף זיך אפצוהיטן די אלע געוועזן פון דער תורה.
 דער קעניג האט דעמאלט געהויבן, מיזאל פון דאן אן
 און וויטער דינען צו יאהאזוען בלויז אין דעם טעמפל אין
 ירושלים און מיזאל אפהיטן אלע געוועזן פונם בוך.
 צום באדויערן, האט יאשיהו נאכדעם, ווי ער האט
 אינגעפירט די דאזיקע ענדערונגען אין לאנד, געלעבט
 נישט לאנג. ווייל דער קעניג פון מצרים האט דעמאלט
 אנגעהויבן א מלחמה מיט אשור, און ער האט
 געבעטן, אז יאשיהו זאל דורכלאזן זיין ארמיי דורך
 יהודה.

יאשיהו האט נישט געוואלט אינדרויסן זיך מיט
 אשור און האט נישט געוואלט לאזן מצרים דורכגיין
 דורך זיין לאנד. האבן די מצרים געשאסן אויף אים
 און אים געטויט.

אראויניקל—great grandchild. געץ—idol.

פראגעס:

- פון וועמעס הויז זינען געווען די קעניגן אין יהודה?
- וואס איז געווען מיט יהודה נאכדעם, ווי אשור האט
 אינגענומען ישראל?
- ווי אזוי האט זיך ירושלים באפרייט פון דעם קעניג פון
 אשור?
- ווער האט פארויסגעזאגט דעם קעניג חזקיהו, אז אשור
 וועט אוועק פון ירושלים?
- וואס איז געווען דער אידעאל פון ישעיהו וועגן שלום?
 לערן אויס אויף אויסווייניק ישעיהו'ס נבואה וועגן
 אייביקן שלום.
- וואס פאר א בוך האט מען געפונען אין טעמפל אין די צייטן פונם
 קעניג יאשיהו?
- וואס פאר נייע זאכן האט אינגעפירט יאשיהו נאכדעם,
 ווי מ'האט געפונען דאס בוך?
- ווי אזוי איז יאשיהו געשטארבן?

יהודה אונטער בבל און צדקתו.

ארום יענער צייט איז איינס פון די לענדער, איבער וועלכן אשור האט געהערשט, דאס לאנד בבל (באביל), אויפגעשטאנען קעגן איר. נאך א לאנגן קאמף האט בבל באזיגט אשור. דער קעניג פון אשור האט זיך פארשפארט מיט זיין גאנץ הויזגעזינד אין זיין פאלאץ און האט געלאזט דעם פאלאץ אונטערצינדן. זיינען זיי אלע דארט פארברענט געווארן.

און דער קעניג פון בבל האט ביסלעכווייז איינגענומען אלע לענדער, איבער וועלכע אשור האט פריער געהערשט, ביז ער איז געקומען קיין יהודה. אין ירושלים איז דעמאלט געווען קעניג נאך נאך א יונגער מאן, יהויכין (יעהויאכין). ער איז ארויס צום קעניג פון בבל, אים באגריסט און צוגעזאגט אים צו דינען.

אבער דער קעניג פון בבל האט אים נישט געטרױט. האט ער גענומען געפאנגען דעם יונגן קעניג פון יהודה, צוזאמען מיט זיין גאנצער משפחה און מיט אלע די מענטשן פון ירושלים, וואס האבן געקאנט מאכן געווער. און פאר א קעניג פון יהודה האט ער באשטימט דעם קעניגס א פעטער, צדקיהו (צידקיאהו).

עטלעכע יאר צייט איז צדקיהו געווען טריי דעם קעניג פון בבל. אבער ביסלעכווייז האבן זיינע הארן אנגעהויבן צורייזן אים, ער זאל שליסן אן אפמאך מיט מצרים, וואס איז וויליק אים צו העלפן; ער זאל אויפהערן צו צאלן בבל די צוגעזאגטע ציני. און ווען עס וועט נויטיק זיין, זאל מען קעמפן קעגן דעם קעניג פון בבל און באפרייען זיך פון אים.

צדקה איז געווען צו שוואך צו שמעלן זיך אנט-
קעגן זיינע הארן, האט ער געבראכן זיין אפמאך מיט
ב ב 5.

ירמיהו.

אין ירושלים איז דעמאלט געווען א גרויסער נביא,
ירמיהו (ירמיהו). ער האט געזען, אז די יודן זיינען
צו קליין און צו שוואך צו שלאגן זיך מיט ב ב 5, און אז
עס קען קומען א גרויס אומגליק אויף זיי, אויב זיי וועלן אג-
הייבן מיט איר א קאמף; האט ער פרובירט ווירקן אויפן
פאלק און אויף דעם קעניג, זיי זאלן ניט אנהייבן קיין
קאמף מיט ב ב 5.

אוינמאל האט ירמיהו געקויפט א ליימענעם קרוג.
ער איז אוועק צום פלאץ, וואו עס זיינען געווען פארזאמלט
די עלטסטע פון פאלק און האט זיי געזאגט: „הערט זיך
צו, איר הארן פון יהודה און אינוואוינער פון ירוש-
לים! אויב איר וועט אנהייבן א קאמף מיט ב ב 5,
וועט קומען אן אומגליק אויף דעם דאזיקן פלאץ. איר
וועט פאלן פארן שווערד פון אייערע פיינט, און אט די
שטאט וועט ווערן ווייסט.“

און ירמיהו האט א ווארף געטאן אויף דער ערד
דעם קרוג און אים צעבראכן און אויסגערופן: „אזוי וועט
צעבראכן ווערן דאס פאלק און די שטאט!“

האט איינער פון די מענטשן, וואס זיינען דערביי גע-
ווען, א פאטש געגעבן ירמיהו און אים אריינגעזעצט
אין ארעסט-צימער. און ווען מ'האט אויף מארגן
ירמיהו באפרייט, האט ער געזאגט צו די אלע, וואס
זיינען געשטאנען ארום אים:

„געדענקט, וואָס איך זאָג אייך: וועט איר אָנהייבן אַ קאַמף מיט ב ב ל, וועט גאַנץ י ה ו ד ה אַרײַנפאַלן אין די הענט פון קעניג פון ב ב ל. די שטאַט ירושלים וועט צעשטערט ווערן; די רײכטימער פונם קעניג וועלן צע-רויבט ווערן, און דאָס פּאַלק וועט אומקומען דורכן שווערד; און די איבערגעבליבענע וועלן ווי געפאַנגענע אַוועקגעפירט ווערן אין ב ב ל.“

צורײַדן—to persuade. טרויען—to trust. צערויבן—to plunder, to take away.

ירושלים באַלאַגערט פון נבוכדנאָצר.

ווען צדקיהו האָט געבראַכן זײַן אָפּמאַך מיט ב ב ל, איז דער קעניג פון ב ב ל נבוכדנאָצר (געוואוכסדענער) געקומען אין י ה ו ד ה מיט אַ גרויסער אַרמײַ און האָט באַלאַגערט ירושלים.

האַט צדקיהו געשיקט צו ירמיהו און גע-זאָגט:

„דער קעניג פון ב ב ל איז געקומען און פירט מלחמה מיט אונדז, אפּשר קאַנסטו אונדז זאָגן, וואָס מיר זאָלן טאָן, ער זאָל אַוועק פון אונדז?“

האַט ירמיהו געלאָזט ענטפערן צדקיהו: „רעד זיך גיט איין, אַזוי סאַלדאָטן פון ב ב ל וועלן אַוועק פון שטאַט. זײַ וועלן די שטאַט איינגעמען און פאַר-ברענען.“

אײַנמאַל האָט ירמיהו געוואָלט אַרויס פון ירושלים. ער האָט געוואָלט אַוועקגיין אין דאָרף און זײַן מיטן פּשוטן פּאַלק. האָט אים אַ באַאַמטער פאַר-האַלטן און געזאָגט: „דאָס אַנטלויפסטו צו ב ב ל; דו ביסט אַ פאַררעטער.“

האַט ירמיהו געלינקט און געזאגט: „איך אנט-
לויף ניש“.

אבער דער באאמטער האט גענומען ירמיהו און
געבראכט אים צו די הארץ פון ירושלים. האבן יענע
אים געשלאגן און אריינגעזעצט אין טורמע.

אבער אפילו אין טורמע האט ירמיהו ניש
אויפגעהערט נביאות צו זאגן אזוי: „ווער עס וועט
בלייבן אין שטאט, וועט שטארבן פון הונגער און פון
שווערד; און די, וואס וועלן אריבער צו בבל, וועלן
זיך ראטעווען“.

זיינען די הארץ נאך מער אין בעס געווארן אויף
ירמיהו און אים אראפגעלאזן אין אליים-גרוב; און
ירמיהו האט אנגעהויבן ביסלעכווייז אינצוזינקען
דארטן.

האט איינער פון די אויפוועער פון טורמע דערציילט
וועגן דעם דעם קעניג צדקיהו און ער האט צוגעגעבן:
„דער נביא וועט שטארבן אין גרוב“.

האט דער קעניג געהויסן, און מ'האט ארויסגענומען
ירמיהו פון דעם אליים-גרוב. אבער אין הויף פון
טורמע האט מען ירמיהו איבערגעלאזט. און ער
איז דארט פארבליבן ביז דעם טאג, ווען ירושלים איז
אריינגעפאלן אין די הענט פון בבל.

אינצוזינקען—to sink. אויפווער—guard.

ירושלים געפאלן.

אלאנגע צייט איז ירושלים געווען באלאגערט.
מ'האט ניש געקענט אריינפירן אין שטאט קיין עסנוואכן.
איז דער הונגער דארט געווארן שטארקער און שטארקער.

און אז דאס פאלק האט אין שטאט מער ניט געהאט
וואס צו עסן, האבן זיי מער ניט געקאנט שטעלן זיך אנט-
קעגן. האבן זיך די סאלדאטן פון ב ב ל אריינגעריסן
אין ירושלים.

בינאכט איז צדקיהו מיט זיין משפחה דורך
א טונעל אנטלאפן פון ירושלים. אבער א גרופע
ב ב ל ש'ע סאלדאטן האבן אים אנגעטראפן, האבן זיי
אים פארהאלטן און געבראכט צום קעניג פון ב ב ל.

דער קעניג פון ב ב ל איז זייער בייז געווען אויף
צדקיהו דערפאר, וואס ער האט געבראכן זיין ווארט.
האט ער אים באהאנדלט גרויזאם. ער האט פאר אים אין
די אויגן געהויסן שעכטן אלע זיינע קינדער, און דערנאך
האט ער געהויסן, מוזאל צדקיהו אויסשטעכן די
אויגן. און אנגעשמידטן אין קניזן האט מען צדקיהו
אפגעפירט אין ב ב ל.

ווען די סאלדאטן פון ב ב ל האבן איינגענומען די
שטאט ירושלים, האבן זיי דארטן פארברענט אלע
גרעסערע געביידעס, און אויך דעם גרויסן און שיינעם
הייליקן טעמפל, וואס שלמה האט נאך אויפגעבויט,
האבן זיי צעשטערט און פארברענט. און די ווענט, וואס
ארום ירושלים, האבן זיי צעשטויסן.

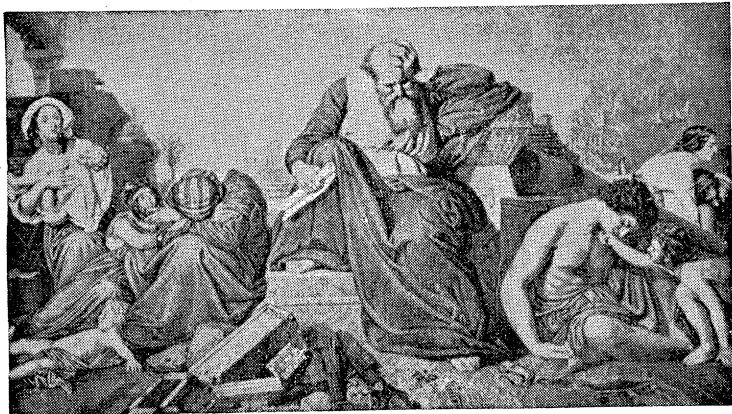
דאס איז פארגעקומען ניין טעג אין חודש אב,
אדער תשעה באב (טישא באב). דערפאר מאכן די
יידן ביז היינט אט דעם טאג פאר א תענית און
טרויערטאג.

די אלע איינוואוינער פון ירושלים, וואס האבן
זיך ניט געשטעלט אנטקעגן, האט מען געשמידט אין
קניזן און אפגעפירט קיין ב ב ל.

נאר איידער דער הויפט-גענעראל פון ב ב ל האט
פארטריבן די איינוואוינער פון ירושלים, האט ער

איבערגעלאזט אין יתורה די אַרומע אינוואוינער, זײַ
 זאָרן באַארבעטן דאָס לאַנד, עס זאל נישט פאַרוויסט ווערן.
 און ירמיהו האָט דער הויפט־גענעראַל פון בבל
 באַפרייט פון טורמע און אים געזאָגט: „דו האָסט
 פאַרויסגעזאָגט דאָס אומגליק, וואָס איז געקומען אויף דעם
 דאָזיקן פּלאַץ. איצט קאָנסטו טאָן, וואָס דו ווילסט:
 ווילסטו, קאָנסטו גיין מיט מיר אין בבל. און ווילסטו,
 קאָנסטו פאַרברייבן דאָ אין לאַנד.“

און ער האָט באַשטימט פאַר אַן אויפפאַסער און פאַרן
 עלטסטן איבער אלע יידן, וואָס זיינען פאַרברייבן אין לאַנד,
 איינעם גדליהו (גדליאָהו), וואָס איז געווען קעגן
 דעם קאַמף מיט בבל.

ירמיהו וווינט אויף דעם חורבן פון ירושלים.

אַרײַנגערײַסן זײַך—broke in. טונעל—tunnel. אָנגעטראָפּן—met.
 באַהאַנדלען—to treat. פאַרוויסט ווערן—become desolate.
 גרויזאַם—cruelly. שעכטן—to kill. געשמידט אין קײַטן—chained.
 פאַרויסזאָגן—to predict.

גדליהו.

צוערשט האָט ירמיהו באַשלאַסן צו גיין מיט די פּאַרטריבענע: ער האָט געוואַלט צוזאַמען מיט זיי ליידן און צוזאַמען מיט זיי גיין אין גלות (גאַלעס).

אַבער דערנאָך האָט ער געטראַכט: „די וואָס זיינען פאַרבליבן, וועלן ניט דערלאָזן, אַז דאָס גאַנצע לאַנד זאָל חרובֿ ווערן. מ'דאַרף גיין צוריק צו זיי און אויפהאַלטן זייער מוט.“ — האָט ער זיך אומגעקערט און איז געקומען צו גדליהו.

ביסלעכווייז האָבן גענומען אַרויס פון זייערע באַהעל־טענישן די יידן, וואָס זיינען געווען אַנטלאָפּן פאַר די סאַל־דאַטן פון בבל, און זיי זיינען געקומען צו גדליהו. און גדליהו האָט זיי געזאָגט: „גיט, באַאַרבעט דאָס לאַנד; נעמט אַראָפּ די תבואה פון די פעלדער און די טרויבן פון די ווינגערטנער און פאַרנעמט די שטעט. איר האָט גאַרנישט וואָס מ'זאָל צו האָבן; בבל וועט אייך מער קיין שלעכטס ניט טאָן.“

אין אַ קורצער צייט אַרום זיינען געקומען צו גדליהו עטלעכע קריגס־עלטסטע און אים געזאָגט: „אוינער פון דער קעניגלעכער משפּחה, ישמעאל, איז בײַך, וואָס מ'האַט פאַר דעם עלטסטן איבער די פאַרבליבענע באַשטימט דיך, און ניט אים, און ער גרײַט זיך דיך צו דער הרגענעו.“

האַט גדליהו ניט געגלויבט אין דעם, וואָס די קריגס־עלטסטע האָבן געזאָגט. זיינען יענע פון אים אוועק.

און אין אַ ביסל צייט אַרום איז ישמעאל מיט עטלעכע מענטשן געקומען צו גדליהו אין געסט.

גדליהו האט זיי זייער פריינטלעך אויפגענומען. דער
מאָלט איז אויפגעשטאנען ישמעאל מיט זיינע
מענטשן און האָבן דער הרגעט גדליהו. ער
האָט אויך גענומען געפאָנגען די יידן, וואָס זיינען געווען
מיט גדליהו, און זיי זיינען אוועק.

ווען די יידישע קריגס-עלטסטע האָבן זיך דערפון
דערוואָסט, האָבן זיי זיך גאַכגעיאָגט נאָך ישמעאל.
האָט ישמעאל איבערגעלאָזט אלע געפאָנגענע און
איז אַנטלאָפן.

און די קריגס-עלטסטע זיינען געקומען צו ירמיהו
און אים געזאָגט: „פרעג בני יאהאָווען און זאָג אונדז, וואָס
מיר זאָלן איצט טאָן: דער קעניג פון בבל וועט גע-
וויס זיין בניי, ווען ער וועט זיך דערוויסן, אז מ'האָט דער-
הרגעט גדליהו, און ער קאָן אונדז שלעכטס טאָן.
אפשר זאָלן מיר אלע פארבליבענע אוועק קיין
מצרים?“

אין עטלעכע טעג אַרום האָט ירמיהו געזאָגט צו
די קריגס-עלטסטע: „אזוי זאָגט יאהאָווע: האָט ניט
קיין מורא; דער קעניג פון בבל וועט אַנד קיין
שלעכטס ניט טאָן. פארבלייבט אלע אין לאַנד און באַ-
ארבעט זי.“

אַבער די קריגס-עלטסטע זיינען די ווערטער פֿונם
גב'א ניט געפֿעלן געוואָרן. האָבן זיי געזאָגט:
„ירמיהו זאָגט ליגן. יאהאָווע האָט דאָס אים ניט גע-
זאָגט.“

און זיי האָבן גענומען אלע פארבליבענע יידן — מע-
נער, פרויען און קינדער — און זיינען אוועק קיין
מצרים. זיי האָבן אויך מיטגענומען ירמיהו.

און דאס לאנד י ה ו ר ה איז געבליבן ליידיק, און מענטשן.

פארטריבענע—exiled. גלות—exile. הרוב ווערן—to lay waste.
באהעלטענישן—hiding places. תבואה—crops. ליידיק—empty.
גרייט זיך—intends.

פ ר א ג ע ט :

ווער האט איינגענומען דאס לאנד פון אשור ?
וואס האט דער קעניג פון ב ב ל געמאט מיט דעם יונגן קעניג
פון י ה ו ד ה ?
וועמען האט ער באשטימט פאר קעניג אין י ה ו ד ה אַנשטאָט
דעם ?
פארוואס האט צ ד ק י ה ו געבראָכן זיין אָפּמאָך מיטן קעניג
פון ב ב ל ?
ווער איז געווען י ר מ י ה ו ?
וואס איז געווען זיין באציאונג צום קאמף מיט ב ב ל ?
וואס האבן די באאמטע פונם קעניג געמאט צו י ר מ י ה ו ?
וואס האט געפירט דערצו, און י ר ו ש ל י מ זאל פאלן ?
וואס איז געוואָרן מיט צ ד ק י ה ו און מיט זיין משפחה ?
וואס איז געוואָרן מיט י ר ו ש ל י מ און מיט דעם הייליקן
טעמפל ?
וואס איז געוואָרן מיט י ר מ י ה ו ?
וואס האט דער קעניג פון ב ב ל געמאט מיט די פארבליבענע
איינוואוינער פון י ר ו ש ל י מ ?
וועמען האט ער באשטימט פאר אן אַנפירער פון די יידן, וואס
זיינען פארבליבן אין לאנד ?
ווער און פארוואס האט ד ע ר ה ר ג ע ט ג ד ל י ה ו ?
וואס איז דעמאלט געוואָרן מיט די יידן, וואס זיינען נאך געווען
אין י ה ו ד ה ?

אין נבל.

די יידן אין נבל.

די יידן פון יהודה האט מען געטריבן אין בבל אריין. צוזאמען מיט זיי האט מען געפירט די טייערע גאלדענע כליים, וואס די סאלדאטן פון בבל האבן ארויסגענומען פון דעם הייליקן טעמפל.

ווען די פארטריבענע זינען אנגעקומען צו די טיובן פון בבל, האבן זיי זיך געזעצט אפרוען. זינען צו זיי צוגעקומען די וועכטער און געזאגט: „זינגט אונדו פון די שנייע לידער פון ציון (ציעו).“

אבער די יידן האבן געטראכט: „ווי קענען מיר זינגען די טייערע לידער פון ציון אויף א פרעמד לאנד?“ האבן זיי אויפגעהאנגען די הארפעס זייערע אויף די צווייגן פון די ביימער און האבן גיט געשפילט און גיט געזונגען.

און די פארטריבענע האבן דעמאלט געגעבן א ווארט און געזאגט: „זאל אונדזער צונג זיך צוקלעפן צום גומען, אויב מיר וועלן פארגעסן אונדזער לאנד.“

ווען מ'האט די יידן געבראכט אין בבל אריין, האט מען זיי דארטן אפגעלאזן פריי. מ'האט זיי בלויז פארבאטן אומצוקערן זיך צוריק אין זייער לאנד, אין יהודה. ביסלעכווייז האבן די פארטריבענע אנגעהויבן איינארדענען זיך. א טייל פון זיי האט אנגעהויבן פארגעמען זיך מיט ערדארבעט, א טייל מיט מלאכה און א טייל מיט האנדל.

יערן שבת פלעגן זיך די יודן צונויפקומען, און די
כנתינים האבן פאר זיי פארגעלייענט קאפיטלען פון בי
היליקע ביכער, וואס זיי האבן גענומען מיט זיך.

אסו פון די פארטריבענע האבן געבענקט נאך
זייער פאטערלאנד, נאך זייער אלטער הויז. און די
נביאים, וואס זיינען געווען צווישן זיי, האבן אויפגע-
האלטן זייער מוט און צוגעגעבן זיי האפענונג, אז זיי וועלן
זיך אין גיכן צוריקערן אהין.

אבער ווען עס זיינען אוועק אסך יארן, און מ'האט די
יודן גיט דערלויבט זיך אומצוקערן אין זייער לאנד, האבן
זיי אנגעהויבן צו צווייפלען, צי וועלן זיי אמאל אויסגע-
לייזט ווערן. „מיר זיינען ווי טרוקן גראז, — האבן זיי
געזאגט, — וואס וועט שוין קיינמאל גיט צוריק לעבעדיק
ווערן.“

צוקלעפן—stick .to פארבאטן—to forbid .האפענונג—hope.
אויסצודענקן זיך—settle .to צווייפלען—to doubt.

יחזקאל און זיין נבואה.

צווישן די פארטריבענע יודן איז געווען איינער א
גרויסער נביא, יחזקאל (יעקעזקל). ער האט גע-
וואלט אויפהאלטן דעם מוט און דעם גלויבן פון פאלק,
האט ער דערציילט די יודן אזא משל:

„אינמאל — האט ער געזאגט — האט מיר אויפגע-
הויבן א ווינט און געבראכט אין א טאל, און דער טאל איז
פור געווען מיט טרוקענע ביינער.

„און יאהאווע האט מיר געפרעגט:
„נביא, וועלן לעבעדיק ווערן אט די ביינער?“

האב איך געזאגט: „דו ווייסט דאך בעסער.“
האט ער מיר געזאגט: „זאג נביאות אויף די דאך-
זיקע ביינער און זאלן זיי לעבעדיק ווערן.“

האב איך נביאות געזאגט. האט זיך דערהערט א
טומל און א שטורעם: דאס האבן די ביינער זיך דער-
געענטערט איינע צו די אנדערע. און זיי האבן זיך אנגע-
צויגן מיט אדערן, און זיך באדעקט מיט פלויש און זיך
באצויגן מיט הויט.

און עס האט א בלאז געטאן א ווינט און עס האט אריינג-
געבלאזן אין די קערפערס א לעבעדיקער גייסט, און זיי
זיינען לעבעדיק געווארן און זיך געשטעלט אויף די פיס —
א גרויסע מחנה מענטשן.

און דער נביא האט געזאגט: „אזוי זאגט גאט:
די טרוקענע ביינער דאס זיינען די יידן, וואס זאגן, אז זיי
זיינען ווי טרוקן גראס, און עס איז פאר זיי קיין האפענונג
ניטא צוריקצוקערן זיך אין זייער לאנד.“

„וועל איך אריינבלאזן אין זיי א לעבעדיקן גייסט און
זיי וועלן אויפלעבן, און איך וועל זיי צוריקברענגען אין
דעם יידישן לאנד.“

הויט—skin. משל—fable, parable. אויסגעלייזט ווערן—
אדערן—veins, sinews. to become free, to be delivered.
קערפערס—bodies. מחנה—crowd.

דניאל

אייןמאל האט דער קעניג פון בבל געהויסן אויס-
קלייבן פון די פארטריבענע יידן א צאל בחורים שיינע
און פארשטענדלעכע, לערנען זיי די שפראך און די
שריפט פון בבל און דערציען זיי גאנצע דריי יאר. און
דערנאך זאל מען זיי ברענגען פאר דעם קעניג.

האָט מען אזוי געמאַן. און ווען מ'האַט אין סוף פון די דריי יאָר געבראַכט די ב תּוּר ים פאַרן קעניג, האָט דער קעניג מיט זײַ גערעדט, און ער האָט פון זײַ אויסגע- קליבן פיר, וואָס זײַנען געווען שענער, קליגער און פאַר- שטענדלעכער פון אלע אנדערע. און ער האָט זײַ איבער- געלאָזט בני זיך אין הויף.

און פון די פיר איז דער קליגסטער געווען ד נ י א ל (דאָניעל), וואָס האָט מיט זײַן חכמה אַריבעגעשטייגט אלע קלוגע לײַט פון ב ב ל. ד נ י א ל האָט אויך געקאַנט אויסשטישן חלומות.

אוינמאל האָט זיך דעם קעניג פון ב ב ל געחלומט אַ חלום; אָבער ווען ער האָט זיך אויפגעכאַפט, האָט ער דעם חלום פאַרגעסן.

האָט ער געהײסן ברענגען צו זיך די אלע חכמים פון ב ב ל, און ער האָט זײַ געזאָגט: „עס האָט זיך מיר געחלומט אַ חלום, נאָר איך האָב אים פאַרגעסן. וויל איך, איר זאָלט מיר זאָגן, וואָס דער חלום איז גע- ווען, און וואָס איז זײַן באַשײדונג.“

האָבן די חכמים געזאָגט: „דאָס, וואָס דער קעניג פאַרלאָנגט, איז צו שווער פאַר אַ מענטשן צו ענטפערן. ווי קענען מיר דיר געבן די באַשײדונג, אויב מיר ווײַסן ניט דעם חלום. און זאָגן דיר דעם חלום — דאָס קען קײַן מענטש ניט אויף דער וועלט.“

איז דער קעניג אין כעס געוואָרן און האָט געהײסן אויסהרגענען אלע חכמים פון ב ב ל. ווען ד נ י א ל האָט זיך דערפון דערוואוסט, איז ער אוועק צום הויפט־וועכטער פונם קעניג און אים געזאָגט: „טײַט ניט די חכמים פון ב ב ל. זאָג דעם קעניג, אַז איך וועל באַ- שײַדן זײַן חלום.“

האָט דער הויפטוועכטער דערצײלט דעם קעניג וועגן
דעם. האָט דער קעניג געהײסן ברענגען פאַר אים
דניאל.

פרעגט אים דעם קעניג: „קאַנסטו מיר זאָגן דעם
חלום און זײַן באַשײדונג?“

דניאל באַשײדט נבוכדנאצרן זײַן חלום.

האָט דניאל געענטפערט: „דו, קעניג, האָסט,
ליגנדיק אויף דיין בעט, געטראַכט וועגן דעם, וואָס עס

וועט זיין אין די שפעטערדיקע צייטן. האַסטו דערזען אַ גרויסע געשטאַלט מיט אַ קאַפּ פון גאַלד, מיט הענט פון זילבער, מיט אַ קערפּער פון קופּער, מיט פיס פון אייזן און מיט פינגער פון לייט. פּלוצלונג האָט זיך אָפּגעריסן אַ שטיין און אַ קלאַפּ געגעבן די געשטאַלט איבער די פיס. איז די געשטאַלט אומגעפאלן און צעבראַכן געוואָרן; און פון דעם שטיין איז אויסגעוואַקסן אַ באַרג, וואָס האָט אָנגעפילט די ערד.

„דאָס איז דיין ח ל ו ם. און זיין באַשׂוּדונג איז אזאָ: דו, גרויסער־קעניג, ביסט רייכער און שטאַרקער פון אַלע; דו ביסט דער קאַפּ פון גאַלד. נאָך דיר וועט אויפשטיין אַ צווייטע מ ל ו כ ה, קלענער פון דייןער — געגליכן צו זילבער; נאָכדעם וועט קומען אַ דריטע מ ל ו כ ה — געגליכן צו קופּער און דערנאָך אַ פערטע מ ל ו כ ה — שטאַרק ווי אייזן. און אַט די מ ל ו כ ה וועט צעברעכן און צעשטייסן אַלע פריערדיקע. און צום סוף וועט אויפקומען אַ מ ל ו כ ה, וואָס וועט פאַרבלייבן אויף אייִ־ביק. דאָס איז דער גרויסער באַרג.“

דאָס איז דיין ח ל ו ם, קעניג, און דאָס איז זיין באַשׂוּד־דונג.“

ווען דער קעניג האָט דאָס אויסגעהערט, האָט ער זיך פאַרנייגט פאַר ד נ י א ל ו ן, האָט געהויסן שענקען אים רייכע מ ת ג ו ת און האָט אים באַשטימט פאַר דעם ערשטן איבער אַלע ח כ מ י ם פון ב ב ל.

אויסקלייבן—to choose. שריפט—boys .writing. בחורים—
 חכמה—to interpret. פאַרלאַנג—wisdom, cleverness. איבערגעשטייגט—
 אויסמיטישן—to interpret. פאַרלאַנג—desire. געגליכן—surpassed.
 מלוכה—country, government.

כורש און ישעיה דער צווייטער.

די יידן, וואס האבן געוואוינט אין בבל, האבן גע-
בענקט נאך זייער אלטער הויז. ווען נבוכדנאצר,
דער קעניג פון בבל, איז געשטארבן, האט מען באפרייט
פון טורמע דעם יידישן קעניג יהויכין. אבער דער-
לויבן די יידן אומצוקערן זיך אין יהודה האט מען נישט.

אבער אט האט כורש (קירוש), דער קעניג פון
פערסיע, אנגעהויבן א מלחמה קעגן בבל. דאס
האט ארויסגערופן א האפענונג ביי די יידן, אז כורש
וועט געווינען, און ער וועט זיי דערלויבן אומצוקערן זיך
אין זייער לאנד און אפבויען דעם טעמפל אין ירושלים.

דער גרויסער נביא ישעיה דער צווייטער, וואס
האט געלעבט אין יענער צייט אין בבל, האט אזוי
נבואות געזאגט: „אזוי זאגט יאהאווע, דער גאט פון
די יידן, צו זיין געזאלבטן קעניג כורשן: איך וועל
דיך אונטערהאלטן ביי דער רעכטער האנט; איך וועל
פאר דיר עפענען אלע טירן; איך וועל צעברעכן פאר
דיר די אייזערנע ריגלען; איך וועל לאזן פאלן פאר דיר
פעלקער. און דאס אלץ — כדי אלע מענטשן זאלן
וויסן, אז איך בין איינער, וואס באשאפט ליכט און פינ-
צטערניש, וואס ברענגט פרידן און גוטס און מאכט קריג
און שלעכטס.“

און אויף בבל האט ער געזאגט: „זעץ זיך אין
שטויב, דו טאכטער פון בבל! נישטא מער קיין טראן
פאר דיר! איך וועל נקמה נעמען פון דיר, און ס'וועט
נישט זיין קיינער, וואס זאל דיר העלפן.“

בענקען—to long for. דערלויבן—to permit. געזאלבט—to enoint.
אונטערהאלטן—to sustain, to hold. ריגלען—to bolts. שטויב—to dust.

די שריפט אויף דער וואנט.

אין דעם קאמף, וואָס איז פאַרגעקומען צווישן די פּערסן
און ב ב ל, האָט איינמאַל די אַרמיי פון ב ב ל געזיגט.
ל כ ב ו ד דעם האָט דער קעניג פון ב ב ל געמאַכט אַ
גרויסן מאַלצייט. ער האָט געהייסן ברענגען די גאַלדענע
כ ל י ם, וואָס מ'האָט אַמאַל געבראַכט פון דעם טעמפל
אין ירושלים, און ער האָט פון זיי געטרונקען וויין.

ווען ער איז געוואָרן שיכור (שיקער), האָט ער אויס-
גערופן: „ניטאָ קיינער, אַ גרעסערער פון מיר! קיינער
קאָן זיך ניט שטעלן קעגן מיר!“

אין דעם זעלבן מאַמענט האָט דער קעניג באַמערקט,
ווי אַ האַנט האָט זיך באַוויזן און עפּעס אָנגעשריבן אויף
דער וואַנט. ער האָט זיך דערשראָקן און געהייסן ברענגען
זיינע ח כ מ י ם, זיי זאָלן אים זאָגן, וואָס מ'זינען די
ווערטער, וואָס זיינען אָנגעשריבן אויף דער וואַנט.
די ח כ מ י ם זיינען געקומען, האָבן געקוקט און ניט
געוואוסט, וואָס די ווערטער מ'זינען.

האָט מען געראַטן דעם קעניג, ער זאָל רופן די ניאָלן,
וואָס האָט באַשטימט דעם ח ל ם זיין זיידן.

האָט דער קעניג געהייסן רופן די ניאָלן; איז יענער
געקומען, אַ קוק געטאָן אויפן וואַנט און געזאָגט דעם
קעניג:

„דו, קעניג, ביסט געווען שטאַלץ. דו האָסט געטרונקען
וויין פון די הוייליקע כ ל י ם פון דעם טעמפל פון דעם
יידישן גאָט. דו האָסט זיך באַרימט, אַז דו ביסט דער
גרעסטער אויף דער וועלט, און קיינער קען זיך ניט שטעלן
קעגן דיר. דערפאַר איז אַרויס די האַנט און אָנגעשריבן:
מנא מנא תקל ופרסין (מנני, מנני, מקויל אופאַרסין)

— דאָס מײַנט: מ'האַט געצײלט און געצײלט דינע
 מעשים, מ'האַט זיי געוואויגן אויפן וואַגשאַל און גע-
 פונען דײך שולדיק און דערפאַר וועט דײן מלוכה אַרײ-
 בער צו די פערסן."

אין יענער זעלבער נאכט איז כורש אַרײן אין דער
 שטאָט בבל און האָט זי אינגענומען. און דער קעניג
 פון בבל איז די זעלבע נאכט דער הרגעט געוואָרן.

מאַלצײט—feast. כלים—vessels. זיך באַרימט—boasted.

פּראָגעט:

ווי האָבן זיך די פאַרטרײבענע יודן אינגעאַרדנט אין בבל?
 ווער האָט אויפגעהאַלטן זייער מוט און די האַפּענונג, אז זיי וועלן
 זיך באלד צוריקקערן אין זייער אַלמער הײם?
 ווער האָט געזאָגט די נבואה מיט די טרוקענע בײַנער?
 וואָס האָט אָט די נבואה געדאַרפט באַשטימן?
 ווער איז געווען דניאל? וואָס פאַר אַ חלום האָט ער
 באַשײדט?
 וועלכעס לאַנד האָט אָנגעהויבן אַ מלחמה קעגן בבל?
 וועלכער ייִדישער נביא האָט פאַרויסגעזאָגט, אז כורש
 וועט געווינען?
 ווער האָט איבערגעלײענט די אויפשריפט אויפן וואַנט?
 וואָס פאַר אַ דערקלערונג האָט דניאל געגעבן דער אויפ-
 שריפט?

צוריק אין יהודה.

כורש דערלויבט די יידן צוריקצוקערן זיך.

ווען כורש האט איינגענומען ב ב ל, האט ער ניט פארגעסן דאס גוטס, וואס עס האבן וועגן אים דערציילט די יידישע נביאים.

האט ער ארויסגעלאזט א רוף צו די יידן, וואו ער האט געזאגט: „יאהאווע, דער יידישער גאט, האט מיר בא-פויילן, איך זאל לאזן אויפבויען זיין הויז אין ירושלים. דערבער זאל יעדער ייד, וואס וויל גאר, צוריקגיין אין ירושלים און זאל דארט העלפן אויפבויען יאהאוועס הויז. און די יידן, וואס וועלן פארבלייבן אויף די ערמע, זאלן העלפן די, וואס קערן זיך אום, מיט זילבער און גאלד און מיט אנדערע גוטס“.

האבן זיך אויפגעהויבן בני פערציק טויזנט יידן. און די, וואס זיינען פארבליבן אין ב ב ל, האבן געשטיצט מיט געלט די, וואס זיינען געגאנגען אין יהודה. און כורש האט געהייסן, מזאל די, וואס גייען בויען דעם טעמפל, ארויסגעבן די כליים פון שלמהס טעמפל, וואס נבוכדנאצר האט אמאל געבראכט אין ב ב ל.

רוף—appeal. באפוילן—ordered.

די מסירת.

נאך א שווערן וועג איז די גאנצע פארטייע יידן אָנגע-
קומען קיין ירושלים. ארום דער שטאָט איז געווען
א סך פרניע ערד, האָבן די צוריקגעקומענע אָנגעהויבן
באזעצן דאָס לאַנד.

אין א קורצער צייט ארום האָבן זיך אלע יידן פאר-
זאמלט אין ירושלים און זיינען צוגעטראָטן בויען דעם
טעמפל. זיי האָבן געגעבן געלט צו שמוּנֶהאָקֶר און
האַלצאַרבעטער, זיי זאָלן ברענגען געהילץ און שטײַנער
און זאָלן בויען דאָס הויז פאר יאהאָווען. ווען מ'האַט
אָוועקגעלייגט דעם פונדאמענט פונם טעמפל, האָבן די
יידן זיך געפרייט און געמאַכט א יום-טוב.

ניט ווייט פון יהודה האָבן געוואוינט די שומרו-
נים. ווען זיי האָבן דערהערט, אז די יידן זיינען געקומען
און אָנגעהויבן בויען דעם טעמפל, זיינען זיי געקומען צו
די עלטסטע פון די יידן און זיי געזאָגט: „מיר דינען איד
און ברענגען איד קרבנות צו אַיִנער גאָט יאהאָווע.
לאַזט אונדז דערפאר בויען דעם טעמפל צוזאמען מיט
אידן.“

אבער די עלטסטע פון די יידן האָבן מורא געהאַט,
אז די יידן וועלן זיך אויסמישן מיט די שומרונים, אױב
יענע וועלן אָפט קומען קיין ירושלים. זיי, די
שומרונים, זיינען אין צאל געווען א סך מער ווי די
יידן. האָבן די עלטסטע אָפגעזאָגט די שומרונים
צו האָבן א חלק אין טעמפל.

זיינען די שומרונים אין כעס געוואָרן און האָבן
אָנגעשריבן צום קעניג פון פערסיע אז אַנקלאַנע אויף די
יידן:

„זי וויסן, קעניג — האבן זיי געשריבן, — אז די יידן, וואָס האָבן זיך אומגעקערט אַהער פון ב ב ל, בויען איבער און פאַרפעסטיקן די שטאָט י ר ו ש ל י מ. ווען די שטאָט וועט פאַרפעסטיקט ווערן, וועלן זיי דיר אויפהערן צאלן שטייערן און דו וועסט מער ניט האָבן קיין ח ל ק אין דעם לאַנד י ה ו ד ה“.

אז דער קעניג האָט באַקומען די אַנקלאַגע, האָט ער באַפוילן, מיזאַל אָפּשטעלן בויען דעם טעמפל.

אַבער אין אַ ביסל צייט אַרום זיינען די יידן ווידער צוגעטראָטן בויען דעם טעמפל. איז געקומען דער פּער-סישער פאַרוואַלטער פון דער געגנט און געפרעגט די יידן, ווער האָט זיי דערלויבט דאָס צו טאָן.

האָבן אים די יידן געענטפּערט: „מיר האָבן די דער-לויבעניש באַקומען נאָך פון כ ו ר ש ו, דעם קעניג פון פּערסיע, נאָך דאָס הויז איז ניט פאַרטיק געוואָרן ביז היינטיקן טאָג, ווילן מיר איצט עס פאַרענדיקן“.

האָט דער פאַרוואַלטער אָנגעפרעגט ביים קעניג פון פּערסיע, צי עס איז פאַראַן אזא דערלויבעניש. האָט מען נאָכגעזוכט אין די אַרכיוון און מ'האָט געפונען דעם אַלטן באַפעל פון כ ו ר ש ו און מ'האָט וועגן דעם געלאָזט וויסן דעם פאַרוואַלטער.

דעמאָלט האָבן די יידן זיך גענומען נאָך מיט מער מוט פאַר דער אַרבעט און האָבן אין אַ קורצער צייט פאַרענ-דיקט בויען דעם טעמפל.

ווען דער טעמפל איז פאַרטיק געוואָרן, האָבן זיך אלע יידן פון לאַנד פאַרוואַלט אין י ר ו ש ל י מ און מיט גרויס

פרייד געפייערט די באנייאונג פון דער גרויסער שניידער
הייליקער געביידע.

מסירה—complain. פארזאמלט—assembled. חלק—share, part.
אנקלאגע—complain. צוגעטראטן—started. ארכיוון—archives.
פארטיק געווארן—finished. פארוואלטער—governor. געגנט—
province. באנייאונג—consecration.

עזרא דער סופר קומט קיין ירושלים.

די יידן אין יהודה האבן געלעבט אַרים. און קיין
צו פיל אַרדענונג איז אויך ניט געווען ביי זיי אין לאַנד.
א מײל פון די יידן האבן חתונה געהאַט מיט שומ -
רונישע פרויען, און זייערע קינדער האבן ניט געקאַנט
רעדן די אַראַמישע שפראך, וואָס די יידן האבן געבראַכט
פון בבל. ווייל יידן האבן געקענט די הייליקע יידישע
ביכער. א סך יידן האבן ניט אָפּגעהיט קיין שבת.
און די שטאַט ירושלים איז געווען כמעט ליידיק.
זייער ווייליק מענטשן האבן געוואוינט אין שטאַט;
כמעט אלע יידן האבן געלעבט אויף לאַנד אויסער
דער שטאַט.

דעמאָלט זיינען פון בבל געקומען אין יהודה
צוויי יידן, וועלכע האבן איינגעשטעלט אַרדענונג אין
לאַנד און האבן דאָס יידישע לעבן אוועקגעשטעלט אויף
א פעסטן פונדאמענט.

דער ערשטער פון די צוויי יידן איז געווען עזרא
(עזרע).

דאָס איז געווען אַ געלערנטער מאַן. ער איז געווען
זייער גוט באַקאַנט מיט אלע הייליקע יידישע ביכער.
ער אליין האָט זיך פאַרנומען מיט איבערשרייבן די ביכער.
פון א מײל פון אַט די ביכער האָט ער צונויפגעשטעלט

דאָס בוך, וואָס הײַסט די תּוֹרָה פֿון מִשְׁהַן. דאָס זײַנען פֿינף בײַכער, אין וועלכע עס ווערט דערצײלט, ווי עס זײַנען געשאַפן געוואָרן די וועלט און מענטשן; ווי עס האָבן געלעבט די אַבֿות (אָװעס), די פֿאַטערס פֿונם ייִדישן פֿאָלק: אַבֿרָהָם, יִצְחָק און יַעֲקֹב און יַעֲקֹב'ס זון יִוֹסֵף; ווי די ייִדן זײַנען פֿאַרשקלאַפט געוואָרן אין מִצְרַיִם, און עס איז נאַכדעם געקומען דער גרויסער פֿירער מִשְׁה און האָט זײַ פֿון דאָרטן באַפֿרײַט; און אויסער דעם זײַנען פֿאַראַן אין די בײַכער אַ סך געבאָטן און געזעצן, וואָס ווײַזן, וואָס יִדן דאַרפֿן און מעגן יאָ טאָן און וואָס נײַט.

עזראַ איז געווען שטאַרק אָנגענומען בײַם פֿערסישן קעניג. האָט אים יענער געגעבן אַ בריוו, אין וועלכן ער האָט אים דערלויבט נעמען אַ גרויסע גרופע ייִדן און מיט זײַ גיין אין יִהוּדָה. ער האָט אים אויך געגעבן דאָס רעכט אײַנצופֿירן די תּוֹרָה פֿון מִשְׁהַן צווישן די ייִדן אין יִהוּדָה; אויך דאָס רעכט אָנצושטעלן ריכטער, וואָס זאָלן מִשְׁפָּטן דאָס פֿאָלק לויט די דײַנים פֿון מִשְׁהַת תּוֹרָה.

ווען עזראַ איז געקומען אין יִהוּדָה, האָט ער פֿאַרדופֿן אין יִרוּשָׁלַיִם אַ פֿאַרזאַמלונג פֿון די ייִדן. ער האָט פֿאַרגעלײַענט פֿאַר זײַ די תּוֹרָה און געפֿאַר־דערט, זײַ זאָלן נעמען אויף זיך די אַלע געבאָטן פֿון דער תּוֹרָה אָפֿצוהײַטן.

האָבן אײַניקע פֿון די פֿאַרזאַמלטע געזאַגט צו עזראַן: „נעם די עלטסטע פֿון פֿאָלק און רעד זיך מיט זײַ צונויף; און ווי איר וועט באַשטימען, אזוי וועלן מיר טאָן“.

אָרדענונג—order אָפֿגעהײַט—observed. אַװעקגעשטעלט—put.
 פעסט—strong. פֿונדאַמענט—foundation. געפֿאַדערט—demanded.
 געבאָט—order, comandments. געזעץ—law.

נחמיה קומט קיין ירושלים.

דער צווייטער וויכטיקע ייד, וואָס איז געקומען פון
בבלי, איז געווען נחמיה (נעכעמיע). ער איז געווען דער
הויפט־וויניגשענקער פונם פערסישן קעניג.

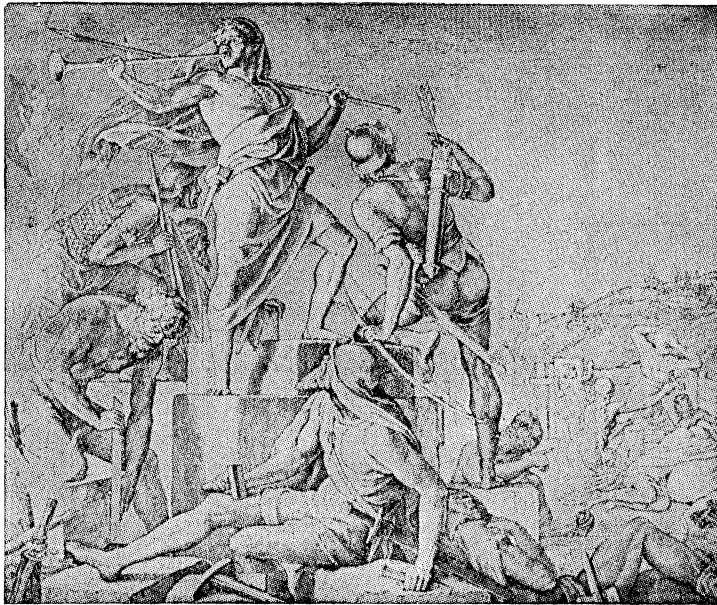
אינמאל איז זיין ברודער געפאָרן אין ירושלים
צו ברענגען קרבנות אין טעמפל. ווען ער האָט זיך
צוריקגעקערט, האָט ער דערציילט נחמיה, ווי ווייניק
אָרדענונג עס איז פאראן בני די יידן אין יהודה. די
רייכערע יידן אונטערדריקן די אַרומע און מאַכן זיי
אפילו פאר זייערע קנעכט. די שומרונים קומען
אין יהודה און טוען דאָרטן, וואָס זיי ווילן. ווייל אַרום
ירושלים איז ניטאָ קיין וואנט, און די יידן האָבן ניט,
הינטער וואָס זיך צו באַשיצן אין פאל פון אַן אַנפאל.

איז נחמיה אומגעגאנגען אַ טרויעריקער. און אין
א קורצער צייט אַרום האָט ער געבעטן ביים קעניג, ער זאל
אים דערלויבן פאָרן אין ירושלים און איינשטעלן
דאָרטן אָרדענונג. האָט דער קעניג דאָס אים דערלויבט.

איז נחמיה אַזעק קיין ירושלים. דאָרטן האָט
ער צוערשט עמלעכע טעג באַטראַכט די שטאָט. און ער
האָט געזען, אז די ווענט זיינען צעבראָכן, און די טויערן
פאַרברענט.

נאָכדעם האָט ער צונויפגערופן די באַאמטע פון שטאָט
און די כוהנים און זיי דערציילט, צו וואָס ער איז גע-
קומען אין לאַנד. ער האָט זיי פאַרגעשראָגן, מיזאל צו-
טרעטן פאַרריכטן די ווענט אַרום דער שטאָט. האָבן אלע

צוגעשטימט. און נחמיה איז נאלד צוגעטראפן צו
דער שווערער ארבעט.

די יידן פארריכטן די ווענט פון ירושלים.

ווען די שומונים און די אנדערע פינט פון די
יידן האבן זיך דערוואוסט וועגן נחמיהס ארבעט, האבן
זיי באשלאסן צו שמערן אים און אפילו אנהייבן מיט
אים אמת. דעמאלט האט נחמיה באוואקסנט
די יידן מיט שווערן, מיט שפיון און מיט בויגנס, און
אינגעשטעלט, זיי זאלן שמענדיק היטן די שטאט. און
די וואס האבן געארבעט, האבן אין איין האנט געהאלטן
א שווערד און מיט דער צווייטער האבן זיי געארבעט.
ווען די מויערן ארום ירושלים זיינען אינגאנצן

פארטיק געוואָרן, האָט נחמיה געלאָזט אַנטאָן אלע
 טויערן אין די ווענט פון שטאָט. און ער האָט געהייסן,
 מיזאַל יעדן מאָג ניט עפענען די טויערן צו פרי און מיזאַל
 זיי פארשליסן, ווען עס איז נאָך ליכטיק. און שבת זאַל
 מען זיי האַלטן געשלאָסן אַ גאַנצן מאָג.
 ווען ירושלים איז אזוי פארפעסטיקט געוואָרן,
 האָבן די יידן באַקומען מער מוט; זיי האָבן שוין ניט
 מער מורא געהאַט פאר די אַרומיקע פּיינט.

ווינגשענקער—wine deliverer—באַשיצן—to defend. אין פאל—
 in case. אַנפאל—attack. צומרעטן—to start. באַוואַפנט—armed.
 פאַרגעשלאָגן—proposed. פאַרריכטן—to repair. איינגעשמעלט—
 ordered.

עזרא מאַכט די תורה פארן געזעץ פון די יידן.

דערמאָלט האָבן נחמיה און עזרא פאַררופן
 נאָך אַ פאַרזאַמלונג פון אלע יידן פון יהודה אין דער
 שטאָט ירושלים. עזרא האָט פאר די פאַרזאַמלטע
 ווידער פאַרגעלייענט משה'ס תורה. ער האָט גע-
 לייענט אין העברעאיש, אין דער שפראַך, אין וועלכער די
 תורה איז אַנגעשריבן געווען; און אַ צאָל כוהנים
 האָבן דאָס איבערגעזעצט פאַרן פאָלק אין דער אַראַמישער
 שפראַך, אויף וועלכער אלע יידן האָבן דעמאָלט גערעדט.
 ווען די פאַרזאַמלטע האָבן אויסגעהערט די תורה,
 האָבן זיי גענומען אויף זיך צו מאַכן זי פאר זייער געזעץ:
 זיי זאָלן אָפּהיטן די אלע געבאָטן וואָס אין איר און זאָלן
 ניט אָפּטרעטן פון זיי אויף רעכטס אָדער אויף לינקס. און
 זיי האָבן דאָס אַנגענומען פאר זיך, פאר זייערע קינדער
 און קינדס-קינדער.

דעמאלט האט עזרא אנגעשריבן אן אפמאך וועגן דעם, אז די יידן נעמען אן משה'ס תורה, און אלע עלטסטע פון פאלק, מיט נחמיה'ן און עזרא'ן אין דער שפיץ, האבן דעם אפמאך אונטערגעשריבן.

די יידן האבן דעמאלט, לויט דעם פארשלאג פון עזרא'ן און נחמיה'ן אנגענומען נאך עטלעכע וויכ'טיקע באשלוסן. ערשטנס — מוחל צו זיין אלע חובות, וואס די ארימע יידן זינען שולדיק געווען די רייכע. צווייטנס — די יידן זאלן ניט חתונה האבן מיט טעכ'טער פון אנדערע פעלקער און זיי זאלן ניט געבן זייערע טעכטער פאר ווייבער צו מענער פון אנדערע פעלקער. דריטנס — אז איינער פון יעדע צען יידן זאל זיך אריינגעלייבן וואוינען אין דער שטאט ירושלים.

עזרא און נחמיה האבן אויך איינגעשטעלט, אז דער כוהן גדול (קויהען-גאדל), דער עלטסטער כוהן פון טעמפל, זאל זיין דער הויפט-באאמטער פון לאנד. ער זאל אנשטעלן ריכטער, וואס זאלן משפטן לויט די געזעצן פון דער תורה; ער זאל אנשטעלן באאמטע, וואס זאלן בני די יידן איינמאנען די שטייערן, און ער זאל אפשיקן די יערלעכע שטייערן צום פערסישן קעניג.

עזרא האט אויך באשטימט א גרופע יידן, מיט וועלכע ער האט געלערנט די תורה, און וועלכע האבן געדארפט אויסטייטשן די תורה, ווען עס איז איינגעם עפעס געווען ניט קלאר, אדער ווען מ'האט געדארפט דאס געזעץ א ביסעל ענדערן, כדי צוצופאסן עס צום לעבן.

ער האט די דאזיקע גרופע יידן א נאמען געגעבן, די גרויסע פארוואמלונג.

פון דעמאלט אן זיינען בני די יודן אלע מאָל געווען אַ
 סך אַזעלכע, וואָס האָבן בני אַלץ, וואָס זיי האָבן געטאָן,
 זיך געפרעגט: „איז דאָס ריכטיק לויט דער תּוֹרָה?“
 אויב ניט, האָבן זיי עס ניט געטאָן. אַזעלכע יודן האָבן
 געהייסן פרומע יודן אָדער חסידים.

די יודן אין ירוּדֵה האָבן געלעבט זעלבשטענדיק
 און גאַנץ פּרײַ; זיי האָבן בלויז געדאַרפט יעדעס יאָר איינ-
 צאלן דער פּערסישער רעגירונג אַ געוויסן צינז. אָבער
 אין זייער אינערלעך לעבן האָט זיך די פּערסישע רעגירונג
 אינגאַנצן ניט געמישט.

מוחל זײַן—to forgo. אַרײַנקלײַבן זיך—to move. כּוהן-גדול—
 High priest. באַצאָמער—officer. אויסטײַטשן—to interpret.
 באַשטימט—appointed. צוצופאַסן—to adapt. אינערלעך—inner.
 זעלבשטענדיק—independent. זיך מײַשן—to interfere.

פּראָגעס:

וואָס האָט כּוֹרֵשׁ דערלויבט די יודן, נאַכדעם ווי ער האָט
 איינגענומען בבל?

ווער האָט געשטרעט די יודן אַפּצוכויען דעם טעמפל?
 ווי איז געווען די לאַגע פון די צוריקגעקערטע יודן?
 ווער איז געווען עזרא? צוליב וואָס איז ער געקומען אין
 ירוּשָׁלַיִם? וואָס פאַר אַ בוך האָט ער געבראַכט מיט זיך.
 צוליב וואָס איז נחמיה געקומען קיין ירוּשָׁלַיִם?
 וואָס האָט ער דאַרפן אויפגעטאָן?
 וואָס פאַר אַן אַפּמאַך האָבן עזרא און נחמיה געמאַכט
 מיט די יודן?
 וואָס פאַר אַן אָרט האָט די תּוֹרָה פאַרנומען אינם לעבן פון
 די יודן?
 ווי האָט זיך געפירט דאָס ייִדישע לאַנד אונטער די פּערסן?

די מעשה פון פורים:

1. אסתר און מרדכי.

ווען דער קעניג פון פערסיע איז געווען אחשוורוש (אכאשוורוש), האט ער איינגעלאזט געמאכט א גרויסן מאל-צייט פאר אלע הארן פון דעם לאנד. צו דעם מאלצייט האט ער געהייסן קומען זיין ווייב ווישתי (וואשטי), כדי צו באווייזן אלעמען, ווי שייך זי איז. האט ווישתי גיט געוואלט קומען.

איז דער קעניג געווארן אין כעס און זי געהייסן טויטן. ווען דער קעניג האט געוואלט קריגן א נייע קעניגין, האט ער באפוילן, אז אלע שיינע מיידלעך פון דעם לאנד זאלן זיך צונויפקומען אין דער הויפטשטאט שושן (שושן). צווישן אים די מיידלעך איז אויך געווען די יודישע שיינע מיידל אסתר (עסטער), וואס האט זיך געהאט דעוועט בני איר פעטער מרדכי (מארדכען). האט דער קעניג פון די אלע מיידלעך זיך אויסגעקליבן פאר א קעניגין אסתרן און זי גענומען צו זיך אין פאלאץ.

מרדכי איז געווען א ריכטער און איז געזעסן ביים טויער פון קעניגלעכן הויז. האט ער איינגעלאזט געהערט, ווי צוויי דינער פונם קעניג רעדן וועגן דער הרגענען דעם קעניג. האט דאס מרדכי דערציילט אסתרן, און אסתר האט דאס איבערגעגעבן דעם קעניג. האט מען אונטערוואכט די זאך און אויסגעפונען, אז דאס איז ריכטיק. האט מען די צוויי דינער געטויט, און וועגן דער גאנצער זאך פארשריבן אין די ביכער פונם קעניג.

2. חמו זייל אומברענגען די יידן.

דער קעניג אה שורר ש האָט באַשטימט פאַר זיין הויפטמיניסטער איינעם המנען (האַמאַנען). און חמו האָט זייער שטאַרק פּינט געהאַט מרדכיין און אלע יידן.

האַט חמו איינמאַל אַנגערעדט פאַרן קעניג שלעכטס אויף די יידן. ער האָט אים געזאָגט, אז זיי פאַלגן נישט אויס די געזעצן פון לאַנד. און ער האָט געבעטן דעם קעניג, ער זאָל אים דערלויבן אויסהרגענען אלע יידן אין זיין מלוכה. האָט דער נאַרשער קעניג דאָס דערלויבט המנען. ער האָט איבערגעגעבן המנען זיין קעניג־לעכן רינג און געזאָגט: „דו קאָנסט טאָן מיט די יידן, ווי דו פאַרשטויסט.“

האַט חמו אַנגעשריבן בריוו צו אלע הויכע באַאמטע פון לאַנד און זיי אַנגעזאָגט, אז אין דעם דרייצנטן טאָג פון חודש אדר זאָלן זיי אומעטום אַנפאַלן אויף די יידן און אויסהרגענען זיי אלעמען — אלט און יונג, מענער, פרויען און קינדער; און זייער האָב און גוטס זאָלן זיי צע־רויבן.

האַבן די יידן אין פּערסיע זיך דערוואוסט פון דעם באַ־פעל און זיינען אַרומגעגאַנגען טרויעריקע און צעטומלטע. האָט מרדכי געשיקט זאָגן אסטרוך: „איצט איז די צייט, דו זאָלסט גיין צום קעניג און בעטן בני אים פאַר דיין פאַלק, ווייל מיר זיינען פאַראורטיילט צו פאַר־ניכטונג.“

הָאֵם אִסְתֵּר אָנְגֶּעטאָן אירע שענסטע קלײדער און
איז אוועק צום קעניג.

ווען דער קעניג האט זי דערזען, האט ער זיך דערפרייט
און געזאגט: „וואס ווילסטו, קעניגין אִסְתֵּר? ביז א
האלבער מלוכה וועל איך דיר געבן.“

באַשטימט—appointed. צעטומלטע—upset. מלוכה—kingdom.
האַב—wealth, possessions.

3. אַסְתֵּר לֵאדט דעם קעניג צו אַ מאַלצײַט.

הָאֵם אִסְתֵּר געזאגט: „איך האב געוואלט בעטן
דעם קעניג, ער זאל קומען צוזאמען מיט הַמֶּנַעַן צו אַ
מאַלצײַט, וואס איך האב פאר זיי צוגעגרייט.“

איז דאָס דעם קעניג געפֿעלן געוואָרן און ער האָט גע-
שיקט נאָך הַמֶּנַעַן.

און אויפן מאַלצײַט האָט דער קעניג ווידער געפרעגט
אַסְתֵּר: „וואָס פאַרלאַנגסטו איצט, קעניגין?“

הָאֵם אִסְתֵּר געענטפֿערט: „איך וואָלט דיר, קע-
ניג, און הַמֶּנַעַן געוואָלט אינלאָדן אויך אויף מאַרגן צו
אַ מאַלצײַט, וואָס איך וועל פאַר איך אינאַרדענען.“

ווען הַמֶּנַעַן איז אַרויס פֿון קעניגלעכן פּאַלאַץ, האָט ער
בײַם טויער דערזען מֶרְדִּיכָיָה, און יענער האָט זיך פאַר
אײַם נײַט גענייגט. איז הַמֶּנַעַן אַ כַּעס־דיקער אוועק
אַהײַם. ער האָט דאַרטן דערצײַלט זײַנע פֿרײַנט, אַז
דער קעניג האָט אײַם גרויס געמאַכט, און די קעניגין האָט
אינגעלאָדן צו זיך צום מאַלצײַט אויסער דעם קעניג בלוז
אײַם.

אַבער ווען ער דערזעט בײַם טויער פֿון קעניגלעכן
הויף דעם יודן מֶרְדִּיכָיָה, גײַט אײַם קײַן זאַך נײַט אײַן.

האבן המנס פריינט אים געזאגט: „מאך א הויכע קלאץ און בעט דעם קעניג, ער זאל דיר דערלויבן אויפֿ- הענגען אויף איר מרד כײַן, וועסטו זיך גלייך באַפֿרייען פֿון דיין שונא. האָט המן אזוי געטאָן.

פֿאַרלאַנגען—to wish, to desire. איינלאָדן—*einladen* קלאָץ—*gallows*. גײט אים קײן זאך נישט אײן—he cannot enjoy anything.

4. המן פירט מרדכי אויף א פערד.

יענע נאכט האָט זיך דעם קעניג נישט געשלאָפֿן. האָט ער געהייסן ברענגען די געשיכטע־ביכער און פֿאַרלייענען פֿאַר אים. האָט ער געהערט ווי מ'האַט געלייענט, ווי מרדכי האָט געראַטעוועט זײַן לעבן.

פרעגט דער קעניג: „מיט וואָס האָט מען דערפֿאַר באַלוינט מרדכיײַן?“

האָבן זײַנע דינער אים געזאָגט: „מ'האַט מרדכיײַן דערפֿאַר מיט קײן זאך נישט באַלוינט.“

האָט דער קעניג געפרעגט, צי ווער עס איז אין אַיצט אין הויף.

האָט מען אים געזאָגט, אז מ'האָט אין הויף דאָס (דאָס איז ער געקומען בעטן דעם קעניג, ער זאל אים דערלויבן אויפהענגען מרדכיײַן).

האָט דער קעניג געהייסן אַרײַנרופֿן המנען. פֿרעגט דער קעניג המנען: „וואָס וואָלסטו געראַטן צו טאָן אַ מענטשן, וואָס דער קעניג וויל אים שטאַרק באַ־לוינען?“

האָט המן געטראַכט, אז דער קעניג מײַנט דאָס אים. זאָגט ער: „אזא מענטשן וואָלט מען געדאַרפט אַנטאָן אין אַ קעניגלעך קלײַד, אַרײַפֿועצן אויף אַ קעניגלעך פֿערד.

און פירן איבער די גאסן פון שטאָט און אויסרוּפֿן : „אזוי“
טוט מען אַ מענטשן, וואָס דער קעניג וויל אים שטאַרק
באַלוינען.“

האַט דער קעניג געזאָגט: „גיי נעם דעם יידן
מֶרדֶכִּין און טו אים אזוי, ווי דו האָסט אָט ערשט גע-
ראַטן. זאָל נישט פעלן אַ האָר.“

האַט הֶמֶן אזוי געטאָן. און ער האָט געפירט
מֶרדֶכִּין איבער דער גאַנצער שטאָט.

אַ טרויעריקער איז הֶמֶן געקומען אַהיים, אָבער
באַלד איז מען געקומען און אים געזאָגט, אז עס איז צייט
צו גיין מיטן קעניג צו דער קעניגין צום מאַלצייט.

אויפֿן מאַלצייט האָט דער קעניג ווידער געפרעגט
אַסֶתֶר, וואָס זי פאַרלאַנגט. האָט אַסֶתֶר געענט-
פערט: „איך וויל בעטן ביים קעניג פאַר מיין פאָלק און
פאַר זיך. ווײַל מײַהאַט אַרויסגעשיקט אַ באַפעל אונדז
אויסצוהר גענען.“

— און ווער האָט אזאָ זאך געטאָן ? — האָט דער קעניג
אין כּעס געפרעגט.

— אַט דער רשע, הֶמֶן ! — האָט אַסֶתֶר אויסגע-
רופֿן.

דער קעניג איז נאָך בייזער געוואָרן.

דעמאָלט האָט איינער פֿון די דינער געזאָגט צום קעניג :
„און הֶמֶן האָט נאָך געמאַכט אַ קלאַץ, אויף וועלכער
ער האָט געוואָלט אויפהענגען מֶרדֶכִּין, וואָס האָט
געראַטעוועט דעם קעניגס לעבן.“

האַט דער קעניג באַפוילן: „זאָל מען אויפהענגען
הֶמֶן און אויף דער זעלבער קלאַץ!“
האַט מען גלייך צוגענומען הֶמֶן און אים אויפֿ-
געהאַנגען.

פֿאַראַרמײַלט—doomed. פֿאַרניכטונג—annihilation.

די יידן גערעטעוועט, דער יום-טוב פורים.

דעמאלט האט אסתר דערציילט דעם קעניג, אז מרדכי איז אידער א פעטער.

האט דער קעניג גערופן מרדכי און אים געמאכט פאר דעם ערשטן מיניסטער אןשטאט המנען.

אז מרדכי איז געווארן דער ערשטער מיניסטער, האט ער אנגעשריבן בריוו צו אלע העכערע באאמטע פון לאנד און זיי געהויסן, זיי זאלן ניט שטערן די יידן צו פארטיידיקן זיך, אויב מ'וועט אויף זיי אנפאלן.

אז עס איז געקומען דער דרייצנטער טאג אין אדר, האבן די יידן אומעטום געשטעלט זיך אנטקעגן זייערע פיינט.

יענעם טאג האבן די יידן צעשלאגן זייערע פיינט און האבן אויפגעהאנגען המנס צען זין, וואס זינגען געווען פונקט אזוי שלעכט, ווי זייער פאטער. און אויף מארגן האבן די יידן געמאכט א יום-טוב לכבוד זייער זיג. דאס איז דער יום-טוב פורים.

און מרדכי און אסתר האבן צעשיקט בריוו אין אלע יידישע געמיינדעס און זיי געבעטן, אז זיי זאלן יעדעס יאר פויערן דעם זעלבן יום-טוב פורים דעם 14-טן טאג אין אדר. און זיי זאלן שיקן מנות — שלח-מנות (שלאכמאנעס) — צו ארימע לייט און איינע צו די אנדערע.

פון דעמאלט אן און ביז היינטיקן טאג פויערן יידי דעם יום-טוב פורים.

אוינשמעלן זיך—to protect. לכבוד—in memdry.
פארטיידיקן—to defend. שלח-מנות—purim gifts. געמיינדעס—
communities.

פּראַגעט:

- צו וואָס האָט אַה שורוש געהויסן ברענגען וו ש ת ין ?
 ווי האָט זיך אַה שורוש אויסגעקליבן אַ ווייב אַנשמאַם
 וו ש ת ין ?
 וואָס האָט מרדכי געמאַן אין קעניגלעכן הויף ?
 וואָס האָט ער אויסגעפונען ?
 פאַרוואָס האָט ה מן געוואָלט אויס הרגענען אַלע
 יידן ?
 וואָס האָט ער געמאַן דערצו ?
 וואָס האָט אסתר געבעטן בנין קעניג ?
 וואָס האָט געפירט צו ה מנס מ פלה ?
 ווי האָט מרדכי אָפגעשאַפט ה מנס באַפעל ?
 וואָס איז פורים ? ווי פראַוועט מען פורים בני יידן ?

דאַטעס צו געדענקען:

1500	פאַר קריסט.	אָרום	די בני-ישראל אַרויס פון מצרים
"	"	1450	" ————— יהושוע פירט אַרײַן די בני-ישראל אין כנען
"	"	1065	" ————— שאול ווערט קעניג
"	"	1055	" ————— דוד ווערט קעניג
			די צעשפאַלמונג פון דער מלוכה
"	"	977	און ירבעם ווערט קעניג
"	"	922	אַחאַב ווערט קעניג
"	"	887	יהואם אויפשטאַנד
"	"	800	עמוס
"	"	721	ישראל פאַלט
"	"	701	ירושלים באַפרייט פון אַשור (חזקיהו, ישעיה)
"	"	620	מ'געפינט דאָס בוך פון דער תורה
"	"	597	צדקיהו ווערט קעניג (ירמיהו)
"	"	586	בית-המקדש חרוב; יידן פאַרטריבן אין בבל
"	"	538	יידן קערן זיך אום קיין ירושלים
"	"	516	מ'פאַרענדיקט בויען דעם צווייטן טעמפל
"	"	458	עזראַ ברענגט די יידן די תורה